

Samverkan

I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Samverkan

I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Del I Samverkansprocessen steg för steg

Del II Erfarenheter av samverkan

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET (Brå) är en myndighet som verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet och brottsförebyggande arbete. Brå producerar även den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete.

RIKSPOLISSTYRELSEN (RPS) är den centrala förvaltnings- och tillsynsmyndigheten för Polisen. Rikspolisstyrelsens huvuduppgifter är att utöva tillsyn över Polisen och verka för planmässighet, samordning och rationalisering. Rikspolisstyrelsen kan också, på regeringens uppdrag, leda polisverksamhet för att förebygga brott.
www.polisen.se

SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING (SKL) är en arbetsgivar- och intresseorganisation för Sveriges 290 kommuner, 18 landsting och två regioner. SKL har till uppdrag att ge kommuner och landsting bättre förutsättningar för lokalt och regionalt självstyre. SKL driver medlemmarnas intressen och erbjuder dem stöd och service.
www.skl.se

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundtjänst, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90,
fax 08-598 191 91, e-post order.fritzes@liber.se

PRODUKTION:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm. Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75,
e-post info@bra.se

Brå på Internet www.bra.se

FÖRFATTARE: Greta Berg, Charlotta Gustafsson, Marie Johansson Meinke

REDAKTÖR: Synnöve Özer Engström

GRAFISK FORM: Anna Björnström

ILLUSTRATIONER: Anna Björnström

© Brottsförebyggande rådet 2010

ISBN 978-91-86027-66-7

Innehåll

Förord	7
Kort om handboken	8
Brottsförebyggande arbete tjänar på samverkan	11
Till dig i ledningsposition	14
Att arbeta med samverkansöverenskommelser	18
Kort om samverkansprocessen	20
Samverkansprocessen – ett exempel	22
Steg 1: Initiera samverkan	29
Steg 2: Egna förberedelser	39
Steg 3: Gemensamma förberedelser	53
Checklista för samverkansöverenskommelsen	66
Steg 4: Genomförande	79
Steg 5: Uppföljning	87
Erfarenheter av samverkan	99
Samverkan i Arvidsjaur	105
Samverkan i Emmaboda	113
Samverkan i Landskrona	121
Samverkan i Västerås	129
Ordlista	136
Referenser	142

Förord

LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE är en viktig gemensam fråga för Rikspolisstyrelsen (RPS), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Brottsförebyggande rådet (Brå). En förutsättning för ett effektivt och långsiktigt brottsförebyggande arbete är att berörda lokala aktörer kan utveckla fungerande samarbetsformer. Inte minst gäller detta kommun och polis. De erfarenheter och uppföljningar som gjorts av samverkan i brottsförebyggande arbete visar på vikten av att den byggs upp utifrån lokala problem och förutsättningar. En mer beständig och långsiktig samverkan förutsätter dessutom att den är en del av den ordinarie verksamheten. I syfte att stödja och uppmuntra sådan samverkan har RPS, SKL och Brå tillsammans tagit fram denna handbok.

Det finns oändligt många uppmaningar till samhällets olika parter *att* samverka men det är inte så lätt att få svar på *hur* samverkan rent praktiskt ska gå till. Denna bok ger en modell för hur arbete med samverkan i brottsförebyggande frågor kan läggas upp och utföras.

Handboken har skrivits av kommissarie Marie Johansson Meinke, RPS, jurist Greta Berg, SKL och utredare Charlotta Gustafsson, Brå. Synnöve Özer Engström, Brå, har varit bokens redaktör. Ett stort tack till trygghetssamordnare Annika Wågsäter och t.f. polisintendent Patric Heimbrandt i Landskrona, Skåne, poliskommissarie Rolf Söderberg, poliskommissarie Torbjörn Larsson och koordinatör Per-Olof Rask i Västerås, Västmanlands län, poliskommissarie Patrik Oldin, polisinspektör Mikael Sjöström och säkerhetschef Sten Bengtsson i Emmaboda, Kalmar län, socialchef Ann-Sofi Levander och polisinspektör Carina Eklund i Arvidsjaur, Norrbotten, som har låtit oss följa arbetet med samverkan. Tack även till Marie Erlandsson Ek, socionom och polismästare Roland Svensson som bidragit med värdefulla reflektioner och synpunkter.

Stockholm i december 2010

Jan Andersson

Generaldirektör Brå

Bengt Svenson

Rikspolischef

Håkan Sörman

VD SKL

Kort om handboken

HANDBOKEN BESKRIVER EN arbetsprocess för samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Till grund för boken ligger erfarenheter av samverkan utifrån samverkansöverenskommelser mellan kommun och polis i Arvidsjaur, Västerås, Emmaboda och Landskrona. Där har samverkan strukturerats enligt Rikspolisstyrelsens handlingsplan *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet* (PoA-480-5788/06) som skickades ut till samtliga kommuner och polismyndigheter år 2008.

Handboken är i första hand skriven för anställda inom polis och kommun som arbetar konkret med lokala brottsförebyggande frågor, men även andra, såväl tjänstemän som förtroendevalda, som berörs av det brottsförebyggande arbetet, kan ha nytta av boken.

Förhoppningen är att handboken ska vara ett konkret stöd och en inspiration till en långsiktig och stabil samverkan mellan polis och kommun och eventuella andra samarbetsparter. Vi hoppas att ni som läser den här boken får inspiration att ta initiativ till samverkan. Vi hoppas att ni som redan samverkar hittar kunskap som kan få samverkan än mer strukturerad och ändamålsenlig. Vi hoppas att handboken ska vara ett verktyg för er alla i ert samverkansarbete.

Handbokens delar

Handboken består av två delar, Samverkan steg för steg och Erfarenheter av samverkan. Den första delen beskriver en process i fem steg för att etablera och upprätthålla samverkan. De olika kapitlen ger konkreta exempel på hur man kommer i gång med till exempel kartläggning, problembeskrivning och orsaksanalyser.

Samverkansprocessens steg belyses genom ett fiktivt exempel om lokala brottsproblem på torget i en mindre stad.

Bokens andra del beskriver erfarenheterna av samverkan mellan kommun och polis i Arvidsjaur, Emmaboda, Landskrona och Västerås.

I slutet av handboken finns en kombinerad ordlista och sakregister över vanligt förekommande begrepp inom brottsförebyggande och samverkan.

Berusade ungdomar i slagsmål på busstorget

Två till sjukhus

I lördags kväll var det så dags igen. Ett gäng killar i tonåren hade samlats på busstorget. Trots sin ungdom var de flesta av dem spritpåverkade. När de skulle åka hem på natten fick några inte plats på den fullsatta bussen. De försökte rycka ut några av passagerarna vilket ledde till slagsmål och bussföraren fick kalla på polis och ambulans. Två av slagskämparna fick föras till sjukhus, de andra togs med av polisen.

Vid förhör med de fem ungdomarna, den yngsta 13 år, visade det sig att de hade fått tag på sprit och öl av langare vid fritidsgården. Troligen rör det sig om smuggelsprit. Polisen tog kontakt med föräldrarna för att de skulle hämta sina slagskämpar från stationen. Två av föräldraparen gick inte att få tag på, varför polisen såg till att ungdomarna kom hem. På måndag kommer polisen att anmäla händelsen till socialtjänsten som får ta hand om den fortsatta hanteringen av de minderåriga ungdomarna.

De två som förts till sjukhus fick åka hem efter omplåstring, den ena med krossad näsa och bruten arm. Den andra klarade sig utan större skador.

Ordningsproblem i centrum

Under lördagsnatten var det oroligt även på andra håll i staden. I centrum misshandlades en ung man vid korvkiosken när han ifrågasatte varför två tjejer trängde sig förbi honom i kön. Han fick ett slag i ansiktet med en handväska så hans glasögon åkte i marken och gick sönder. För övrigt klarade han sig utan skador. På Kungsgatan krossades några butiksfönster och det var allmänt stökigt.

Många är oroad

Sedan lång tid är det stökigt i centrum. Polisen får rycka ut flera gånger per kväll. Minderåriga ungdomar raglar berusade på gatorna runt ungdomslokalen. På busstorget och runt korvkiosken är det osäkert att röra sig på kvällstid

Det förekommer langning av öl och sprit både till yngre och äldre och på många ställen i stan är det obehagligt att vistas på kvällen. Efter händelserna i lördags är måttet rågat och nu kräver många att någonting görs.

Brottsförebyggande arbete tjänar på samverkan

ETT BROTT- ELLER otrygghetsproblem ställer krav på att något ska göras. Men att förebygga brott är inte bara polisens ansvar. Ett viktigt steg i ett lokalt brottsförebyggande arbete är att polis och kommun samordnar sina insatser. Ett effektivt arbete handlar om att förebygga brott och genomföra tidiga preventiva insatser med fokus på såväl brottsituationer som brottsoffer och gärningspersoner. Det kan handla om att förändra den fysiska miljön på utsatta platser, uppmärksamma och informera brottsoffer eller genomföra insatser för att minska utanförskap. Många kommunala verksamheter har därmed en indirekt brottsförebyggande verkan även om det inte är deras huvudsyfte, skolan är ett sådant exempel.

Om polis och kommun samordnar direkta och indirekta insatser med andra intressenter som näringsliv, fastighetsägare och föreningar, kan det brottsförebyggande arbetet bli mer verksamt och parternas resurser användas mer effektivt. Just detta är syftet med samverkan – att åstadkomma något mer än en part ensam kan åstadkomma.

SAMVERKAN I BROTTSFÖREBYGGANDE arbete innebär att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper, för att man gemensamt ska minska sannolikheten för brott och reducera skadeverkningar (inklusive rädsla) av brott¹.

Vem vinner på samverkan?

Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde. Parterna kan även var för sig se en vinst med samverkan. För polisen är det ganska självklart. Deras uppdrag är att förebygga brott och

¹ Detta är en sammanslagning av definitionen av samverkan från boken *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa* och J. Sarneckis definition av brottsprevention. (2003 *Introduktion till kriminologi*, Lund: Studentlitteratur)

arbeta trygghetsskapande. Att fler parter arbetar med samma uppdrag leder troligtvis till att arbetet får en gemensam riktning och blir effektivare.

”En synergieffekt med samverkan mellan polis och kommun är att det har mobiliserat fler aktörer i arbetet för hela staden.” Från samverkan i Västerås

Kommunerna kan också se vinster med att samverka med polisen för att lösa problem. Genom att arbeta mer strukturerat når man längre. Det i sin tur kan leda till att kommunen blir mer attraktiv och en plats där många väljer att bo och företag etablerar sig. Kommunen har en mängd ansvarsområden som har en brottsförebyggande effekt. Genom att identifiera dem är det lättare att se vilken roll kommunen kan ha i det brottsförebyggande arbetet. Det handlar inte nödvändigtvis om att lägga mer pengar på området, utan kan i stället handla om att omfördela resurser eller omprioritera insatser.

I dag organiserar de flesta kommuner det lokala brottsförebyggande arbetet i lokala råd. De vanligaste kommunala förvaltningarna som representeras i råden är socialförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen och skol- eller fritidsförvaltningarna. Polisen är representerad i de flesta lokala brottsförebyggande råd. I de allra flesta fall fungerar samarbetet i de lokala råden väl. Representanterna träffas med jämna mellanrum och utbyter information om situationen i kommunen och vilka projekt eller åtgärder som genomförs eller planeras. Vinsterna med att formalisera samarbetet i en samverkansöverenskommelse är att parterna får ett tydligare uppdrag i det brottsförebyggande arbetet. Parterna ska till exempel gemensamt ta fram underlag om de lokala problemen och rapportera hur de genomfört de brottsförebyggande åtgärderna. Samverkansöverenskommelsen blir på så sätt en möjlighet att ta tillvara den kunskap och de erfarenheter som redan finns i råden och ge verksamheten en fastare och tydligare struktur.

EN STRUKTURERAD SAMVERKAN LEDER TILL ATT

- parternas investeringar i tid och resurser tas till vara
- kommunikationen och kunskapsutbytet blir bättre
- samverkan blir kontinuerlig och hållbar
- arbetet får konkreta mål
- tid och pengar avsätts till verksamheten
- det finns mandat att fatta beslut
- samverkan ger önskat resultat.

Till dig i ledningsposition

— — — — — → En tydlig ledning är en förutsättning för att uppnå en stabil, långsiktig och effektiv samverkan. Det är du som chef som genom beslut, förankring och uppföljning skapar förutsättningarna för ett effektivt brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete.

Besluta om samverkan

För att samverkan ska bli framgångsrik måste beslut om den fattas på högsta ledningsnivå i respektive organisation. Beslutet ska då åtföljas av beslut om resurser och mandat. Beslutet bör också omfatta vad som är målet, vem eller vilka som ska utföra arbetet, hur arbetet ska följas upp och när det ska vara klart. Den höga beslutsnivån ger samverkan prioritet och legitimitet, vilket är en betydelsefull framgångsfaktor.

För att utförandet ska nås av högsta ledningens mål och visioner är det viktigt att även organisationens mellanchefer är delaktiga i beslutet som bör resultera i en gemensamt undertecknad samverkansöverenskommelse.

Förankra samverkan

Organisationernas högsta ledning har ett helhetsperspektiv och kan se hur åtgärder inom samverkan passar med den egna verksamhetens mål och uppdrag. Högsta ledningen har ansvar att förmedla detta och att förankra beslutet om samverkan på alla nivåer i organisationen. Ledningen bör göra tydligt hur organisationens olika delar kan stödja samverkan och vilken roll de spelar för genomförandet. Om förankringen brister kan det leda till att målen inte uppnås. Förankring på såväl politisk nivå som förvaltningsledningsnivå och i verksamheten i övrigt, är central för arbetets legitimitet, resursfördelning, långsiktighet och framgång.

Se till att den som utses till att samordna arbetet inom organisationen får ett tydligt mandat. Information om samordnarens uppdrag och mandat måste spridas och vara väl kända i hela organisationen.

Följ upp samverkan

Det är av stor betydelse att en styrgrupp, det vill säga personer på den strategiska nivån, höga chefer, kontinuerligt följer upp resultaten. Det är deras ansvar att se till att arbetet genomförs som beslutat och att stödja det, särskilt om det brister och blir problem. Det innebär att styrgruppen bör kontrollera pågående arbete och följa upp resultatet genom så kallade process- och effektuppföljningar. Det är du som chef som ansvarar för att det byggs upp rutiner för detta.

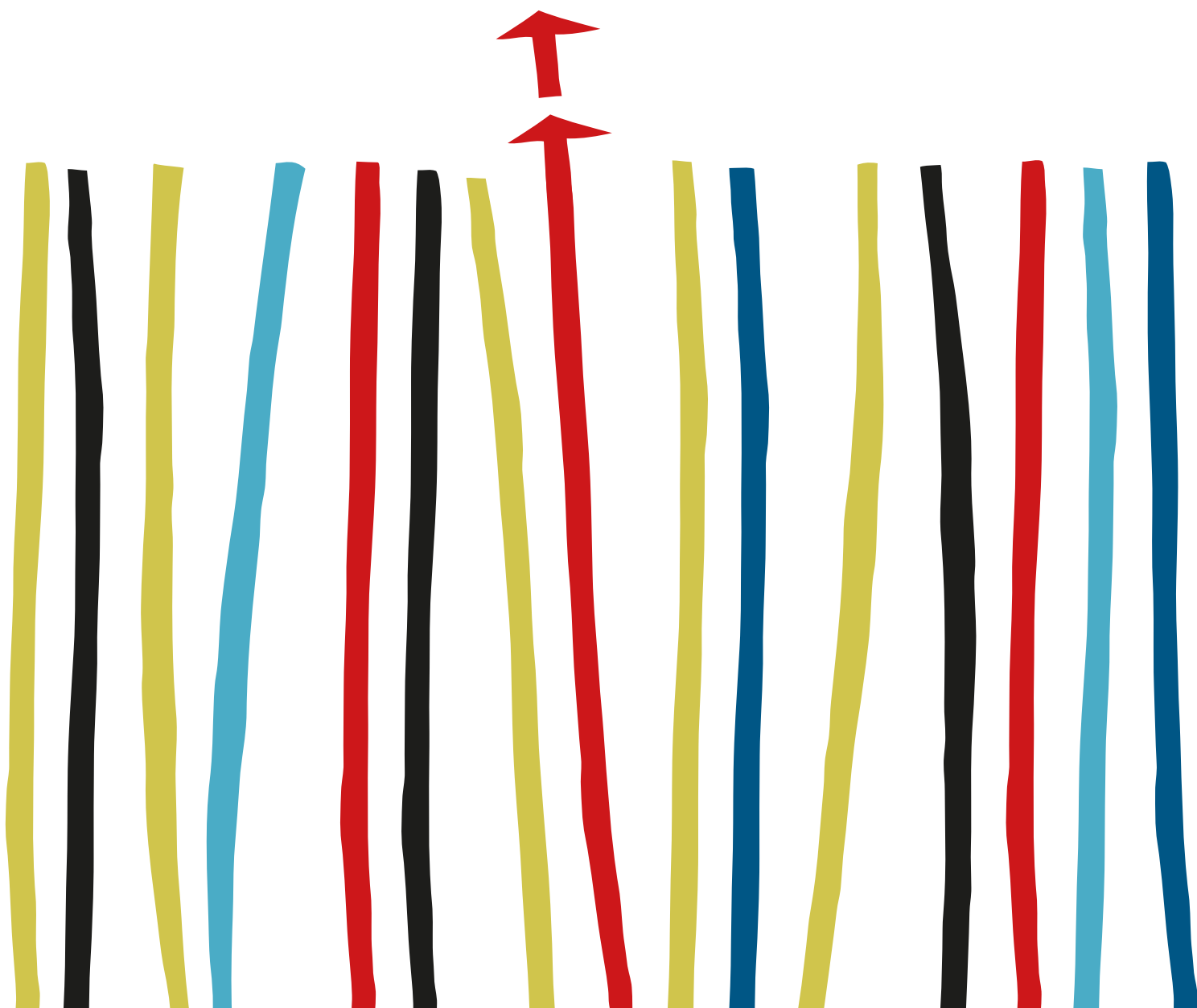
Det är du i ledningsposition som avgör hur framgångsrik samverkan blir.

Källor

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala råden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Redovisning av uppdraget att analysera vilka samarbetsformer som skapar förutsättningar för goda resultat i lokalt brottsförebyggande arbete*. Webbpublikation. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Justitiedepartementet (1996). *Allas vårt ansvar*. DS 1996:59. Stockholm: Fritzes.
- Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sarnecki, J. (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2010). *Erfarenheter av samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2007:104. *Samverkan för lokal utveckling*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2010:15. *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp*. Stockholm: Fritzes.
- Wikström, P.-O. (2006). *Att Handla utan Kunskap. Vanliga Fallgropar i det Lokala Brottsförebyggande Arbetet*. Stockholm: Polishögskolan.

DEL 1

Samverkansprocessen steg för steg

Att arbeta med samverkansöverenskommelser

För att bygga upp en stabil och varaktig samverkan krävs ett strukturerat och systematiskt arbetssätt. En metod kan vara att arbeta utifrån en samverkansprocess och att formalisera arbetet i en samverkansöverenskommelse som anger ramarna för genomförande och uppföljning.

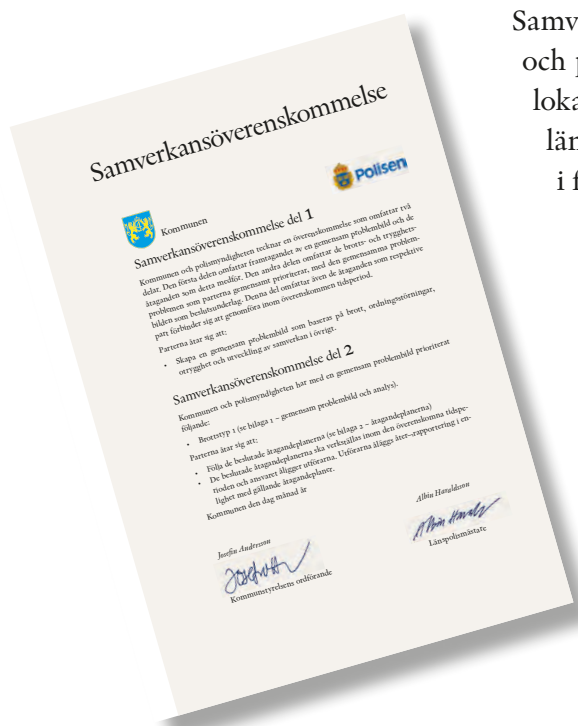
Överenskommelsen, en viktig hörnsten

”Med en fungerande, kommunikativ samverkan, slutar vi skicka skrivelser till varandra och talar problemorienterat med samma språk.” *Från samverkan i Emmaboda*

Samverkansöverenskommelsen är ett verktyg för kommun och polis för att samarbeta som två jämbördiga parter i det lokala brottsförebyggande arbetet. Den undertecknas av länspolismästaren och kommunstyrelsens ordförande och i förekommande fall av andra samarbetsparter.

Samverkansöverenskommelsen ger samarbetet struktur och tydlighet om vilka mål man vill uppnå och vad som ska göras. Den bidrar till att ge parterna ett helhetsperspektiv och till att skapa samsyn på brotts- eller otrygghetsproblemen och på parternas yrkesroller och arbetsfördelning.

Till samverkansöverenskommelsen ska andra dokument, exempelvis handlings-, åtgärds-, tid- och uppföljningsplaner kopplas, liksom dokumentation av hur arbetet har genomförts. Det viktiga är inte att själva samverkansöverens-

kommelsen presenterar allt underlag som tas fram i varje steg utan att underlaget tas fram, dokumenteras och sparas.

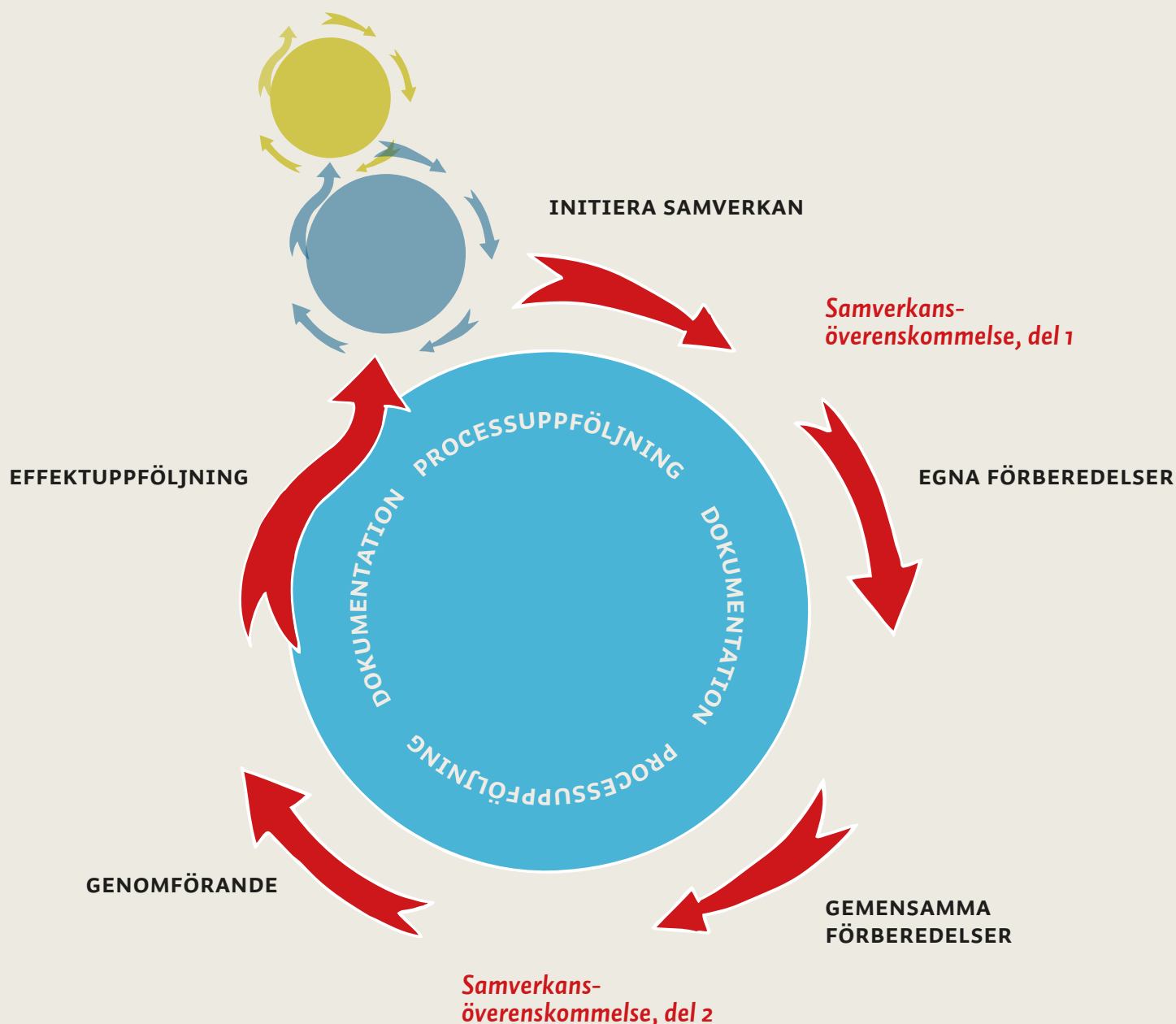
EN SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSE

- ger det brottsförebyggande samarbetet konkreta mål
- bidrar till samsyn på de lokala problemen och deras orsaker
- underlättar ett samlat grepp mot brottsligheten
- underlättar ett långsiktigt och hållbart arbete
- ökar effektivitet av enskilda åtgärder genom att parterna gör gemensamma insatser
- skapar dialog mellan organisationerna om brottsligheten och dess orsaker
- säkrar att parterna avsätter tid och resurser för arbetet
- samlar den sammantagna kunskapen om problemen
- skapar engagemang och intresse för de brottsförebyggande frågorna
- gör att brottsförebyggande åtgärder blir genomförda
- gör att det brottsförebyggande arbetet följs upp.

Kort om samverkansprocessen

Samverkansprocessen består av fem steg och kan ses som ett kretslopp. Arbetet börjar, pågår och avslutas för att starta igen. De olika stegen är inte exakt avgränsade och arbetet går inte alltid framåt steg för steg. Ny information eller nya förhållanden kan innebära att tidigare steg behöver göras om och att processen behöver backa.

STEG 1

INITIERA SAMVERKAN

Någon av parterna tar initiativ till och föreslår samverkan. Samverkan initieras om parterna kan enas om att det finns lokala problem som de tillsammans har möjlighet att påverka genom att de samverkar. Inledningsvis måste man skapa en organisatorisk struktur för samarbetet och båda parter utser samordnare som koordinerar arbetet och är en länk mellan styrgrupp, projektgrupp och eventuella arbetsgrupper.

STEG 2

EGNA FÖRBEREDELSE

I de egna förberedelserna klargörs den egna organisationens bild av brottsproblemen. Den enskilda förberedelsen består av två delar: 1) att kartlägga, analysera och beskriva de lokala problemen samt 2) att inventera den egna organisationens ekonomiska, organisatoriska och personella förutsättningar att angripa dem.

STEG 3

GEMENSAMMA FÖRBEREDELSE

Syftet med de gemensamma förberedelserna är att skapa samsyn om brottsproblemen. Parterna utgår från sina egna problembilder, och utifrån dem gör de en gemensam beskrivning av problemen, en gemensamt framtagen orsaksanalys och en beskrivning av vilka åtgärder som bör genomföras för att motverka de problem som identifierats.

STEG 4

GENOMFÖRANDE

Parterna genomför de åtgärder som man kommit överens om, på det sätt som är beslutat och under den tid som är avsatt. I genomförandet ingår att samordnarna ser till att föra protokoll och att genomförandet dokumenteras inför kommande uppföljningar.

STEG 5

UPPFÖLJNING

Uppföljning innebär att fortlöpande granska kvaliteten på och effekterna av det genomförda arbetet och ge en löpande återkoppling till styrgruppen. Uppföljningen bör göras parallellt med samverkansprocessen genom protokoll och minnesanteckningar och efteråt när processen är avslutad. En uppföljning kan omfatta olika former av undersökningar, till exempel intervjuer, enkätundersökningar och sammanställningar av brottsstatistik.

Samverkansprocessen

Problembeskrivning

Såväl i landet som i kommunen har de anmälda misshandelsbrotten utomhus ökat under många år. I kommunen har denna brottslighet under perioden januari till och med april 2010 ökat med 22 procent i förhållande till motsvarande period 2009 och med 34 procent jämfört med 2008. Antalet misshandelsbrott per 100 000 invånare är klart högst i kommundelarna A och B. Där har också ökningen varit störst.

I kommundel A anmäls de flesta misshandelsbrotten på gatorna D och E i centrum där krogarna F, G och H är belägna. I centrumkärnan sker också många misshandelsbrott på busstorget och runt snabbmatstället I. Dessutom förekommer förhållandevis många brott av detta slag runt fritidsgården J samt i bostadsområdet K, särskilt på gatorna L och M.

Misshandelsbrotten utomhus i centrum begås främst fredagar klockan 23.00–03.30, lördagar klockan 23.30–02.00 och i viss mån på onsdagar klockan 22.30–01.30. Brotten vid fritidsgården J sker nästan uteslutande på torsdagar klockan 21.30–01.00 i samband med det ungdomsdiskotek som arrangeras där varje torsdag. Misshandelsbrotten i bostadsområdet K anmäls på olika veckodagar och tidpunkter men mest på helgkvällar.

Problembeskrivningen fortsätter för kommundel B...

Orsaksanalys

Följande omständigheter kan vara troliga orsaker till de identifierade och beskrivna problemen²:

1. På krog F förekommer ibland överservering och även servering av alkohol till underåriga.
2. Utanför krog G ringlar ofta en lång kö för insläpp främst fredagar klockan 23.00–01.30. I samband med det uppstår ofta friktioner mellan besökarna som ibland leder till bråk.
3. Uppgifter förekommer om att ordningsvakterna och de så kallade entrévärdarna vid krog H uppträder ”stöddigt” och många gånger

² Deltagarna i samverkan bör noga fundera på hur de kan diskutera orsakerna med hänsyn till sekretess.

snarare skapar än förebygger bråk. Det finns också ganska många polisanmälningar om våld mot tjänsteman.

4. Antalet bussavgångar från centrum i samband med krogarnas stängning är otillräckliga (alla kommer inte med) och samtliga avgångar sker inom ett kort tidsspänn (15 minuter).
5. På snabbmatstället I, förekommer det mycket småbråk som ibland utvecklas till misshandelsbrott på gatan utanför.
6. Det är livlig trafik med svarttaxi utanför krogarna i samband med stängningstiderna. Då uppstår inte sällan bråk och ordningsstörningar.
7. Trots att diskoteket på fritidsgården J på torsdagskvällarna vänder sig till ungdomar mellan 13 och 17 år upplever personalen och omkringboende att många ungdomar är berusade.
8. Det finns tips om att det regelmässigt säljs stora mängder importerad sprit och öl från lastbilar vid parkeringsplats N.
9. Endast två fritidsledare arbetar i samband med ungdomsdiskoteken. Normalt finns inga andra vuxna i närheten.
10. På de angivna gatorna i bostadsområdet K bor totalt sex identifierade livsstilskriminella män med stora missbruksproblem. Vid en stor del av de misshandelsfall som anmäls i området kan dessa personer misstänkas för brotten och då och då som brottsoffer.

Orsaksanalysen fortsätter för kommundel B...

Formulering av effektmål

Ett av problemen som ska åtgärdas är våldsbrott på torget. Följande effektmål ställs upp:

Övergripande effektmål

- minska antalet misshandelsbrott utomhus på torget.

Antalet anmälda misshandelsbrott utomhus på torget ska minska och följande delmål (effekt) ska uppnås:

- överserveringen på krog F ska upphöra
- friktion mellan besökare i kön till krog G ska upphöra
- ordningsvakter och entrévärdar vid krog H ska uppträda professionellt och ha ett bra bemötande mot gästerna

- småbråk vid snabbmatstället ska upphöra
- svarttaxiverksamheten utanför krogarna ska upphöra
- försäljning av importerad sprit och öl från lastbilar vid parkeringsplats N ska upphöra.

Åtgärder

Följande åtgärder kopplas till de kartlagda problemen och deras bakomliggande orsaker.

1. Den evidensbaserade operativa metoden AAS³ ska tillämpas vid samtliga tre problemkrogar. Åtgärden är riktad mot orsaksbeskrivningarna, punkt 1–3.
2. Kommunens samverkansansvarige ska initiera ett samarbete mellan kommunen och Länstrafiken i syfte att utarbeta en åtgärdsplan för att komma tillrätta med problemen kring busstorget. Åtgärden är riktad mot orsaksbeskrivning, punkt 4.
3. Kommunens samverkansansvarige ska dessutom initiera en arbetsgrupp med deltagare från polisen, kommunen, Länstrafiken och taxirörelsen med målsättningen att finna metoder för att försvåra för svarttaxiverksamheten. Åtgärden riktad mot orsaksbeskrivning, punkt 6.
4. Polisens yttre befäl för arbetspassen på fredagar klockan 21:00–07:00 ska avdela minst fyra uniformerade poliser för intensifierad övervakning av centrum, särskilt busstorget och vid snabbmatstället mellan klockan 02:00–03:30 eller så länge som situationen så kräver. Åtgärden riktad mot orsaksbeskrivning, punkt 1–6.
5. Polisen ska omedelbart påbörja riktad spaning mot parkeringen N i syfte att upptäcka och lagföra dem som säljer smuggelsprit från lastbilar. Åtgärden riktad mot orsaksbeskrivning 8.
6. Polisens ungdomsgrupp ska tjänstgöra vid fritidsgården varje torsdag mellan klockan 20:00–01:00 under maj månad. Åtgärden riktad mot orsaksbeskrivning punkt 7 och 9.

³ AAS, Ansvarsfull AlkoholServering, är en metod för att förbättra restaurangers och krogars servering av alkohol. Metoden är utvärderad av STAD, Stockholm förebygger Alkohol- och Dropproblem, www.stad.org.

7. All polispersonal ska, under månaderna maj och juni, arbeta i enlighet med Kronobergsmodellen⁴. Samverkansansvarige initierar modellen hos socialtjänstförvaltningen. Åtgärden riktad mot orsaksbeskrivning punkt 5, 7 och 8.
8. Kommunen ska undersöka möjligheten att öka antalet fritidsledare till minst sex stycken. Kommunen ska också samarbeta med frivilligorganisationen XY för att det ska finnas minst tio vuxna vid fritidsgården på torsdagarna under ungdomsdiskotekets öppettider. Åtgärden riktad mot orsaksbeskrivning punkt 5 och 9.
9. Polisen ska rikta särskild uppmärksamhet mot sex personer som vistas på (bor på) gatorna L och M. Dessa ska muntligen meddelas att de är föremål för särskild uppmärksamhet. All relevant lagstiftning ska användas i arbetet. Särskilt ska möjligheten att skriva underrättelser till socialtjänstförvaltningen jämlikt 6 § lagen om vård av missbrukare (LVM) beaktas. Orsaksbeskrivning, punkt 10.

Formulering av process- och produktionsmål

Process- och produktionsmålen som kopplar till åtgärderna mot våldsbrott på torget kan vara följande:

- Kommunen ska genomföra krogtillsyn vid krogarna F, G och H i enlighet med framtaget koncept vid 12 tillfällen under perioden.
- Polisen ska alltid använda Kronobergsmodellen när ungdomar påträffas med alkohol eller är berusade och vid varje tillfälle dokumentera användandet på särskilt formulär.
- All polispersonal ska känna till vad Kronobergsmodellen är och hur man arbetar med den.
- Polisen ska fotpatrullera på torget på brottsfrekventa tider.
- Kommunen tar fram en åtgärdsplan för problemen vid busstorget.

⁴ En arbetsmetod för att minska alkoholen bland ungdomar och på så sätt minska våldsbrotten. Det systematiska arbetssättet innebär att det ska bli svårare och mindre lockande för ungdomar att dricka alkohol ute på stan, dels genom ingripanden mot ungdomarna, dels genom ingripanden mot langare. En utvärdering av metoden går att ladda ner på Brå:s webbplats www.bra.se.

Uppföljning

Antalet anmälda misshandelsbrott utomhus har under genomförandeperioden minskat med 18 procent i förhållande till motsvarande period föregående år. Brottreduktionen var i kommunal A 26 procent. *En liknande uppföljning har gjorts för kommunal B.*

Beträffande kommunal A kan följande noteras:

1. Den operativa metoden AAS har initierats vid samtliga tre krogar. Protokollförda krogkontroller vid de tre krogarna har genomförts. Arbetet har gjorts i samverkan mellan polisen och kommunen. Ett antal anmärkningar har noterats. En dialog med krogarna har inletts vilket har lett till att åtgärder har vidtagits eller påbörjats beträffande alla protokollförda anmärkningar. Orsakerna till en del av dessa anmärkningar är nu eliminerade medan en del kvarstår, men i mindre grad (se särskild redogörelse). Varje fredag och lördag har polisen fungerat som aktiv arbetsledare för samtliga ordningsvakter vid de tre krogarna. Polisen har arrangerat möten med ordningsvakterna inför varje arbetspass och avslutat alla arbetspassen med feedbacksamtal. Ordningläget vid krogarna har klart förbättrats. Bland annat har en förändrad policy för entrévärdarna genomförts på krog G vilket inneburit att problemet med kön på gatan utanför nu är borta.
2. En handlingsplan med anledning av problemen på busstorget var klar den 25 maj. Av planens åtta punkter har tre punkter genomförts. a) Tre nya avgångar för nattbussar fredags- och lördagsnätter har satts in, b) tiden under vilken nattbussarna avgår från busstorget har förlängts från 15 till 45 minuter, c) ett antal buskage på busstorget har tagits bort. Handlingsplanens övriga fem punkter kommer att genomföras före utgången av året.
3. Polisen, kommunen och taxinäringen har kommit överens om en handlingsplan för att minska problemet med svarttaxi. Åtgärderna i handlingsplanen ska genomföras före årets slut.
4. Den planerade intensifierade polisövervakningen har genomförts vid centrum, och särskilt vid krogarna, busstorget och snabbmatstället. När resurserna har medgett det har sådan verksamhet bedrivits även på lördagar men då ofta i reducerad omfattning. Jämfört med motsvarande period förra året har antalet omhändertaganden enligt polislagens (PL) § 13 och lagen om omhändertagande av berusade personer (LOB) ökat med 55 procent. Även antalet visitationer enligt PL § 19, anmälningar enligt knivlagen

och ordningsbot för offentlig urinering har ökat högst påtagligt. Ordningsläget har successivt förbättrats under genomförandeperioden.

5. Efter en kort tids spaning greps en man för brott enligt alkohollagen på parkeringsplatsen. Han sitter för närvarande häktad misstänkt för att olovligen ha sålt stora mängder öl och starksprit. Problemet kvartstår dock i viss mån eftersom det förmodligen finns fler försäljare. Planering pågår för en ny polisiär insats.
6. Polisens ungdomsgrupp har tjänstgjort vid fritidsgården som planerat. All polispersonal har utbildats i och arbetat enligt Kronobergsmodellen. Genomslaget för arbetssättet bland personalen har varit skiftande. Socialtjänstförvaltningen har åtagit sig att arbeta enligt modellen i de delar som berör dem. Kommunen har ökat antalet fritidsledare till sex stycken i samband med ungdomsdiskoteken. De har också påbörjat samarbete med frivilligorganisationer för att få fler vuxna på ungdomsdiskoteken. Vårens sista arrangemang genomfördes utan att några misshandelsfall anmäldes.
7. Polisen har riktat särskild uppmärksamhet mot sex personer på gatorna L och M. Det har lett till att en av dessa personer har lagförts för ett stort antal stölder och en annan har omhändertagits enligt LVM, lagen om vård av missbrukare. Antalet misshandelsfall i området har minskat något men är fortfarande ett problem.

SAMVERKANSPROCESSEN

En fiktiv berättelse

Under flera år har polisen och kommunen sett en ökning av antalet våldsbrott. Problemen har fått stor uppmärksamhet i media och skapat en utbredd otrygghet i kommunen.

I kommunen finns sedan länge ett gott samarbete mellan kommunen och polisen i det lokala brottsförebyggande rådet. Samarbetet består mestadels av att stämma av vilka aktiviteter respektive part gör och planerar. Båda parter är överens om att arbetet skulle behöva bli mer konkret och strukturerat. Till exempel behöver parterna få bättre kontroll på vilka åtgärder man egentligen har vidtagit mot vilket problem och vilken effekt de har haft.

I syfte att komma tillrätta med den tilltagande otryggheten i kommunen kontaktar kommunstyrelsens ordförande länspolismästaren för ett första möte för att diskutera en mer formaliserad samverkan. Till mötet tar kommunstyrelsens ordförande med sig kommunens brottsförebyggande samordnare och säkerhetschefen. Länspolismästaren kommer till mötet tillsammans

med närpolischefen.

Parterna kommer fram till att man ska undersöka möjligheterna för en bättre samverkan. Arbetet organiseras i det lokala brottsförebyggande rådet. Där sitter redan flera av kommunens förvaltningschefer och närpolischefen. Till rådet knyts nu även en representant från polisens Operativa Ledningsgrupp (OLG). De ska tillsammans ta fram ett förslag till samverkansöverenskommelse för ett gemensamt brottsförebyggande arbete. Även kyrkan och skolans elevhälsa finns med och de kommer också att delta i arbetet även om de inte undertecknar överenskommelsen. Samordnaren för det lokala brottsförebyggande rådet och närpolischefen ges i uppdrag att koordinera och dokumentera arbetet. Förslaget ska redovisas till rådets styrgrupp där förutom kommunledningen nu även länspolismästaren är med.

Hur ska parterna gå vidare? Vilken typ av underlag ska de ta fram?

Läs fortsättningen i inledningen till Steg 2, s. 38.

Initiera samverkan

STEG 1

Målet med steg 1: **Besluta om att inleda samverkan och fortsätta arbetet enligt samverkansprocessen. Initieringen kan också handla om att förnya samverkan i och med att åtgärderna i en tidigare samverkansöverenskommelse har genomförts och följts upp.**

Att initiera samverkan innebär att parterna

- beslutar om att inleda eller att inte inleda samverkan
- tydliggör ansvarsområden, uppdrag och roller genom ett första möte mellan polis- och kommunledning (helst länspolis-mästare och kommunstyrelsens ordförande)
- uppmärksammar organisatoriska olikheter, till exempel verksamhets-, budget- eller beslutsprocesser som är viktiga förutsättningar för en fungerande samverkan
- skapar en samverkansorganisation och utser samordnare för arbetet.

Behov av samverkan

Samverkan initieras av den part som ser ett behov av samverkan. Parterna bör enas om att de har problem som de kan och bör lösa tillsammans innan de börjar samverka. Behovet kan komma ur ett verksamhetsmål, ålagda uppdrag eller helt enkelt genom att man upptäcker ett brottsproblem som det är uppenbart att man bäst löser tillsammans. I vissa fall initieras samverkan eftersom det finns en lagstadgad skyldighet.

Om parterna inte kan enas eller om det inte finns några gemensamma problem ska de inte samverka. Samverkan bör inte heller inledas om den inte stämmer överens med polisens och kommunens egna uppdrag.

Ett inledande möte

Den första kontakten med samverkansparten kan tas både formellt och informellt. Ett första möte mellan länspolismästaren och kommunstyrelsens ordförande är startpunkten för samverkan. Genom att mötas på högsta ledningsnivå visar parterna att de brottsförebyggande frågorna ska prioriteras.

Klargör organisationernas motiv till samverkan

Gränsöverskridande samverkan ställer stora krav både på att värna om organisationens egna intressen och på att stödja gemensamma intressen med andra parter. Förutom polis- och kommunledning kan det därför finnas vinster med att även förvaltningschefer, mellanchefer eller avdelningschefer närvarar vid det inledande mötet. Samverkan underlättas av klara direktiv, operativa mandat och tydliga huvudmannaskap. Det är viktigt för framgång att alla parter är överens om vad som beslutats.

”Vi hade lite olika syn på vad vi ville med samverkan. Polisen ville samverka kring att minska brott och kommunen ville öka sin attraktivitet.” [Från samverkan i Västerås](#)

Samverkan förutsätter att det finns en organisatorisk struktur för ömsesidig styrning och kontroll. En sådan kontroll bör omfatta, inte bara vad som genomförts, utan även hur det har gjorts och varför. Ytterst handlar styrning om att ge samverkan legitimitet och att förtydliga deltagande aktörers roller, mandat och befogenheter. Ett beslut om samverkan kan därför med fördel dokumenteras som en första del av en samverkansöverenskommelse. Beslutet bör beröra praktiska frågor som tidsramar för arbetet och en organisatorisk struktur med definierad styrgrupp, projektgrupp och samordnare.

Att tänka på inför samverkansarbetet

Avsätt tid och resurser

Att samverka med en annan part är ofta fruktbart men kräver engagemang. Det går inte att samverka utan att avsätta tid, personal och pengar. Även om ett av syftena med samverkan är att utnyttja resurserna bättre och undvika dubbelarbete är en samverkan som startats endast för att uppnå besparingar dömd att misslyckas. Om det inte finns tillräckliga resurser riskerar diskussionerna att fastna vid att man försöker ge varandra ansvaret för vissa problemområden i stället för att samverka.

Kännedom om varandras organisation

Samverkan kräver även kännedom om den andra partens organisatoriska och resursmässiga förutsättningar. I en samverkansprocess är det viktigt att både respektera varandras olikheter och ta vara på varandras kunskaper och erfarenheter. Båda parter bör vara beredda att tänka nytt och vara prestigelösa.

SAMVERKAN MELLAN POLIS och kommun blir mer uthållig om den omfattar de mål som respektive organisation har.

Polis och kommun är två organisationer som egentligen är tämligen olika. Polisen är i högre grad en tjänstemannaorganisation med snabba beslutsgångar medan kommunen i högre grad är en politiskt styrd organisation med många skilda uppdrag. Gemensamt är att de ytterst styrs av regering och riksdag, vilket påverkar samverkan, både vilken inriktning den kan ta och hur arbetet utformas. Polisen är en statlig myndighet och de olika styrdokumenten, till exempel regleringsbrevet, påverkar i hög grad inriktningen på polismyndigheternas verksamhet. En samverkan som inriktas mot en viss brottstyp, till exempel misshandelsbrott utomhus, bör även ta hänsyn till vilka brottstyper regleringsbrevet fokuserat på och återrapporteringskraven för polisen.

Om initiativet till samverkan mellan polis och kommun inte

kommer ur ett särskilt uppdrag, exempelvis ett regeringsuppdrag, är det särskilt viktigt att samverkan blir en del av den ordinarie verksamheten. I det perspektivet kan det vara lättare för polisen om samverkan fokuseras på ett geografiskt område i stället för på en brottstyp.

I Sverige bestämmer kommunerna själva hur de organiserar verksamheten och vilka frågor som ska prioriteras. I kommunen bör kommunfullmäktige godkänna och besluta om samverkansöverenskommelsen. Det kan vara svårt att nå politisk enighet i frågor som rör brottsförebyggande eller trygghetsskapande arbete. En samverkansöverenskommelse kan därför behöva skrivas med allmänt formulerade åtaganden varefter förvaltningar får i uppdrag att konkretisera dem i åtagande- eller genomförandeplaner.

För att kunna genomföra åtagandena i samverkan måste de tas med i verksamhetsplanering och budget. För att få med åtgärderna i kommunens löpande budgetprocess är det nödvändigt med en god framförhållning.

”Genomför problemfaserna före kommunens budgetprocess. Det blir så mycket enklare om man är i fas med budgetprocessen.” [Från samverkan i Landskrona](#)

Sekretess

Det är mycket viktigt att parterna som ska ingå i en samverkan är helt införstådda med sina egna sekretessregler. Samverkansgruppens medlemmar företräder sin organisation, och en handling som lämnas till en representant för en annan organisation blir allmän handling i och med överlämnandet.

Gemensamt för alla sekretessbestämmelser är att de innehåller en beskrivning av vilka uppgifter som regeln är tänkt att skydda. Ofta är det uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Det finns också bestämmelser som skyddar känsliga uppgifter i myndigheters utredningar eller andra allmänna samhällsintressen.

I den första inledande fasen i samverkansarbetet är syftet att träffas för att utbyta information med varandra och diskutera vad

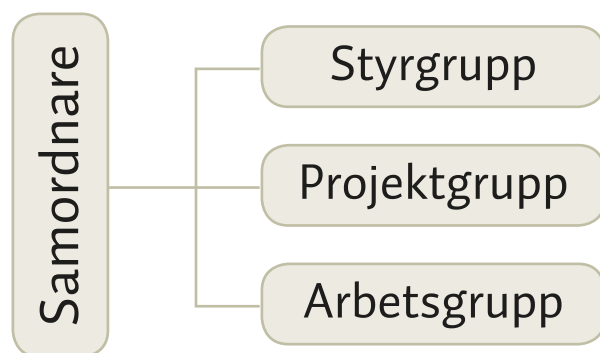
var och en har möjlighet att bidra med. I denna fas finns ofta inga sekretessproblem. Även vid kartläggningen och framtagandet av en gemensam problembild är sekretessproblemen små. Sekretessfrågorna blir ofta aktuella när parterna ska börja diskutera åtgärder. Om planerade åtgärder riktas mot ett fåtal personer uppstår sekretessproblem eftersom enskilda personer då pekas ut. Samma sak gäller om man planerar tillsyn mot ett urval av restauranger.

Skapa en organisation

I brottsförebyggande arbete tar det ofta lång tid innan man ser stora förändringar. Av den anledningen är det viktigt att skapa en organisation som säkrar deltagarnas medverkan på lång sikt. Arbetet blir enklare om man klargör parternas roller och mandat. Det är också bra om organisationen är tydlig för alla inblandade på alla nivåer. Då blir det lättare att kalla till möten och att förankra delbeslut och inriktningar.

Den organisatoriska strukturen bör omfatta den politiska ledningen, tjänstemannaledningen och den verkställande organisationen. En vanlig struktur är att skapa en styrgrupp, en projektgrupp och arbetsgrupper.

Styrgruppen kan bestå av länspolismästare, kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören. Projektgruppen kan bestå av chefer från respektive avdelning eller förvaltning som berörs av de prioriteringar som styrgruppen gör. Det kan i praktiken betyda att polisen deltar med en representant från operativa ledningsgruppen (OLG) och närpolischefer medan kommunen deltar med olika förvaltningschefer och kommunens samordnare av brottsförebyg-

gande arbete. Projektgruppen ansvarar för att tillsätta arbetsgrupper som utför de arbetsuppgifter som samverkansbesluten kommer att innehålla. Arbetsgrupperna sätts samman utifrån vad som ska göras och är tidsbegränsade.

Samordnarna är med i projektgruppen, håller ihop verksamheten och är en länk mellan de olika grupperna.

Det är naturligtvis de lokala omständigheterna och parterna som avgör hur arbetet bäst ska organiseras. I många kommuner är det lokala brottsförebyggande arbetet redan organiserat i lokala brottsförebyggande råd som oftast har en samordnare eller sekreterare som är anställd av kommunen. När det gäller samverkan mellan kommun och polis kan de lokala brottsförebyggande råden vara ett naturligt forum vid planering, utformning och uppföljning av arbetet. De lokala råden kan då behöva kompletteras med till exempel en samordnare från polisen.

Oavsett hur arbetet organiseras är det viktigt att de samverkande parterna är jämbördiga. Det är inte en part som ska bestämma arbetets inriktning utan båda eller alla. En ensidig bild av problemen återspeglar inte verkligheten. Genom att skapa samsyn får parterna samma mål med samverkan, vilket givetvis underlättar arbetet.

Tillsätt samordnare

”Det behövs en puttare för att det ska fungera. Någon som puttar på så att arbetet blir gjort och avrapporterat.”

Från samverkan i Landskrona

Ett sätt att hantera samverkan mellan flera verksamheter är att utse samordnare för arbetet från kommunen respektive polisen. En sådan funktion kan också kallas för projektledare, koordinator eller sekreterare. Samordnarna ska på uppdrag från sin organisation leda arbetet, hålla ihop alla delar och ha kontroll över hur arbetet fortskrider. Samordnarna bör tillsättas i ett tidigt skede. De ska fungera som en länk mellan styrgruppen och projektgruppen och ansvarar för att arbetet dokumenteras under hela processen.

Protokollen blir sedan ett underlag för process- och effektuppföljning (se s. 87). Om samordnarna inte tilldelas ansvaret för dokumentationen ska en annan person utses.

Eftersom samordnarna fungerar som motor för arbetet är det bra att de har god kunskap om de lokala brottsproblemen och de lokala förhållandena. Samordnarna bör också ha så kallad samverkanskompetens, det vill säga en förmåga att hantera formella och informella svårigheter i samarbetet. Det kan handla om att hitta sätt att förankra arbetet i den egna organisationen eller att kunna hantera professionella eller kulturella skillnader mellan polis och kommun. Samordnarna måste också ha erfarenhet av att arbeta med mål, metoder och uppföljning, det vill säga ha kompetens i samverkansteknologi⁵.

Samordnarna behöver också få tydliga mandat från kommun- och polisledning så att det står klart för alla led att arbetet är prioriterat.

”Utöver ämneskunskap så är personlighet viktigt. Samordnaren måste ha förtroende inom såväl som utom den egna organisationen. Det är en ständig läroprocess och ett bra nätverk underlättar.”

Från samverkan i Västerås

Tillsätt en styrgrupp

Det måste finnas en styrgrupp som tar emot samordnarnas återkoppling och som kan agera om det behövs. Det är styrgruppens ansvar att förmedla en vision om vilket resultat som ska uppnås och att skapa förankring, resurser och mandat för samverkan inom sin organisation.

Styrgruppen ska också ansvara för att vidlyftiga visioner bryts ned till realiserbara, konkreta mål och delmål och se till att parternas respektive åtaganden är realistiska. I processen måste styrgruppen vara redo att ompröva beslut och lösningar om något inte

5 Ur *Strategi för samverkan – kring barn och ungdomar som far illa*. Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). Baserat på A. Boklund 1995. *Olikaheter som berikar? – möjligheter och hinder i samarbetet mellan socialtjänstens äldre- och handikappsomsorg, barnomsorg samt individ- och familjeomsorg.*

fungerar och inte låsa sig vid en viss metod eller ett visst arbetsätt. Det viktigaste är att försöka nå de uppsatta målen och att alla parter upplever att samarbetet verkligen kommer att leda någonsans, att det är hållbart och att tillvägagångssätten är tillförlitliga.

Du vet att du är klar med Steg 1 när följande är genomfört:

- Ett första möte mellan länspolismästare och kommunstyrelsens ordförande har ägt rum.
- Ledningarna för polisen respektive kommunen har fattat ett gemensamt beslut om att samverka och beslutet har dokumenterats i en samverkansöverenskommelse.
- Polis och kommun har skapat en gemensam samverkansorganisation.
- Respektive ledningar har utsett varsin samordnare av arbetet.

Källor

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala råden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Lokal organiserad brottslighet en handbok om motåtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Ostrom, Elinor (1990). *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: University Press.
- Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polis i hela landet* (PoA – 480-5788/06). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- SOU 2007:104. *Samverkan för lokal utveckling*. Stockholm: Fritzes.

Läs mer

- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Bygga upp brottsförebyggande arbete*. Idéskrift 1. Stockholm: Fritzes.

SAMVERKANSPROCESSEN

En fiktiv berättelse

Efter det första mötet fick närpolis-
chefen i uppdrag att inventera po-
lisens kunskap om den lokala pro-
blematiken. Som ett första steg
gjorde hon en beställning till KUT:en (Kri-
minalunderrättelsetjänsten) av en presen-
tation av brottstyper i jämförelse mellan
kommunerna i länet. Hon pratade också
med flera kolleger om deras uppfattning-
ar om den lokala situationen. En första ge-
nomgång av statistik som tagits fram visa-
de att misshandelsbrotten utomhus hade
ökat i landet som helhet, men att ökningen
för kommunen var större än väntat.

Kommunen gör också en egen invente-
ring av de lokala problemen. Samordnaren
tar kontakt med ekonomikontoret som kan
redovisa kostnader för skadegörelse. Det
kommer fram att kommunen har problem
med klotter, bränder och annan skadegö-
relse. Ett annat problem är alkohol-
påverkade ungdomar som samlas i cent-
rum kvällstid, och i kommunen finns stads-
delar som präglas av utanförskapsproble-
matik.

Kommunen hade tidigare gjort flera oli-
ka undersökningar med både barn och vux-
na beträffande trygghetsfrågor, men det
saknas en övergripande bild av situatio-
nen. Kommunen har vidare arbetat på olika
sätt mot både barn och vuxna, men det har
saknats koppling mellan resultaten från
undersökningarna och de åtgärder som
kommunen vidtagit. För att få en helhets-
bild av situationen gör kommunens sam-
ordnare därför en inventering av genom-
förd eller pågående brottsförebyggande
verksamhet och projekt.

De problembilder som kommunen och
polisen får fram ser delvis olika ut. Polisen
ser främst problem utifrån den anmälda
brottsligheten, medan kommunen upp-
märksammar sina höga kostnader för ska-
degörelse samt frågor om trygghet, attrak-
tivitet och utanförskap. Hur ska de båda
parterna komma överens om vilka problem
som är viktigast att ta sig an tillsammans?

Läs fortsättningen i inledningen till Steg
3, s. 52.

Egna förberedelser

STEG 2

Målet med steg 2: **Klargöra organisationens behov av samverkan baserat på en samlad kunskap om de lokala problemen, organisationens förutsättningar och hur den kan bidra i ett samverkansarbete.**

De egna förberedelserna innebär att parterna

- inventerar organisationens kunskap om de lokala problemen
- inventerar organisationens förutsättningar att arbeta med problemen.

Kartlägg de lokala problemen

I de egna förberedelserna undersöks organisationens samlade kunskap om lokala problem och deras tänkbara orsaker. Att kartlägga betyder helt enkelt att samla information och beskriva aktuella förhållanden för att ha som underlag då man väljer och planerar åtgärder.

TÄNK PÅ ATT det underlag som tas fram vid kartläggningen kan vara belagt med sekretess. Om underlaget är av känslig natur eller om informationen är sekretessbelagd kan man i överenskommelsen i stället hänvisa till den part som är ansvarig för informationen.

Kartläggningen av de lokala problemen kan göras i flera steg. Inledningsvis kan man överskådligt undersöka situationen med hjälp av statistiska underlag. När de lokala problemen är identifierade görs avgränsningar och prioriteringar mellan dem. Därefter kan man med hjälp av exempelvis intervjuer eller observationer göra en fördjupad kartläggning och orsaksanalys som visar på sammanhang och orsaker.

Brottsstatistik

Brottsstatistiken bör visa hur brottsligheten ser ut totalt för länet eller kommunen, vilken brottsproblematik som är vanligast, hur stor risken för utsatthet är och hur utvecklingen ser ut över tid. Det är också intressant att undersöka om kommunen har speciellt stora problem med någon eller några brottstyper. Ett inledande sätt att kartlägga brottsligheten är att ställa den mot andra jämförbara områden. Till exempel kan man på Sveriges Kommuner och Landstings webbplats (www.skl.se) hitta jämförbara kommuner. Där har kommunerna delats in efter vissa strukturella egenskaper som befolkningsstorlek, pendlingsmönster och näringslivsstruktur.

Man kan också jämföra hur vanliga olika brott är i förhållande till andra brott. Ett tips vid en sådan jämförelse är att samla ihop flera brott av liknande slag till brottstyper. Till exempel kan våld utomhus omfatta såväl bekant som obekant med offret. Se tabellen på s. 48.

BÅDE BROTTSLIGHET OCH trygghet är fenomen som förändras långsamt. Siffror från befintliga undersökningar kan användas även om uppgifterna är ett eller några år gamla.

Brottsstatistik visar anmäld brottslighet

Det är viktigt att komma ihåg att brottsstatistiken enbart visar den anmälda brottsligheten, inte den faktiska. Varje dag begås brott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Om den anmälda brottsligheten är liten i förhållande till den faktiska brottsligheten får man ett stort mörkertal. Det som avgör hur stor del av brottsligheten som anmäls är dels möjligheten att upptäcka brottet, dels viljan att anmäla brottet.

I vilken utsträckning brott upptäcks och polisanmäls varierar kraftigt mellan olika typer av brott. I tolkningen av statistiken brukar man för enkelhetens skull dela upp brotten i tre kategorier: 1) offerbrott med interaktion, till exempel våldsbrott, 2) offerbrott utan interaktion, till exempel stöld eller inbrott samt 3)

spanings- och ingripandebrott (initiativbrott), till exempel narkotika- och trafikbrott.

Sammanställ olika statistiska underlag

Kartläggningen vinner på om statistiken kompletteras med annan information. Både kommunen och polisen har många gånger redan genomförda sammanställningar av de lokala problemen, till exempel trygghetsundersökningar, alkoholvaneundersökningar, skolundersökningar eller olika boendeundersökningar. Många av kommunens förvaltningar, kanske framför allt socialtjänsten, har statistik om individrelaterade problem⁶. Kommunernas tekniska förvaltningar kan redovisa kostnader och platser för reparationer på grund av inbrott, skadegörelse och klotter. Kommunen har kanske också protokoll från genomförda trygghetsvandringar. Räddningstjänsten har information om bränder.

”Vi trodde inte att statistiken skulle fungera eftersom få anmäler till polisen när något händer. Men vid kartläggningen stämde tjänstemännens upplevelser med statistiken.”

Från samverkan i Arvidsjaur

VAR NOGA MED kartläggningen och analysen men fastna inte i den. Styrgruppen kan stödja kartläggnings- och analysarbetet genom att sätta en tidsram för när det ska vara färdigt.

⁶ Med individrelaterad information avses till exempel antal barn och ungdomar som är aktuella inom socialtjänsten, vilka som är de vanligaste anledningarna till att de är aktuella, till exempel egen kriminalitet eller föräldrar med psykiska problem. Informationen sekretessprövas naturligtvis.

Exempel på informationskällor:

- Polisens brottsstatistik finns samlad i HOBIT⁷.
 - I HOBIT finns också händelserapporter att tillgå via Polisens uppgifter om händelser.
 - Kommunen har omfattande och innehållsrik information om lokala förhållanden. Förutom socialtjänsten har kommunens strategikontor eller ekonomikontor underlag om befolkningsstruktur, försörjningsstöd eller kostnader för till exempel skadegörelse.
 - På SKL:s webbplats finns öppna jämförelser om trygghet och säkerhet som jämför kommuners verksamhet.
 - På Brottsförebyggande rådets, Brå:s, webbplats, www.bra.se, finns statistik över anmälda brott på läns-, kommun- och stadsdelsnivå. Där finns också ett verktyg för att ta fram diagram och tabeller.
 - På Brå:s webbplats finns också statistik från den Nationella trygghetsundersökningen, NTU.
 - På Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysnings webbplats www.can.se finns rapporter om narkotikaspridning och drogvaneundersökningar hos bland annat skolelever.
 - Statistiska Centralbyrån (SCB) har en interaktiv statistikdatabas som gör det möjligt att på kommunnivå ta fram diagram eller tabeller över boende, arbetsmarknad eller befolkning.
- 7 HOBIT = Händelse- och brottsinformationstjänst, se s. 50.

Att kartlägga utsatta områden

Det finns goda skäl att försöka identifiera platser där många brott äger rum eller där otryggheten är hög. Om man kan identifiera sådana platser kan man också vidta riktade åtgärder och insatser, vilket innebär att resurserna används på ett effektivt sätt. Brottslighet och otrygghet kan se olika ut mellan olika bostadsområden beroende på om det är förort eller innerstad, glesbygd eller tätort. Skillnader kan bero på hur den byggda miljön ser ut, olika upplåtelseformer eller skillnader i antalet kommersiella inrättningar. Skillnader kan också handla om invånarnas utbildnings- och inkomstnivå eller antal personer med försörjningsstöd.

Det kan vara bra att ta fram en bild av befolkningens sammansättning och ekonomiska förutsättningar för alla stads- och kommundelar och alla kommuner i ett län. Inte minst hjälper det polisen att prioritera eftersom de har ett länsövergripande ansvar. Sådan information finns att hämta på Statistiska Centralbyråns webbplats www.scb.se eller på kommunernas hemsidor.

Att fördjupa kartläggningen

Statistiken är en bra utgångspunkt för att beskriva de lokala problemens omfattning men den kan behöva kompletteras med information som förtydligar de lokala sammanhangen. Kommunens tjänstemän och polisen har många gånger särskild kunskap om lokalsamhället. Också allmänheten, till exempel boende i ett bostadsområde, är en stor kunskapskälla. De känner ofta väl till vad som händer i deras närmiljö och deras erfarenheter och synpunkter kan fångas upp genom exempelvis intervjuer eller i så kallade rådslag.

Undersök organisationens förutsättningar

Kommunens och polisens resurser för brottsförebyggande arbete beror bland annat på verksamhetens uppdrag och mål, men handlar också om personella och ekonomiska resurser. Det kan vara strategiskt viktigt att knyta vissa personer till arbetet utifrån hur de är placerade i organisationen. Samverkan blir lättare en del av den ordinarie verksamheten om ansvariga för verksamhetsplanering, strategisk planering, underrättelsehantering och liknande involveras. Att tidigt identifiera och involvera personer som kan komma att beröras av samverkan underlättar förankring och genomförande.

”Tidigare var det jag och polischefen som gjorde samverkan. Vi var som ökenvandrare i det brottsförebyggande arbetet.”

Från samverkan i Emmaboda

Genomlysningen av organisationerna handlar också om att uppmärksamma hur man redan, direkt eller indirekt, arbetar för att förebygga brott och skapa trygghet. Syftet är att minska dubbelarbete. Samverkan mellan kommun och polis förekommer ofta, till exempel i frågor om trafikplanering. Dessutom har ett tjugotal kommuner skrivit Lokala utvecklingsavtal med staten. I och med det kan de ha ingått partnerskap eller skrivit samverkansöverenskommelser med polisen om gemensamma åtgärder i en särskilt ut-

satt stadsdel. Om det finns naturliga beröringspunkter är det viktigt att koppla till det arbete som redan pågår.

SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSEN kan fungera som ett paraply för all pågående samverkan mellan kommun och polis.

Självklart är de förvaltningar eller avdelningar som redan arbetar brottsförebyggande viktiga, men det lokala brottsförebyggande arbetet kan också beröra andra, nya, aktörer. En stor del av kommunens verksamhet kan på något sätt anses vara brottsförebyggande eller trygghetsskapande. Det kan till exempel handla om att kommunens stadsbyggnadskontor gör detaljplaner med ett brottsförebyggande eller trygghetsskapande perspektiv i och med att man planerar attraktiva miljöer. Kommunala förvaltningar, som inte arbetar direkt brottsförebyggande, har ofta inte reflekterat över hur deras verksamhet kan förhindra, men ibland kanske även orsaka brott, exempelvis vid ombyggnation om sikten skymms av jordvallar som gör ett gångstråk osäkert. Om en förvaltnings brottsförebyggande roll kan tydliggöras blir förankringen oftast lättare.

”Kommunen driver många projekt, det gäller att hitta en röd tråd som håller dem samman.”

Från samverkan i Landskrona

”Konststycket är att omformulera engagemang till något konstruktivt. I kommunen fanns en spontant framväxt nattvakt. Vi insåg att det var något som vi tillsammans skulle kunna utveckla till en tillgång för samverkan.”

Från samverkan i Emmaboda

Du vet att du är klar med steg 2 när följande är genomfört:

- Parterna har var och en identifierat de lokala problemen.
- Organisationerna har undersökt sina förutsättningar att arbeta med problemen.
- Styrgruppen har fått ta del av inventeringarna.

Källor

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Konsten att läsa statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Platsens betydelse för polisarbete. Empiriskt stöd och policyrekommendationer*. Rapport 2010:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.
- Eklom, P. (2003). *5 I's: A Practical Tool for Transferring and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home Office.
- Sarnecki, Jerzy (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Torstensson, M. och Wikström, P.-O. (1995). *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete. I: Rikspolisstyrelsen Problemorienterat polisarbete*. Stockholm: Polishögskolan.

Läs mer

- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 2 Stockholm: Fritzes.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Nationella trygghetsundersökningen 2009*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Praktiska verktyg

Här följer några förslag på verktyg som man kan använda vid en kartläggning av de lokala problemen.

Statistik från Brå

På Brå:s webbplats finns verktyg för att ta fram egna diagram och tabeller. I textrutan beskrivs hur man gör. För att göra diagram som jämför fler än tre brottstyper kan siffrorna sökas fram via statistiken på webbplatsen och överföras i en egen excelfil.

GÖR ETT DIAGRAM eller en tabell genom att:

Gå in på: www.bra.se under rubriken Statistik och sedan Anmälda brott

Välj: Skapa egna tabeller och diagram

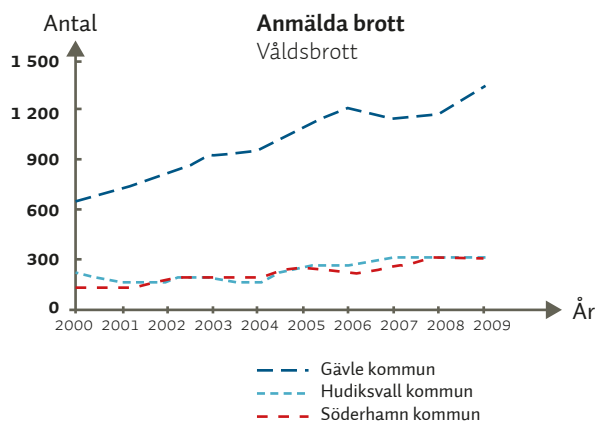
Följ anvisade steg.

Om man vill jämföra kommunen med andra kommuner kan man göra en tabell som beskriver antalet anmälda brott över tid.

Anmälda brott/100 000 invånare.

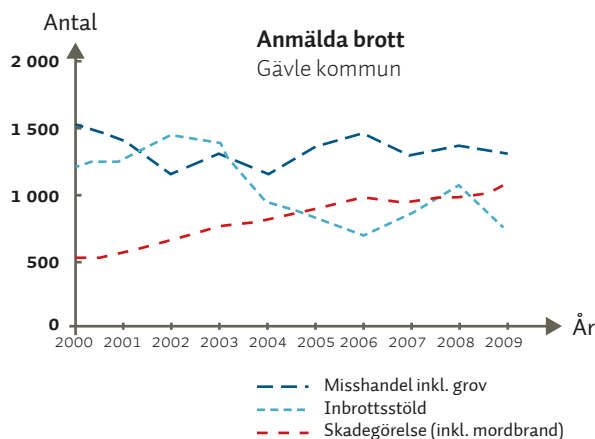
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bollnäs kommun										
Totalt antal brott	7 493	6 223	8 457	7 268	8 093	8 814	10 576	9 666	8 476	10 347
Gävle kommun										
Totalt antal brott	12 689	13 148	13 389	14 197	12 460	12 547	12 338	13 136	14 589	13 597
Söderhamns kommun										
Totalt antal brott	9 147	9 322	11 397	13 353	11 954	10 827	10 469	10 993	12 336	11 297

Med hjälp av statistik från Brå:s webbplats eller HOBIT är det ganska enkelt att göra diagram som ger en överblick över förändringar över tid eller skillnader mellan städer, kommuner eller län för olika brottstyper.

Jämförelse av utvecklingen av anmälda våldsbrott mellan Gävle, Hudiksvall och Söderhamn.

I diagrammet nedan visualiseras utvecklingen av tre brottstyper för en kommun.

Utvecklingen av antal anmälda misshandelsbrott, inbrottsstöld och skadegörelse i Gävle.

TÄNK PÅ ATT inte bara se till de vanligaste brottstyperna vid prioriteringar mellan brott. Man kan till exempel också prioritera de brott som ökar mest eller är mest kostsamma om de inte åtgärdas.

Diagrammet visar att misshandelsbrotten har ökat under perioden medan inbrottsstölderna har minskat. Sannolikt finns det skillnader mellan brottstyperna när det gäller anmälningsbenägenheten. Studier visar till exempel att anmälningsbenägenheten för våldsbrott har ökat.

I den kommande prioriteringen behöver man diskutera om man ska försöka bryta en uppåtgående trend eller fokusera på den mest frekventa brottstypen, i det här exemplet skadegörelse. I prioriteringen kan det vara bra att inte bara prioritera utifrån högsta antalet brott utan också utifrån om någon kommun har en avvikande utveckling.

Exempel på brottskategorier

För att jämföra antalet anmälda brott kan det underlätta om man använder brottstyper. Det innebär att man för samman brott av liknande slag under en rubrik, till exempel stöld, rån och andra tillgreppsbrott eller alkohol- och narkotikabrott. I tabellen ser du ett exempel där brottstyper förts samman.

ANMÄLDA BROTT EFTER BROTTSTYP. ANTAL OCH ANDEL (%) AV SAMTLIGA ANMÄLDA BROTT I KOMMUNDEL A. ÅR 2009.

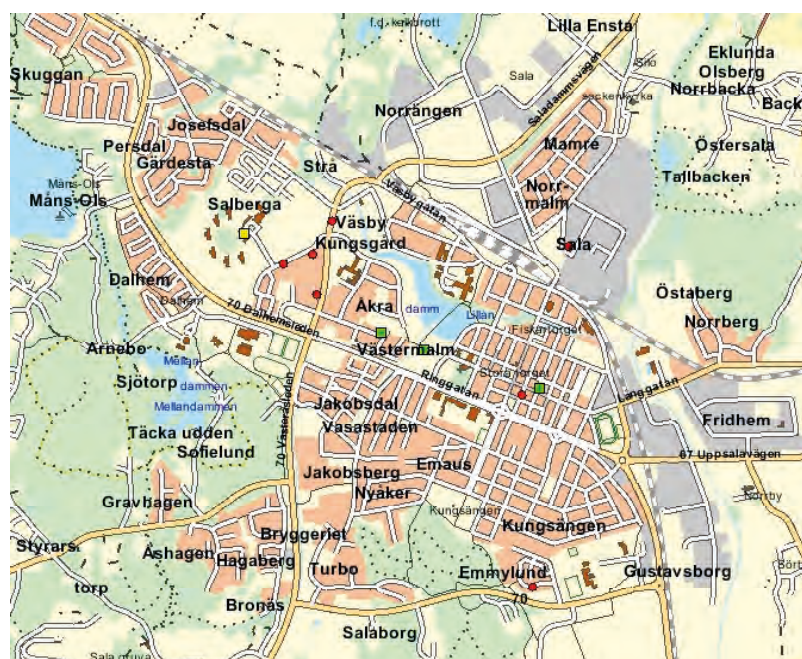
Brottsyp	Antal brott	Andel %
Brott mot liv och hälsa		
Misshandel utomhus	87	1,7 %
Misshandel inomhus	105	2,0 %
Övriga liv- och hälsabrott	11	0,2 %
<i>Totalt</i>	203	3,9 %
Brott mot frihet och frid		
Olaga hot	134	2,6 %
Ofredande	143	2,8 %
Hemfridsbrott, olaga intrång m.fl.	57	1,1 %
Kvinnofridsbrott	5	0,1 %
<i>Totalt</i>	339	6,6 %

Sexualbrott		
Försök/fullbordad våldtäkt ute	0	0,0 %
Försök/fullbordad våldtäkt inne	9	0,2 %
Sexuellt ofredande, exhibitionism	4	0,1 %
Övriga sexualbrott	14	0,3 %
<i>Totalt</i>	27	0,5 %
Stöld, rån och andra tillgreppsbrott		
Tillgrepp/försök motordrivet fordon	640	12,4 %
Cykelstöld	160	3,1 %
Inbrott i bostad	31	0,6 %
Inbrott i källare/vind	114	2,2 %
Inbrott i skola/stöld	88	1,7 %
Stöld ur motordrivet fordon	1 018	19,7 %
Stöld/snatteri i butik	152	2,9 %
Stöld på kontor/inbrott	241	4,7 %
Personrån	46	0,9 %
Inbrott i kontor/stöld	107	2,1 %
Övriga tillgreppsbrott	976	18,9 %
<i>Totalt</i>	3 573	69,2 %
Bedrägeri och annan oredlighet		
Bedrägeri	114	2,2 %
Övrigt	17	0,3 %
<i>Totalt</i>	131	2,5 %
Skadegörelse		
Skadegörelse motorfordon	229	4,4 %
Skadegörelse stat/kommun/landsting	33	0,6 %
Klotter	284	5,5 %
Övrig skadegörelse	157	3,0 %
<i>Totalt</i>	703	13,6 %
Alkohol- och narkotikabrott		
Brott mot alkohollagstiftningen	17	0,3 %
Narkotikabrott innehav	139	2,7 %
Narkotikabrott överlåtelse	23	0,4 %
Övriga brott	8	0,2 %
<i>Totalt</i>	187	3,6 %
Totalt	5 163	100,0 %

Hobit – Händelse- och brottsinformationstjänst

Polisen har tillgång till brottsstatistik på lokal nivå som mer detaljerat visar hur brottsligheten fördelas mellan olika platser och olika tider på dygnet. Exempelvis har polisen genom IntraPolis tillgång till HOBIT som presenterar anmälda brott och rapporterade händelser på digitala kartor. Utöver statistiken för anmälda brott har polisen också information om ordningsstörningar och andra händelser.

Kartbilden är ett bra pedagogiskt verktyg i kartläggningen eftersom alla aktörer kan ta del av den och få en bild av hur den anmälda brottsligheten fördelar sig. När sökning görs i HOBIT visas en kartbild över det område som sökningen omfattar. Varje anmält brott visas som en färgad rund eller fyrkantig markering.

FÖR ATT FÅ behörighet till HOBIT, vilket polisanställda kan få, tas kontakt med polismyndighetens behöriga beställare. Uppgifter om vem som är polismyndighetens behöriga beställare fås genom Polisens verksamhetsstöd IT, PVIT support 020-666 999. När du får behörighet till HOBIT har du också tillgång till användarinstruktioner.

Fördelen med HOBIT är inte bara själva kartbilden utan också den excelfil som är kopplad till den. Excelfilen kan bearbetas genom att man klickar på Data och därefter på Sortera. Var noga med att sekretesspröva materialet och se till att uppgifterna som kommer att användas inte gör det möjligt att identifiera personer.

Statistiken ger en ram för den fortsatta kartläggningen, men den behöver fyllas på med mer information om bakomliggande orsaker och sammanhang. Läs om verktyg för en fördjupad kartläggning på s. 68 f.

SAMVERKANSPROCESSEN

En fiktiv berättelse

När kommunen och polisen träffades för att jämföra sina respektive problembilder blev det tydligt att de såg olika ut. Kommunen hade fokuserat på frågor om trygghet och utanförskap medan polisen redovisade brottslighetens utveckling och spridning. Efter att orsakerna till problemen analyserats stod det dock klart att de hänger ihop. Många av de lokala ordningsproblemen beror på vissa, specifika faktorer, till exempel miljöns utformning och tillgången på alkohol.

Nästa steg var att komma fram till vad respektive part kan göra åt problemen. Parterna arbetade redan med många av frågorna men det blev nu möjligt att samord-

na insatserna mot gemensamt uppställda mål.

De gemensamma identifierade problemen, orsakerna till problemen och åtgärderna för att förebygga problemen sammanställs i en gemensam samverkansöverenskommelse. I överenskommelsen står det även vem som ska göra vad. Länspolismästaren och kommunstyrelsens ordförande skriver under överenskommelsen.

Både polis och kommun har åtagit sig att vidta många åtgärder. Även om flera av dem ryms inom ramen för den ordinarie verksamheten är frågan: kommer de att lyckas genomföra dem alla?

Läs fortsättningen i inledningen till Steg 4, s. 78.

Gemensamma förberedelser

STEG 3

Målet med Steg 3: **Konkretisera samverkan i en samverkansöverenskommelse som beskriver vad som ska göras, hur det ska göras, varför det ska göras, vem som ska göra vad och när samt en plan för uppföljning. Till grund för beslut om prioriteringar och åtgärder ligger en gemensamt framtagen problembild och orsaksanalys.**

De gemensamma förberedelserna innebär att parterna

- sammanför två kartläggningar till en problembild
- gör en orsaksanalys
- formulerar mål för samverkan
- väljer åtgärder
- planerar uppföljning och dokumentation
- avsätter resurser
- konkretiserar samverkan i samverkansöverenskommelsen.

Sammanställ kartläggningarna till en problembild

Polisens och kommunens kunskap om de lokala problemen ska sammanföras till en gemensam problembild. Sammanställningen ska tydligt beskriva den lokala brottslighetens omfattning. Vinsten med att sammanföra två kunskapsunderlag är att kunskapen om problemen blir mer heltäckande och fler bakomliggande orsaker kan identifieras när orsaksanalysen görs.

”Det var först när vi tog del av skolans kostnader för skadegörelse som vi fick reda på att den andra skolan i området också hade stora problem som de inte anmält.” *Från samverkan i Västerås.*

Problembeskrivningen ska användas som utgångspunkt när berörda chefer i kommun och polis gör prioriteringar och avsätter resurser för samverkansarbetet. Den ska därför kompletteras med en redogörelse för förutsättningarna för att lösa problemen. Att utgå från en gemensam bild av problemen innebär också att prioritera bort de problem som kommun och polis inte kan samverka om.

Samtliga deltagare måste bekräfta att man uppfattar problembilden på samma sätt. Förutom att noggrant diskutera den och dess betydelse är det också viktigt att man har diskuterat innebörden av betydelsefulla begrepp för samverkan. Till exempel kan begreppet ”tidiga insatser” ha olika innebörd för polis, skola och socialtjänst. Ur polisens och socialtjänstens perspektiv kan åtgärder mot skolk vara tidiga insatser medan det för skolans del snarare är problemlösande, eftersom skolk är ett sent problem i skolans problembild.

ETT TIPS ÄR att inleda mötet med en bred workshop där man tar upp och ventilerar frågor som parterna vill ha med i det fortsatta arbetet. Frågorna kan sedan grupperas så att man lättare kan se samverkansområden.

Prioritera och avgränsa problembilden

Prioriteringar mellan flera identifierade problem kan göras utifrån flera olika aspekter, som också kan kombineras. Man kan utgå från

- vilka problem eller brott som är vanligast, vilken eller vilka brottstyper som har ökat (respektive minskat) och om det finns avvikelser från utvecklingen i andra områden
- vilken kommunedel, stadsdel, bostadsområde eller plats som är mest utsatt för brottslighet eller otrygghet.

Någon av dessa två utgångspunkter är att föredra men priorite-

ringar kan också göras utifrån verksamhetsperspektiv. Till exempel om problemen berör många kommunala eller polisiära verksamheter, om de konkret kan påverkas eller om de är kostsamma.

Identifiera de bakomliggande orsakerna

Den gemensamma problembeskrivningen ska ligga till grund för planeringen och utformningen av det brottsförebyggande arbetet. Det är därför nödvändigt att den också kompletteras med en beskrivning av problemets bakomliggande orsaker, till exempel varför ett brott sker på en viss plats en viss tid. Ett brottsproblem kan ha flera olika orsaker även om brottet sker på en relativt liten och avgränsad yta. Det betyder att man kan behöva ställa fler frågor och ställa upp fler hypoteser om samma problem. I analysen är det viktigt att utgå från vedertagna teorier kring brottslighet och trygghet.

”Från början tyckte vi att vi hade identifierat olika problem. Sedan såg vi att det egentligen handlade om ungdomars busliv. Då sa vi: det är inte ungdomarna som är problemet utan varför de gör som de gör.” [Från samverkan i Arvidsjaur](#)

Utgå från situationellt, brottsoffer- eller gärningsmannaperspektiv

För att kartlägga de bakomliggande orsakerna kan man utgå från tre perspektiv, *situationellt*, *brottsoffer-* eller *gärningsmannaperspektiv*. Det situationella perspektivet innebär att man kartlägger orsaker i den fysiska miljön och situationen som möjliggör att brott kan begås. Det kan till exempel handla om buskage som skymmer insyn eller om hur små kiosker hanterar dagskassan. Brottsofferperspektivet innebär att fokusera på individer och objekt (exempelvis en skola, en butik, ett garage) som upprepat utsätts för brott. En sådan analys fokuserar på att försöka identifiera och förklara varför vissa individer och objekt riskerar att upprepat utsättas för brott. Gärningsmannaperspektivet innebär att försöka identifiera potentiella gärningspersoner och undersöka varför de begår brott. När man utgår från gärningsmannaperspektivet kan man lämpli-

gen skilja mellan livsstilskriminella och unga lagöverträdare. De personer som frekvent och under en lång tid begår många brott brukar kallas livsstilskriminella. Med unga lagöverträdare menar man de personer under 18 år som begått brott.

Riskfaktorer

När det gäller unga lagöverträdare är det särskilt viktigt att komma ihåg att brottslighet inte är ett beteende avskilt från andra typer av anpassningsproblem, utan vanligtvis ett av flera uttryck för en livsföring kantad av sociala och personliga svårigheter. Det är viktigt att basera orsaksanalysen på den kunskap som finns om riskfaktorer som kan bidra till att barn utvecklar ett normbrytande beteende, som bland annat kriminalitet är. Det finns flera riskfaktorer för normbrytande beteende i barndomen. De omfattar framför allt faktorer som är relaterade till individen (exempelvis temperament eller aggressivitet), familjen (exempelvis våld i hemmet, kriminalitet hos föräldrar eller ineffektiva uppfostringsmetoder), skolan (exempelvis bristfällig skolmiljö eller bristfällig anknytning till skolan) och närsamhället (exempelvis umgänge med kamrater med normbrytande beteende eller låg social kontroll). Det är framför allt när flera indikatorer på en negativ social anpassning observeras hos ett barn som risken för normbrytande beteende är stor.

Strategiska brott

En faktor som påverkar risken för att bli livsstilskriminell är om man börjat tidigt i livet med brott. En annan indikator är om man begått en kombination av så kallade strategiska brott. Till dem hör tillgrepp av fordon, rån, stöld eller narkotikabrott. Brott som snatteri, skadegörelse eller misshandel är således inte strategiska brott.

Orsaksanalysen ett underlag vid valet av åtgärder

Orsaksanalysen är en viktig utgångspunkt när man ska formulera mål för arbetet och välja åtgärder. I analysen bör man därför skilja mellan närliggande och avlägsna orsaker och om de är av situationell eller social karaktär. Närliggande orsaker är omständigheter som mer direkt påverkar brottsligheten och har många gånger en

situationell karaktär. Det kan handla om hur platsen är upplyst eller att en krog serverar alkohol till minderåriga. Avlägsna orsaker ligger längre ifrån problemet och påverkar inte direkt utan är ofta förknippade med sociala orsaker som hör ihop med individen, familjen, skolan och närsamhället.

Orsaksanalysen handlar om att utifrån de identifierade orsakerna bestämma vad kommunen och polisen kan påverka och vilka omständigheter som ligger bortom kommunens och polisens uppdrag.

VANLIGTVIS BEROR DE flesta brottsproblem på en blandning av orsaker, och den som analyserar ett brottsproblem bör ha en bred kunskap om brottslighetens orsaker.

DET GEMENSAMMA KARTLÄGGNINGSSARBETET tjänar på att det tidigt finns en dialog mellan kommunens och polisens samordnare. Om samordnarna har en gemensam syn på brottsproblemen, orsaker till brottslighet och åtgärder mot brottslighet blir det kommande arbetet enklare.

Formulera mål för samverkan

I samverkan är det nödvändigt att formulera en gemensam målsättning som gäller för alla inblandade. Väl formulerade mål underlättar styrning av arbetet och ger vägledning för dem som ska genomföra det. Målen är en nödvändig grund när arbetet ska följas upp.

Arbetet med att formulera målen kan ibland innebära förhandlingar där parterna försöker få utrymme för sina egna perspektiv. Då gäller det att hitta mål som alla kan vara överens om. Det är en fördel om mellanchefer och medarbetare är med och formulerar målen eftersom det underlättar förankringen.

Övergripande mål, som att minska brottsligheten eller öka tryggheten, är vanliga i det lokala brottsförebyggande arbetet, eftersom de är förenliga med den målsättning som de flesta myndigheter och organisationer har. Men en målformulering för samarbetet bör vara mer konkret och bygga på den problembild och or-

saksanalys som parterna gemensamt tagit fram. Till exempel kan problembilden visa att en stor andel av våldsbrotten begås på torget. Målet kan då vara att minska antalet våldsbrott där. I orsaksanalysen framkommer att en tänkbar orsak bakom våldsbrottsligheten är att det förekommer överservering på krogarna i centrum. Ett delmål kan därför vara att överserveringen ska upphöra.

”Det blev en diskussion om åtgärderna var att minska antalet kriminella ungdomar eller ungdomar i riskzon”.

Från samverkan i Landskrona

Olika sorters mål

De övergripande målen och ofta också delmålen är så kallade *effekt mål*. Det vill säga mål som uttrycker en önskan om hur arbetet ska påverka de lokala problemen. Det operativa arbetet kan också kopplas till mål. De brukar kallas för *processmål* eller *produktionsmål*. Ett processmål kan till exempel vara att arbetsmetoden ska genomföras efter en manual eller att samverkansprocessen ska löpa enligt handlingsplanen. Produktionsmål kan exempelvis vara hur många gånger en åtgärd ska genomföras, hur många deltagare som förväntas komma, hur många som ska nås av åtgärden och så vidare. Läs mer på s. 87.

Välj åtgärder

Utgå från problembild och orsaksanalys

När man väljer brottsförebyggande åtgärder ska de stämma överens med de uppsatta målen och vara effektiva mot det problem som ska lösas eller förebyggas. Om orsaksanalysen visar att anledningen till problemen beror på att ett visst förhållande möjliggör brottsligheten genomförs *situationella åtgärder*. Exempel på sådana åtgärder är att öka kontrollen av en viss plats genom fysiska förändringar eller genom att få fler människor, till exempel fotpatrullerande poliser och ”vuxna på stan”, att befinna sig på platsen. Situationella åtgärder kan också avse bättre stöldskydd, till exempel lås och larm och ökad bevakning.

Om orsaksanalysen visar att sociala förhållanden är anledningen till problemet ska *sociala åtgärder* vidtas. Sociala åtgärder förväntas påverka en individs attityd och beteende och därmed minska hans eller hennes benägenhet att begå brott. Sociala åtgärder kräver lång tid, vilket betyder att effekten kan uppstå långt efter det att åtgärderna påbörjats. Exempel på sociala åtgärder är stödåtgärder i skolundervisningen, aggressionsdämpande träning, stöd för barn till missbrukande föräldrar, antimobbningsprogram med mera. Sociala åtgärder kallas ibland också för tidiga insatser.

Ofta är en kombination av situationella och sociala åtgärder mot ett visst brottsproblem det mest effektiva.

EN BROTTSFÖREBYGGANDE ÅTGÄRD ska aldrig väljas innan problem-bilden tagits fram. Valet av åtgärder måste utgå från orsakerna till problemen. Välj aldrig metod utifrån ett "rättviseperspektiv", till exempel att arbetet ska ta lika lång tid för båda parter, kosta lika mycket eller ta lika många personella resurser i anspråk.

Tänk i händelsekedjor och sammanhang

Ett sätt att välja åtgärd är att tänka i händelsekedjor. Ta till exempel en ungdomsmisshandel på fredagskvällen. Alkohol är en betydelsefull orsak till många våldsbrott, men det krävs också någon form av utlösande faktor, till exempel att flera personer är samlade på en begränsad yta och att en person har dåligt ölsinne. En händelsekedja bakom våldsbrottslighet kan bestå av flera situationer som är möjliga att förebygga. För det första kan tillgången och konsumtionen av alkohol begränsas genom exempelvis Ansvarsfull alkoholservice, AAS, se fotnot s. 24, Kronobergsmodellen, se fotnot s. 25, eller andra insatser mot langning. Dessutom kan den fysiska miljön förändras eller så kan en förebyggande åtgärd innebära ökad närvaro av vuxna, det vill säga kapabla väktare. Att kartlägga händelsekedjan gör det möjligt att både identifiera flera orsaker och att skapa samordning av åtgärderna. I bästa fall kan händelsekedjan brytas långt innan ett allvarligt brott sker.

När man väljer åtgärder ska man beskriva på vilket sätt åtgärden förväntas påverka orsaken till problemen. Är åtgärden riktad

mot brottsituationen, offret eller gärningspersonen? Förväntas den ha effekt på lång eller kort sikt? Det är också nödvändigt att beskriva hur åtgärden ska utföras. Den som läser överenskommelsen eller åtgärdsplanen ska i detalj kunna förstå vilken åtgärden är och hur den ska genomföras i alla moment.

”Vi hade svårt att komma överens om vad som är orsakerna bakom problemen. När vi intervjuat och fått en större förståelse föll det på plats.” [Från samverkan i Västerås](#)

Använd befintlig kunskap

För att hitta beprövade åtgärder om hur ett brott kan förebyggas kan det handla om att ta del av den forskning som finns. Ett annat sätt är att utgå från dokumenterade erfarenheter av tidigare genomförda åtgärder. Om man endast använder vissa delar av en metod eller förändrar den på andra sätt ska man vara extra noga i beskrivningen av den så att andra kan använda den om den visar sig vara effektiv. Var beredd på att effekten av en ”omgjord” åtgärd kan utebli.

DET ULTIMATA SÄTTET att veta om en åtgärd är effektiv är att den är vetenskapligt utvärderad⁹. Den effekt som utvärderingen visar är resultat av en specificerad åtgärd vid ett specifikt förhållande. Åtgärden är inte längre densamma om moment utgår, läggs till eller förändras. Används åtgärden mot ett förhållande som inte stämmer överens med det förhållande som åtgärden prövades mot finns även där risk för utebliven effekt.

⁹ Utvärderingar görs också för att identifiera vilket eller vilka moment i en metod som är effektiva.

”Det är inte så mycket en fråga om resurser som ett sätt att påverka hur man ska arbeta. Genom samverkan har vi fått insyn i varandras verksamheter och en möjlighet att påverka.” *Från samverkan i Landskrona*

Exempel på kunskapskällor för åtgärder

SVENSKA KÄLLOR

- Brottsförebyggande rådet, Brå, sammanställer och publicerar kunskap i lokalt brottsförebyggande arbete. Dessa rapporter går att ladda ned gratis på myndighetens webbplats, www.bra.se. På Brå:s webbplats finns även slutrapporter från de projekt som beviljats ekonomiskt stöd.
- På Socialstyrelsens webbplats finns bland annat beskrivningar av evidensbaserad praktik i socialtjänsten, <www.socialstyrelsen.se>.
- Statens folkhälsoinstitut beskriver hälsofrämjande och förebyggande metoder på sin webbplats www.fhi.se. Där finns även exempel på föräldrastödande metoder.

INTERNATIONELLA KÄLLOR

- Det europeiska brottsförebyggande nätverket European Crime Prevention Network (EUCPN) har på webbplatsen www.eucpn.org sammanställt inkomna bidrag från den årliga brottsförebyggande tävlingen European Crime Prevention Awards (ECPA). Där finns också beskrivningar av andra lokala brottsförebyggande projekt som medlemsländerna sânt in.
- Inrikesdepartementet (Home Office) i Storbritannien, har en webbplats som kallas Crime Reduction Toolkits (www.crimereduction.gov.uk/toolkits) där man redovisar åtgärder mot vanliga brottstyper som utvärderats.
- I Montreal, Kanada finns ett center som heter International Centre for Prevention of Crime, (ICPC). En huvuduppgift för centret är att sprida kännedom om lokala brottsförebyggande projekt vilka lagts ut på webbplatsen <www.crime-prevention-intl.org>.
- USA:s Justitiedepartement har inrättat National Criminal Justice Reference Service (NCJR) i syfte att stödja bland andra politiker, praktiker och forskare i brett fält av brottsförebyggande frågor på webbplatsen <www.ncjrs.gov>.
- I USA finns också the Center for Problem-Oriented Policing. Centrets syfte är att utveckla problemorienterat polisarbete genom att tillgängliggöra kunskap om polisiära arbetsmetoder mot specifika brottstyper på webbplatsen <www.popcenter.org>.

Utgå från organisatoriska förutsättningar

En nödvändig förutsättning när man ska välja åtgärder är att de måste överensstämja med vad parterna förmår göra. Det är nödvändigt att parterna tidigt redovisar vad respektive organisation kan tillföra i form av ekonomiska resurser, personal, tid och arbetssätt. Om detta inte är klart kan det lätt uppstå orealistiska förväntningar på samarbetspartern, vilket kan skapa missnöje och försvåra samarbetet.

”Syftet med att renodla våra roller är att vi inte ska ta över varandras roller. Vi har gemensamma mål men använder olika vägar och verktyg för att ta oss dit.”

Från samverkan i Emmaboda

Planera uppföljning och dokumentation

En uppföljning görs för att undersöka vad man har uppnått och bedöma kvaliteten på arbetet. Den kan göras både löpande och i efterhand. Att planera för uppföljning handlar om att beskriva vad man avser att göra och hur det ska göras, och detta ska dokumenteras för att man i efterhand ska kunna mäta och bedöma hur arbetet genomförts och vilken effekt det har haft. Planeringen handlar också om att göra en bedömning av när man kan förvänta sig att se resultat.

Tänk på syftet med uppföljningen

För att kunna följa upp arbetet är det nödvändigt att fundera på hur det kan mätas. Vad behöver man veta om problemet innan projektet sätter igång för att kunna mäta en förändring när projektet är avslutat? Eftersom den gemensamma problembilden ingående beskriver de lokala problemen och deras troliga orsaker har den stor betydelse för hur uppföljningen utformas. Ta hjälp av Steg 5 Uppföljning vid planeringen, s. 87.

Tänk på att avsätta tid och resurser

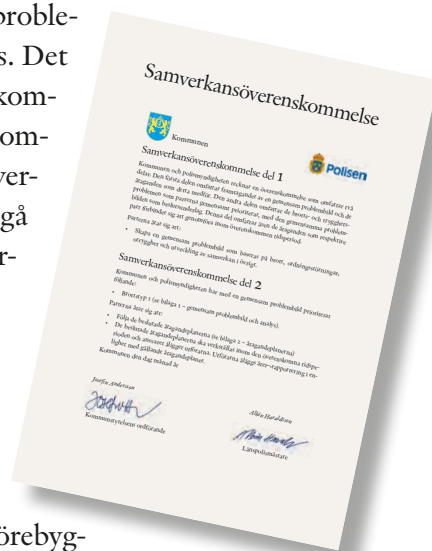
Att följa upp ett projekt tar tid och det kan vara svårt att prioritera bland projektets många delar. Ett vanligt dilemma är också att när projektet är slut är resurserna också slut. Det är nödvändigt att avsätta särskilda ekonomiska och personella resurser för att följa upp arbetet.

SKAPA RUTINER FÖR att säkra att uppföljningen görs. Bestäm till exempel att styrgruppen ska bli informerad vid vissa tidpunkter. Styrgruppen ansvarar för att uppföljningar görs och möjliggör dem genom att avsätta finansiering och kompetens.

Konkretisera samverkan i en överenskommelse

Samverkansöverenskommelsen är ett gemensamt dokument för samverkansparterna. Avsikten och de övergripande målen med samverkan ska framgå. I överenskommelsen ska också problemen och deras troliga bakomliggande orsaker beskrivas. Det ska finnas en redogörelse för vilka insatser parterna kommer att genomföra, när respektive insats ska vara genomförd och vem som har ansvar för genomförandet. I överenskommelsen ska även en plan för uppföljningen ingå och på vilket sätt och hur ofta samordnarna ska återkoppla till styrgruppen.

Samverkansöverenskommelsen berör endast det som polis och kommun kan samverka om och har kommit överens om. Förslag på prioriteringar och insatser måste godkännas och vägas mot verksamheternas uppdrag, organisatoriska förutsättningar och budget. Det kommer alltid att finnas många brottsförebyggande insatser som respektive organisation genomför vid sidan av överenskommelsen.

Ledningen undertecknar samverkansöverenskommelsen

Samverkansöverenskommelsen ska undertecknas av högsta kommun- och polisledning. Att högsta ledningen undertecknar samverkansöverenskommelsen har ett starkt symbolvärde och är en signal till organisationerna om att det brottsförebyggande arbetet prioriteras.

”Vi har 13 mil till närmsta polisledning. Överenskommelsen betydde mycket.” Från samverkan i Arvidsjaur

Före undertecknandet bör ledningen för varje organisation ta ställning till hur länge överenskommelsen ska gälla. Ledningen bör också kontrollera att det tillsammans med de föreslagna åtgärderna också finns en tydlig beskrivning av tillvägagångssätt, tidsåtgång och kostnader. Det bör också vara klart hur man ska agera om endera parten brister i att uppfylla sin del av överenskommelsen.

Ledningen ansvarar för att förankra förslagen i organisationerna och ser till att åtagandena inom ramen för samverkan blir en del av den ordinarie verksamheten. Det är särskilt viktigt i verksamheter där personalomsättningen är hög.

VAR MYCKET NOGGRANN med att kontrollera att alla som berörs av samverkansöverenskommelsen tolkar mål, metod och problem på samma sätt.

Du vet att du är klar med Steg 3 när följande är genomfört:

- Två kartläggningar har sammanförts till en problembild.
- En orsaksanalys har gjorts.
- Mål för samverkan har formulerats.
- Brottsförebyggande åtgärder har valts.
- Förutsättningarna för samverkan är klargjorda.
- Uppföljning och dokumentation är planerad.
- Länspolismästaren och kommunstyrelsens ordförande har undertecknat samverkansöverenskommelsen.

Checklista för samverkansöverenskommelsen

När beslut har tagits om samverkan ska kommun- och polisledning:

- skapa en gemensam samverkansstruktur
- utse samordnare och avsätta tillräcklig tid för deras arbete
- ta fram rutiner för återkoppling
- ta fram gemensamma riktlinjer och tidplan för det fortsatta arbetet
- skriva under samverkansöverenskommelsen.

Följande ska i sammanfattning återges i samverkansöverenskommelsen (underlaget i sin helhet biläggs):

- vilka problem som är aktuella för samverkan
- bakomliggande orsaker till problemen
- vilka åtgärder som ska vidtas mot vad
- vem som genomför vad
- när varje åtgärd ska vara genomförd
- tydliga och mätbara mål
- hur genomförandet ska dokumenteras
- hur uppföljningen ska göras.

Källor

- Andershed, H. och Andershed, A-C. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen*. Stockholm: Gothia förlag.
- Andershed, H. och Andershed, A-C. (2010). *Ungdomar som begår brott, vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia förlag.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Strategiska brott. Vilka brott förutsäger en fortsatt brottskarriär?* Rapport 2000:3. Stockholm: Fritzes.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Topplistor. Introduktion till polisens gärningsmannainriktade strategier mot brott*. Idéskrift 17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Ekblom, P. (2003). *5 I's: A Practical Tool for Transferring and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home Office.
- Ekblom, P. (2010). *Crime Prevention, Security and Community Safety Using the 5 I's Framework*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited.
- Sarnecki, J. (2004). *Kunskapsbaserad brottsprevention: teoretiska utgångspunkter för brottsförebyggande arbete i Stockholms stad*. Stockholm: Stockholms stad.
- Stattin, H., Magnusson, D. och Reichel H. (1986). *Criminality from childhood to adulthood: a longitudinal study of the development of criminal behavior*. Stockholm: Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.

Läs mer

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*. Idéskrift 3. Stockholm: Fritzes.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen En polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Rapport 2009:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Lokal organiserad brottslighet – en handbok om motåtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Sander, A. och Jordan, T. (2009). *Göteborg lär sig samverka om svårlösta frågor – Ung Kultur 116 och Trygg, vacker stads klotter/graffitistrateg*. Göteborg: Ung Kultur 116.
- Statens folkhälsoinstitut, FHI. (2007). *Handbok i tillsyn. Metoder för kommun och polis att minska våld och skador i restaurangmiljö*. Rapport 2007:06. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Praktiska verktyg

Här följer några förslag på verktyg som man kan använda för att fånga upp orsaker och sammanhang och vid orsaksanalyser och målformuleringar.

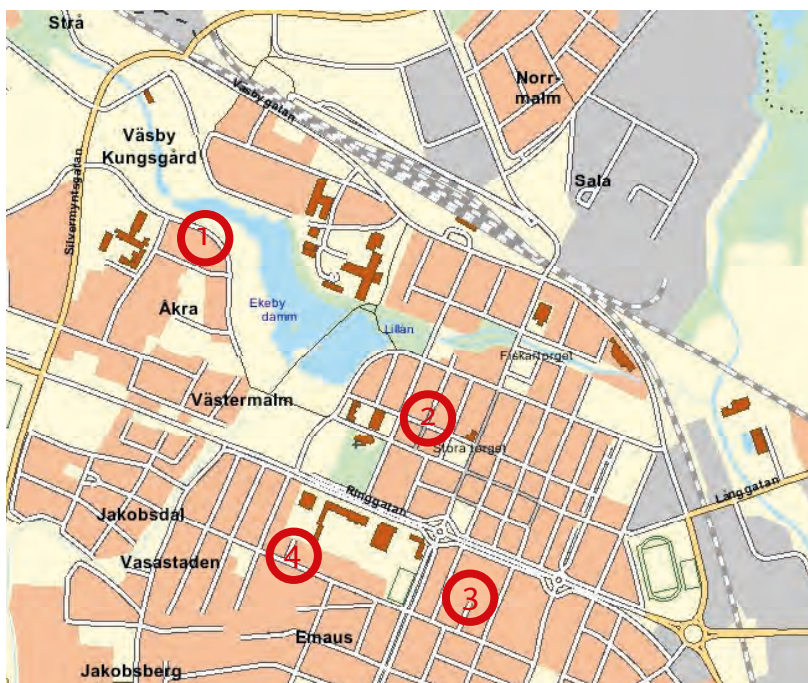
Observationer

Observationer innebär att man hämtar information genom att iaktta och studera. En observation kan göras så att de som observeras vet om att de studeras men den kan också göras utan att de känner till observationen. En observation kan också användas i uppföljningssyfte, till exempel genom att studera en situation före och efter en insats och sedan jämföra resultaten.

Observationer kan användas för att studera olika förhållanden, till exempel rörelsemönster. Att se hur människor använder en plats kan ge förklaringar till varför ett brott äger rum på en viss plats. Resultatet från observationer kan användas för att analysera orsakerna till ett annars svåranalyserat problem och är ett förhållandevis billigt sätt att få kunskap.

Trygghetsvandring – en typ av observation

Så kallade trygghetsvandringar är ett annat exempel på hur man kan få information. Trygghetsvandringar kan göras tillsammans med boende i ett visst område eller tillsammans med en särskild grupp, till exempel barn och ungdomar, tillsammans med fastighets- och markägare eller i blandade grupper beroende på vilket syfte man har. Vandrigen görs i det område eller efter den väg som behöver undersökas. I ett visst område kan man till exempel behöva mer information om den fysiska miljön: buskar, träd, parkvägar, belysning med mera. Syftet med en trygghetsvandring tillsammans med barn och ungdomar kan vara att undersöka deras väg till och från skolan.

NR	ANMÄRKNING	PROBLEMÄGARE	ÅTGÄRDAT
1	Trasig belysning på Åvägen m e m nr 37	Kommunen	2010-04-30
2	Uppbrutna källardörrar Storgatan 85-89	Fastighetsbolaget	2010-05-15
3	Fem skrotbilar vändplanen vid Bygatan 3	Kommunen	2010-03-30
4	Brandfarliga källargångar Bivägen 4-6	Fastighetsbolaget	2010-03-25

Att dokumentera en trygghetsvandring behöver inte vara krångligt. Använd en karta⁸ över det område där vandringen ska göras. Gör markeringar på kartan (nummer 1, 2, 3 och så vidare) och beskriv anledningen till markeringen på baksidan av kartan. På så sätt får man dels information, dels material för en uppföljning. Anteckningarna blir automatiskt en checklista på vad som behöver åtgärdas. Se kartan ovan för exempel.

En trygghetsvandring är en enkel undersökning för att genomföra och dokumentera för att sedan kunna åtgärda. Efter genomförd trygghetsvandring tas kontakt med problemägarna, det vill säga de som kan åtgärda upptäckta problem. Be respektive problemägare meddela när problemet är åtgärdat.

⁸ Kartor finns att hämta på Internet eller hos kommunen.

På senare år har olika koncept och manualer för trygghetsvandringar utarbetats, se Läs mer, s 77.

Enkät

Det kan vara bra att göra en enkät för att få information om ett lokalt förhållande eller ett lokalt problem i till exempel ett bostadsområde.

Den som ska genomföra en enkätundersökning kan många gånger utnyttja frågor som konstruerats av och använts av andra. Det kan vara bra att ta hjälp av personer som är vana att skapa enkäter och att använda frågor som tidigare använts och som man vet fungerar.

I jämförelse med intervjuer är fördelarna med en enkät bland annat lägre kostnad per svarande och att den kan göras på ett större urval. Frågorna är standardiserade i ett enkätformulär, det vill säga alla frågor och svarsalternativ presenteras på samma sätt för alla som ska besvara enkäten, och de kan i lugn och ro begrunda frågorna och överväga svarsalternativen.

Intervju

Ett sätt att få detaljerad information om lokala problem och sammanhang är att prata med personer som bor eller vistas på platsen. Fördelarna med intervjuer är att de oftast ger ett mindre bortfall än till exempel enkäter och att man får en bättre kontroll över skälen till bortfallet. En intervju kan omfatta fler frågor, följdfrågor och mer komplicerade och känsliga frågor. Personer som har svårt att läsa eller uttrycka sig i skrift kan nås med en intervju.

En intervju ska förberedas genom att göra en intervjuguide, det vill säga konstruera frågor som ska ställas.

Fokusgrupper

Fokusgrupper är en intervjuform där en liten grupp människor samtalar om ett förutbestämt ämne. Gruppen sätts samman utifrån behov, till exempel bostadsort om ämnet handlar om problem på en specifik plats. Ålder eller kön kan vara urvalskriterier om samtalet ska handla om en särskild utsatt grupp. Gruppen leds av en person som i förväg har skrivit en intervjuguide.

Fokusgrupp

Nedan följer ett antal punkter som kan vara till hjälp för att genomföra en intervju med en fokusgrupp

SYFTE OCH MÅL MED GRUPPEN

- Vilka frågor ska gruppen hjälpa till att besvara?
- Klargör för gruppen vad ni vill veta och hur resultatet ska användas.

GÖR EN INTERVJUGUIDE

- Utgå från syfte och mål med gruppen.
- Skriv frågor och dela, om möjligt, in i övergripande teman. Använd enkla ord och gör tydliga frågor.
- Prova gärna frågorna i förväg.

VAL OCH REKRYTERING AV DELTAGARE

- Utgå från syfte och mål med gruppen.
- Sex till åtta deltagare är lämpligt. Utse några reserver. Beroende på syftet och målet väljs deltagare med erfarenhet och kunskap i det specifika ämnet.

UTSE GRUPPLEDARE

- Utgå från syfte och mål med gruppen.
- Utse en person som leder diskussionen under hela intervjun.

- Se till att ha en trygg relation till gruppmedlemmarna. Utse ytterligare en person som ansvarar för dokumentationen.

PRAKTISKA FÖRBEREDELSE

- Utgå från gruppdeltagarnas behov.
- Välj en tillgänglig och trivsamt lokal. Välj en tidpunkt som är anpassad till gruppdeltagarna.
- Se till att ha det material och den utrustning som behövs på plats (bandspelare, anteckningsblock, dator etc.).

UNDER INTERVJUN

- Kom ihåg syfte och mål men utgå också från gruppdeltagarnas behov.
- Inled med att förklara syftet och målet samt vad informationen ska användas till. Ställ några enkla "uppvärmningsfrågor". Se till att alla i gruppen är aktiva. Uppmuntra diskussion mellan gruppdeltagarna.
- Gruppledaren leder gruppen genom hela intervjun. Dokumentationen sköts av därför utsedd person.

Rådslag

Syftet med ett rådslag är i första hand att skapa delaktighet. Ett rådslag kan fungera som en bro mellan tjänstemän och allmänhet. Allmänheten bjuds in för att dela med sig av sina åsikter och tankar. Goda idéer kan leda till förbättringar och problem kan åtgärdas.

Skillnaden mellan fokusgrupper och rådslag är sammansättningen, antalet deltagare och frågeställningen. Ett rådslag passar bättre än en fokusgrupp när man vill diskutera situationen i till exempel ett bostadsområde. Ett rådslag behöver inte, till skillnad från en fokusgrupp, begränsas till ett fåtal deltagare utan är öppet för alla som vill delta. Ett rådslag utgår inte heller från en intervjuguide utan från en mer allmänt hållen frågeställning, till exempel: Vad anser ni om stadsdelen? eller Vad är bra och dåligt i bostadsområdet? Beroende på vilka som arrangerar rådslaget inriktas diskussionerna med automatik på det som arrangörerna kan svara på. Ett rådslag som arrangeras av polisen kommer att handla mycket om ordningsstörningar och brottslighet och ett rådslag som arrangeras av kommunens trafikansvariga kommer att handla om trafikmiljön. Ytterligare en skillnad är att i ett rådslag är det mestadels deltagarna som ställer frågor till arrangörerna.

Att tänka på inför ett rådslag

Välj en plats som är lättillgänglig för målgruppen. Låt närhetsprincipen gälla och använd platser som vanligtvis är välbesökta, till exempel köpcentrum. Finessen är att välja en plats som många ändå passerar i andra ärenden. Ska rådslaget hållas i ett bostadsområde där de boende är målgruppen är det bättre att samlas på en plats inne i området än strax utanför, även om själva lokalen utanför är bättre. Gäller rådslaget en hel stadsdel kan man försöka hitta en plats som många passerar på väg mellan hemmet och arbetet, till exempel ett busstorg eller en tågstation.

Välj en tidpunkt som passar målgruppen. Om målgruppen är pensionärer kan dagtid vara en bra tid för möten men det passar inte för dem som förvärvsarbetar. Tider som normalt upptas av vardagsaktiviteter som arbete och skola bör undvikas. Välj en tidpunkt som inte konkurrerar med något annat!

En inbjudan, med information om rådslaget ska skrivas och delas ut. Kombinera, om möjligt, flera sätt för spridning. I ett bostadsområde kan inbjudan delas ut direkt till de boende i kombination med att den sätts upp i trapphus och på anslagstavlor. Skriv vilka som är arrangörer och kommer att vara med på mötet och beskriv vad mötet ska handla om i stort.

Att sammanställa resultaten

Att sammanställa resultat från intervjuer och diskussioner kan göras på flera sätt. De kan spelas in på band och skrivas ut i löpande text för att sedan analyseras utifrån värdebärande ord, vanligaste kommentarer, åsikter som speglar förutbestämda områden och så vidare. Ett annat sätt är att föra anteckningar och bara ta med sådant som man särskilt söker efter. Tekniken och genomförandet avgörs av syftet – vad man vill ha ut av samtalet eller diskussionen.

Orsaksträd

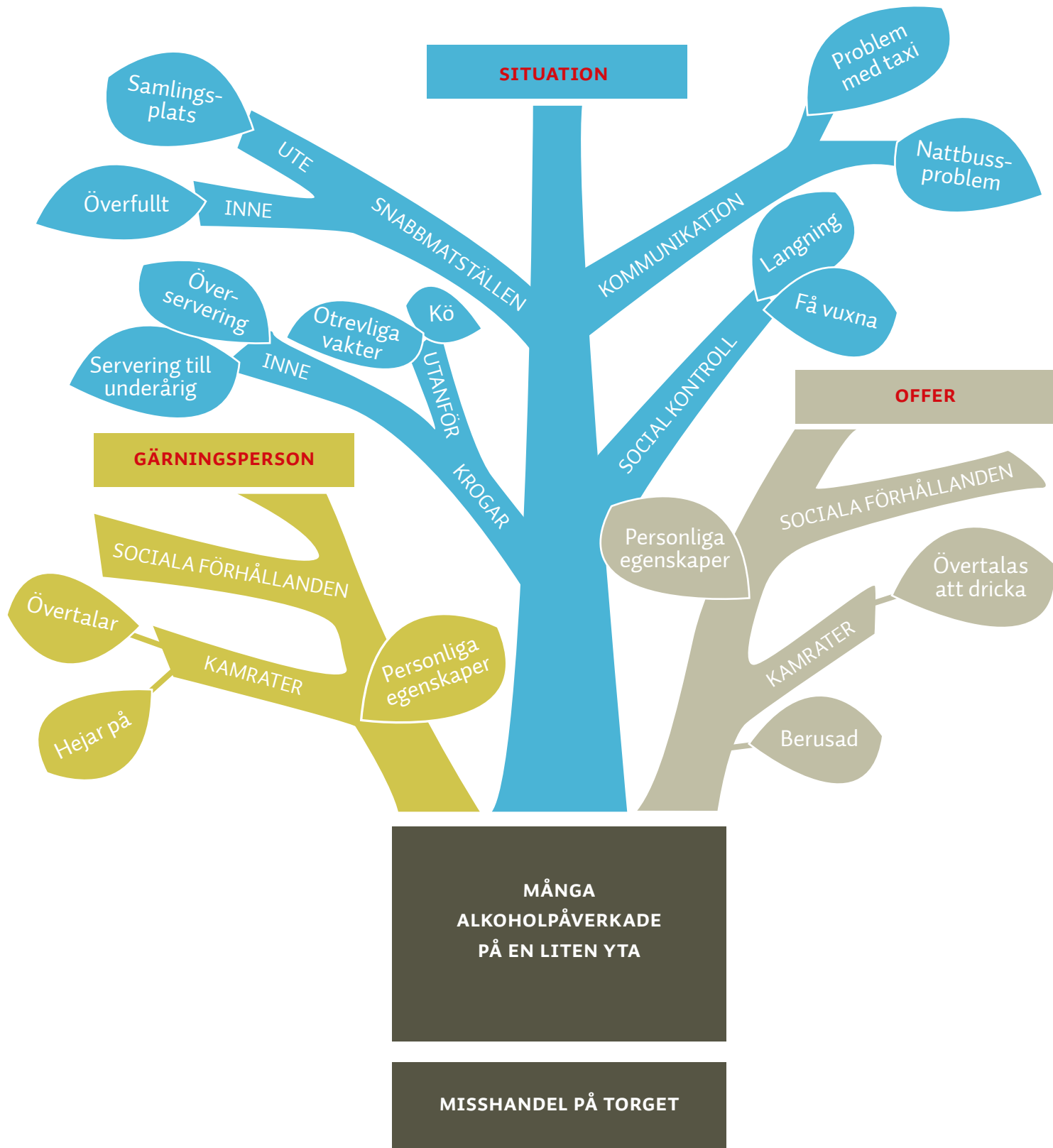
Ett sätt att visualisera bakomliggande orsaker till ett problem är att rita en trädstam. Från stammen ritas ett antal grenar där tänkbara huvudorsaker till problemet skrivs in. I det här exemplet om våld utomhus utgår man från tre huvudspår för att identifiera orsakerna: situation, brottsoffer och gärningsperson. På mindre grenar skrivs nyckelord om orsakerna, till exempel lagning, överservering, personer samlas på samma ställen eller få bussavgångar. Ett tips är att använda post-it-lappar där olika orsaker står skrivna. Lapparna kan ni flytta runt och gruppera vid en diskussion.

När trädet är färdigt har man fått fram troliga orsaker eller hypoteser till brottsligheten eller otryggheten. En hypotes är ett antagande som görs för att svara på en fråga om ett problem. Hypoteser baseras på iakttagna fakta, erfarenheter och teori och måste prövas om de är rätt eller fel. I tabellen ges några exempel på hypoteser, vilka frågor de besvarar och möjliga sätt att testa deras giltighet.

Testa hypoteser

FRÅGA	EXEMPEL PÅ HYPOTES	MÖJLIG TEST
Varför anmäls det fler misshandelsbrott på gatorna D och E vid krogarna F, G och H?	De anmälda misshandelsbrotten beror på att krogarna F, G och H missköter sin alkoholservering.	Kontrollera om krogarna har ansvarsfull alkoholservering. Om krogarna F, G och H har en ansvarsfull alkoholservering kan hypotesen vara felaktig.
Varför anmäls misshandelsbrott vid fritidsgården de kvällar som det anordnas ungdomsdiskotek?	Alkohol finns tillgänglig för ungdomar.	Kontrollera om det finns information om att lagning av alkohol sker i närområdet. Finns det uppgifter kan hypotesen stämma och finns det inga uppgifter kan hypotesen vara felaktig.
Varför uppstår problem i bostadsområde K?	Brottsproblemet förutsätter att det finns gärningspersoner knutna till adresser i området.	Kontrollera om det finns information om gärningspersoner knutna till någon eller några adresser i området. Om det går att fastställa att så är fallet kan hypotesen vara korrekt. Om det inte finns kan hypotesen vara felaktig.

Tabellen ger exempel på frågor, hypoteser och tester som kan ställas utifrån exemplet på s. 22.

SMART ett verktyg för att formulera mål

För att samverkan ska kunna följas upp är det nödvändigt att målen för åtgärderna är konkreta, mätbara och avgränsade. Ett verktyg för att formulera mål är SMART som står för att målen ska vara Specifika, Mätbara, Avgränsade, Realistiska och Tidsatta. Att använda SMART när man formulerar mål innebär att komma överens om

- S.** vad åtgärden specifikt ska ge för resultat. Använd begrepp som anger en rörelse som minska, öka eller utveckla. Undvik allmänna ord som att verka för eller värna om.
- M.** hur resultaten ska följas upp och mätas. Kan resultatet mätas i antal, förändringar i attityder, tid eller procent?
- A.** att åtgärderna och målen är accepterade. Är de etiska eller politiskt korrekta?
- R.** att målen är realistiska, det vill säga att de kan uppnås med det valda arbetssättet inom utsatt tid.
- T.** en tidsram för när målen ska vara uppnådda.

Källor

- Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.
- Cohen, L.E., and Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44, 588-608.
- Ejlertsson, G. (1996). *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Roxell, L. och Tiby, E. (2006). *Frågor, fält och filter. Kriminologisk metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Läs mer

- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 2. Stockholm: Fritzes.
- Brottsförebyggande rådet, Boverket, Tryggare och mänskligare Göteborg. *Trygghetsvandringar, Tankar på väg*. (2010).
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Trygghetsvandringar*. Rapport 2008:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.
- Tryggare och Mänskligare Göteborg (2007). *Steg för steg för ett tryggare Göteborg. Trygghetsvandringar – en vägledning*. Göteborg: Göteborgs stad.

SAMVERKANSPROCESSEN

En fiktiv berättelse

När en samverkansöverenskommelse undertecknats av båda parter började berörda förvaltningar och avdelningar att konkretisera arbetet i åtgärdsplaner. Även om samverkansöverenskommelsen beskrev parternas åtaganden behövde praktiska detaljer specificeras, till exempel vilka kvällar som polisen och kommunen tillsammans skulle genomföra krog tillsyn.

Utifrån framtagna åtgärdsplaner koordinerade samordnarna arbetet. Många gånger genomförs åtgärderna som planerat medan det andra gånger krävs att samordnarna frågar efter beskrivningar på det genomförda arbetet. Eftersom det lokala rådet fungerar som projektgrupp ges redogörelserna vid rådets möten och därefter till styrgruppen.

Samverkansarbetet löpte på bra då en akut situation plötsligt uppstod i en annan kommun i länet. Polisen var tvungen att omfördela resurserna temporärt. Kommunen informerades omedelbart om detta och

fick även information om när polisen kunde återgå till att arbeta enligt överenskommelsen, vilket skedde tre veckor senare. I slutet av året sade kommunens brottsförebyggande samordnare upp sig. Den nya samordnaren kunde dock snabbt sätta sig in i arbetet med hjälp av överenskommelsen och minnesanteckningar. Arbetet kunde fortgå trots att en nyckelperson hade bytts ut.

Vid det här laget hade parterna en god och regelbunden kontakt. De hade kommit överens om vilka problem de skulle jobba mot, hur de skulle jobba och vem som skulle göra vad. Eftersom båda parter hade lärt känna varandra och varandras organisationer hade de en större förståelse för den andra partens uppdrag. Det var färre synpunkter om att den andra parten inte gjorde sitt jobb eller prioriterade fel. Kommunen och polisen hade fått större kunskap om vad respektive part gör och varför.

Läs fortsättningen i inledningen till Steg 5, s. 86.

Genomförande

STEG 4

Målet med Steg 4: **Utföra insatserna enligt samverkansöverenskommelsen och dokumentera arbetet för att kunna följa upp det.**

Att genomföra innebär att parterna

- upprättar åtgärdsplaner
- eventuellt bildar arbetsgrupper
- genomför åtgärderna
- återkopplar genomförandet till styrgruppen.

Förtydliga arbetet med åtgärdsplaner

”Alla känner alla och att dokumentera kändes överflödigt. Men det vi lärt oss är att om det som ska göras inte beskrivs blir det inte gjort.” Från samverkan i Arvidsjaur

Genomförandet handlar om att praktiskt genomföra de brottsförebyggande åtgärder som man beslutat om. Att genomföra det som beslutats kan innebära att olika delar som ingår i åtgärden behöver tydliggöras i så kallade åtgärdsplaner.

Syftet med åtgärdsplanerna är att de som ska genomföra åtgärden ska få tillgång till exakta instruktioner. I åtgärdsplanen beskrivs vilka moment åtgärden består av och hur genomförandet ska dokumenteras. Åtgärdsplanen preciserar också vem som ska göra vad utifrån tillgängliga resurser, motiv och skyldigheter. Om det finns flera samverkansparter ska de och deras roller beskrivas. Det är viktigt att förtydliga vem som har ansvar för att åtgärden genomförs. Det kan till exempel vara beslutande chef.

Åtgärdsplanerna sätter genomförandet i en tidsram utifrån den

Samverkansöverenskommelse

Kommunen Polisen

Samverkansöverenskommelse del 1

Kommunen och polisen ska säkerställa en överenskommelse som omfattar två parter och de åtgärder som ska genomföras i åtgärdsplanen.

Åtgärdsplan

Område	Vem eller vad	När	Samverkan mellan vilka parter	Ansvarig

övergripande tidsramen i samverkansöverenskommelsen. Av åtgärdsplanen framgår när åtgärden ska vara planerad, genomförd och uppföljd. Det ska också vara tydligt om åtgärden är en punktinsats, till exempel vid en högriskhelg, eller om den är en del av ordinarie verksamhet.

De lokala brottsförebyggande råden kan vara ett lämpligt forum vid planering, genomförande och dokumentation av åtgärderna.

Exempel på åtgärdsplan

PROBLEM/ ORSAK	VAD	NÄR	VEM	KONTAKT- UPPGIFTER
Här skriver ni in vilket problem (orsak) som ni ser. Det kan vara fler och det är då bra att markera varje med till exempel en siffra: 1, 2, 3 och så vidare.	Här kopplas åtgärder mot respektive orsak. Beskriv gärna detaljerat och följ markeringen i första kolumnen, det vill säga 1, 2, 3 och så vidare.	Här skriver ni in tiden för när åtgärden ska vara genomförd och klar. Tid kopplas till respektive åtgärd. Beskriv också i vilken ordning åtgärderna ska genomföras.	Vem som ansvarar för vilken åtgärd skrivs i detta fält. Skriv ansvarig för varje beskriven åtgärd.	Här skrivs kontaktuppgifter till ansvarig: namn, telefonnummer och e-post.

Fastställ ordningen mellan åtgärderna

Det är en fördel att i åtgärdsplanen ange i vilken ordning olika insatser ska genomföras. Det är bättre att börja med åtgärder som kan ha en omedelbar effekt för att sedan bygga på med åtgärder där effekten kanske låter vänta på sig. Många gånger kan det vara effektivt att inleda ett brottsförebyggande arbete med olika former av tekniska lösningar som syftar till att försvåra brott eller minska tillfällena att begå brott, så kallade situationella åtgärder. Parallellt med detta kan man genomföra insatser som syftar till att påverka individers motiv och beteenden, så kallade sociala åtgärder.

Av olika orsaker, till exempel ekonomiska, kanske en åtgärd inte kan vidtas direkt. Då kan det vara nödvändigt att vidta en alternativ åtgärd, till exempel öka bevakningen på en plats i väntan på en ombyggnation.

Genomförandet och resultatet kan påverkas av andra åtgärder.

Det är därför nödvändigt att känna till vad som redan görs och vad som planeras och att väga för- och nackdelar mot varandra. Exempelvis kan planer på att bygga om och anlägga en plantering för att minska buskörning konkurrera med kommunens åtagande att skapa överblick över torget. Genomförs det ena blir effekten negativ för det andra problemet.

Planera för akuta händelser

Även om brottslighet är ett så kallat trögt fenomen kan det ibland uppstå ”toppar”. Polisen är en organisation som i stor utsträckning är händelsestyrd och därmed van att snabbt omfördela personalen. Det gäller inte kommunen i samma utsträckning. Försök skapa rutiner och ta fram strategier för hur kommunen och polisen gemensamt kan hantera akuta händelser. Genom att det finns en noggrann beskrivning av det som gjorts och planeras behöver arbetet inte bli lidande utan är lätt att återuppta senare eller att överföra till någon annan för att inte avbryta det.

”När vi höll på att planera samverkan blossade det upp problem. Vi genomförde kortsiktiga insatser och kunde sedan ta upp det långsiktiga arbetet när det lugnat ned sig.”

Från samverkan i Västerås

Genomför åtgärderna

Genomförandet handlar om att skapa och vidmakthålla en fungerande organisation, det vill säga att avsätta resurser och att kunna hantera plötsliga organisatoriska förändringar. Samverkansöverenskommelsen ska fungera som ett stöd vid genomförandet men den är inte ett juridiskt bindande dokument. Styrgruppen har ansvar för att planerade åtgärder verkställs, men ansvaret ligger också hos projektgruppens medlemmar: mellanchefer, förvaltningschefer, polisens operativa ledare eller avdelningschefer.

”Inom polisen är det lättare att peka med hela handen, så de kom igång med konkreta åtgärder lite snabbare. För oss inom kommunen tar det lite längre tid.”

Från samverkan i Västerås

Även om samverkansöverenskommelsen beskriver åtagandena kan man många gånger också behöva göra sådant som man inte planerat för. Styrgruppen, inte mellanchefer eller utförare, kommer under arbetets gång med stor sannolikhet att behöva fatta nya beslut om åtgärder och avsätta resurser beroende på organisatoriska förändringar, förändringar i omvärlden eller brister som upptäcks i planeringen. Ibland kan man behöva ompröva arbetet och komplettera det med fler åtgärder.

Bilda arbetsgrupper

Många brottsförebyggande åtgärder berör flera förvaltningar eller organisationer men kanske inte alla i det lokala rådet eller projektgruppen. För att undvika diskussioner som inte berör alla i projektgruppen och för att underlätta arbetet kan de som är berörda av åtgärden skapa en arbetsgrupp. Till exempel berör arbetet med Kronobergsmodellen polisen, socialtjänsten, frivilligorganisationer (med till exempel nattvandrare), Systembolaget och andra yrkespersoner som kan informera om alkoholens skadeverkningar. Den som är ansvarig för gruppens arbete bör löpande informera samordnarna och projektgruppen om hur det går.

Dokumentera samarbetet

”Ibland kan det vara svårt att lita på varandra och känna att de gör så gott de kan.” *Från samverkan i Arvidsjaur*

Under genomförandet ska projektgruppen och de eventuella arbetsgrupperna avrapportera genomförandet till polisens respektive kommunens samordnare som sammanställer dokumentationen.

Minnesanteckningar från arbetsmöten kan också vara ett viktigt underlag för dokumentationen. Dokumentationen är en del av den löpande återkopplingen till styrgruppen och den avslutande uppföljningen av arbetet.

Beskriv tidigt vilka frågor som ska belysas och besvaras i dokumentationen. (Läs mer i Steg 5 Praktiska verktyg på s. 93). Samverkansöverenskommelsen med bilagor kan ses som en början på dokumentationen. I den finns beskrivningar av de lokala problemen, deras omfattning och orsaker. Dessutom beskrivs vilka åtgärder som planeras och hur de ska påverka problemen. Dokumentationen av genomförandet innebär att man fyller på med information om hur man konkret genomfört åtgärderna. Vilka delar kunde genomföras som planerat och vilka delar fick ändras, på vilket sätt och varför? Dokumentationen bör också redovisa hur ekonomiska och personella resurser använts, kostnader för olika moment och om tidsramarna hållits.

I och med att dokumentationen både syftar till att vara en del av processuppföljningen och ett sätt att få kunskap om brottsförebyggande arbete bör den omfatta både kvalitativa och kvantitativa redogörelser. Den kvalitativa dokumentationen är en beskrivning av arbetet. Den kvantitativa dokumentationen informerar om hur mycket eller hur ofta något sker. På sidan 94 f. finns ett exempel på hur en dokumentation eller uppföljning kan se ut.

Du vet att du är klar med Steg 4 när följande är utfört:

- Åtgärdsplaner är upprättade.
- Eventuella arbetsgrupper har bildats.
- Planerade åtgärder har genomförts.
- Genomförandet är återkopplat till styrgruppen.

Källor

- Eklom, P. (2003). *5 I's: A Practical Tool for Transferring and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home Office.
- Eklom, P. (2010). *Crime Prevention, Security and Community Safety Using the 5 I's Framework*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited.
- Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polis i hela landet* (PoA – 480-5788/06). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Läs mer

- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Bygga upp brottsförebyggande arbete*. Idéskrift 1. Stockholm: Fritzes.

SAMVERKANSPROCESSEN

En fiktiv berättelse

Verksamhetsåret börjar närma sig sitt slut. Överenskommelsen, som för den här kommunen och polismyndigheten gällde för ett år, ska ses över. För att se vad man har gjort, hur man har gjort det och vad resultatet blev använder man sig av all dokumentation och redovisning som man gjort under året.

Vid genomgång av dokumentationen står det klart att både kommunen och polisen har genomfört alla de åtgärder som de åtog sig att göra. En del åtgärder har blivit något fördröjda på grund av oförutsedda yttre omständigheter men har ändå genomförts under året.

Parterna är givetvis också intresserade av vilken effekt deras gemensamma arbete har haft på de problem man gemensamt har identifierat. Man tittar på ny statistik över anmälda brott och befolkningens upplevda trygghet. Men den nya statistiken visar inga stora förändringar varken för brottsligheten eller tryggheten. Däremot visar polisens händelserapporter att antalet ordningsstörningar minskat vilket antagligen är ett resultat av arbetet.

Både kommunen och polisen är medvetna om att det tar tid att förändra

brottsligheten och den upplevda tryggheten. De ser att de har haft nytta av att samverka mer strukturerat och att det gagnat det brottsförebyggande arbetet. Båda organisationerna har blivit bättre på att rikta rätt åtgärd mot rätt problem. Det var även bra att tillsammans skapa problembilden, som blev mycket tydligare med fler infallsvinklar. Parterna har också kunnat luta sig mot varandra på ett helt annat sätt än tidigare och den ökade kontakten har gjort att akuta åtgärder har kunnat lösas snabbare.

Dokumentationen som parterna fört under året och resultatet av effektutvärderingen ligger till grund för innehållet i nästa överenskommelse. Det förberedande arbetet med att ta fram egna och gemensamma problembilder blir betydligt lättare andra gången. Det arbete som parterna lade ner på de egna problembilderna och den gemensamma problembilden kan användas även nästa år även om de måste vara uppmärksamma på förändringar. I den fortsatta samverkan ska parterna bli ännu lite bättre på att identifiera problemen och få andra parter att engagera sig i det brottsförebyggande arbetet.

kat problemet. En effektuppföljning bygger på process- och produktionsuppföljning.

Skillnaden mellan utvärdering och uppföljning

Det finns olika uppfattningar om vad utvärdering och uppföljning är och vad som skiljer dem åt. En vanlig definition på skillnaden mellan uppföljning och utvärdering är att en uppföljning ger svar på *vilket* resultat ett arbete gett medan en utvärdering också förklarar *varför* effekten blev som den blev. Det är mycket svårt att förklara varför en, eller flera, åtgärder som riktas mot ett problem har effekt eller inte. I det brottsförebyggande arbetet måste hänsyn tas till det faktum att brottsligheten påverkas av många olika faktorer. Det är mycket sällan som det går att säga exakt vad det var som påverkade brottsligheten i ena eller andra riktningen.

Uppföljningens förutsättningar

En uppföljning förutsätter att det finns en plan för den och man avsatt resurser och tid för uppföljningsarbetet. I och med samverkansöverenskommelsen har parterna möjlighet att redan i inledningen av arbetet planera för uppföljningen.

Samverkansöverenskommelsen med dess underlag kan dessutom vara ett stöd vid uppföljningen. En uppföljning förutsätter att arbetet genomförts planmässigt och strukturerat. I och med överenskommelsen finns dokumenterad kunskap om problemen och deras orsaker, tydligt beskrivna åtgärder som är kopplade till orsakerna och ett systematiskt genomförande.

”Det är skillnad mellan att vara den som är ansvarig för uppföljning och återkoppling och att vara den som ska genomföra återkopplingen.” Från samverkan i Emmaboda

Hur man gör en processuppföljning

En processuppföljning innebär att granska de processer som förekommit i arbetet. Samverkansprocessen är en sådan process, och en analys av den kan innebära att man löpande följer arbetet i varje steg och för protokoll eller att man avslutningsvis granskar hela genomförandet. För att få en så heltäckande bild som möjligt är det bra om man kan göra både och.

Att följa upp förberedelserna

Ett första steg i en processuppföljning är att granska syftet med arbetet. Vad ville man uppnå med samverkan och hur utformade man arbetet? Det innebär bland annat att granska hur den lokala problembilden tagits fram och undersöka om man till exempel har missat någon del i beskrivningen av problemet och dess orsaker och vilken betydelse sådana brister i kartläggningen kan ha haft för det fortsatta arbetet.

De uppställda målen för arbetet bör också granskas. Var de relevanta mot problemen och var de förenliga sinsemellan? För att granska målens kvalitet kan man undersöka om de var Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska och Tidsbestämda (SMART). Läs mer om SMART i steg 3 Gemensamma förberedelser s. 76. De valda åtgärderna bör i uppföljningen granskas mot de uppställda målen. Var det sannolikt att man genom arbetet skulle påverka de problem man identifierat och var det realistiskt att åtgärderna skulle gå att genomföra?

Att följa upp genomförandet

I en uppföljning av genomförandet ingår att identifiera vilka moment som ingick i åtgärden och bedöma om alla momenten genomfördes vid alla tillfällen.

I analysen av genomförandet bör man också granska de organisatoriska förutsättningarna för arbetet. Det handlar dels om hur ekonomiska och personella resurser avsatts och använts, dels om hur samverkansorganisationen fungerat. Till exempel kan man vid en processuppföljning undersöka om styr-, projekt- och arbetsgrupper genomförde planerade möten, vilka som deltog vid mötena och om grupperna genomförde de uppgifter som de hade ansvar för.

En viktig aspekt av uppföljningen av genomförandet är att kartlägga kostnaderna eftersom det har stor betydelse för det fortsatta arbetet. I bedömningen ska kostnader för tiden tas med, det vill säga antalet timmar som använts för planering, genomförande och uppföljning.

”Det har inte kostat mer utan vi har fått tänka bättre och samordna oss.” Från samverkan i Emmaboda

Hur man gör en produktionsuppföljning

Syftet med en produktionsuppföljning är att ta reda på om parterna har genomfört de åtgärder som de åtagit sig att göra. Till exempel kan man kontrollera om antalet krogillsyner som bestämdes i förväg genomförts. Att följa upp produktionsmål är den enklaste uppföljningen, men den kräver ändå att det finns dokumentation och en plan för den.

Hur man gör en effektuppföljning

Syftet med en effektuppföljning är att ta reda på om det genomförda arbetet påverkat problemen som man tänkt och om resultatet är bättre än om åtgärderna inte hade vidtagits. Effektuppföljningen är ett sätt att värdera om arbetet varit framgångsrikt eller inte och i så fall på vilket sätt. Man bör också kontrollera om en åtgärd haft önskad effekt. Vid en effektuppföljning är det viktigt att ta hänsyn till att brottsförebyggande arbete ofta ger effekter på lång sikt och att effekter kan bero på flera parallella åtgärder.

Vilket sätt man väljer att använda för att undersöka effekterna av det brottsförebyggande arbetet beror på vad man vill veta. Avser man att undersöka hur ofta, hur mycket eller i vilken omfattning är det brukligt att använda kvantitativa mätningar, till exempel att jämföra statistik eller enkätundersökningar. Kvalitativa mätningar som till exempel intervjuer eller observationer används för att besvara frågorna hur, varför och på vilket sätt en åtgärd påverkat problemet. En effektuppföljning tjänar på om man använder en kombination av metoder.

Vanligtvis innebär en effektuppföljning att man genomför mät-

ningar före och efter genomförandet av åtgärden. Det kan innebära att man jämför statistik för de två perioderna eller att man exempelvis genomför rådslag före och efter insatsen. Man kan också jämföra med en kontrollgrupp som inte omfattades av åtgärden. Till exempel kan man undersöka hur brottsstatistiken ser ut för två jämförbara bostadsområden före och efter åtgärden eller genomföra intervjuer med en grupp som deltagit i en åtgärd med en grupp som inte berörts av den. Samma metoder som beskrivs för problembeskrivningen kan användas vid uppföljningen, till exempel statistiska jämförelser, enkätundersökningar och intervjuer. Se Steg 2 s. 46 f. och Steg 3, s. 68 f.

”Tack vare överenskommelsen kan vi säga att även om det blivit bättre så ska arbetet fortsätta. Det brottsförebyggande arbetet har blivit mindre trendkänsligt. Komplexa och långsiktiga åtgärder prioriteras inte bort.”

Från samverkan i Landskrona

En effektuppföljning behöver stödjas av noggrant genomförda process- och produktionsuppföljningar så att de tillsammans kan förklara om effekterna på problemen berodde på åtgärderna, på hur åtgärderna genomfördes eller på någonting annat.

Återkoppla till styrgruppen

Uppföljningen ska sammanfatta projektet och ge förslag på hur samverkan kan behöva utvecklas, effektiviseras eller fördjupas. Syftet är att ge ett underlag som belyser framgångar, brister och eventuella avvikelser och problem i arbetet. Genom att grundligt beskriva brister och avvikelser blir återkopplingen till styrgruppen effektiv. Det är också ett sätt att förebygga problem vid liknande, nya satsningar.

Du vet att du är klar med steg 5 när följande är utfört:

- Uppföljningen är planerad.
- Processen har granskats.
- Parternas åtaganden har bedömts.
- Arbetets påverkan på problemen har analyserats.
- Uppföljningen har återkopplats till styrgruppen.

Källor

Karlssoon, O. (1999). *Utvärdering - mer än metod : tankar och synsätt i utvärderingsforskning : en översikt*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.

Roxell, L. och Tiby, E. (2006). *Frågor, fält och filter. Kriminologisk metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation*. Idéskrift 4. Stockholm: Fritzes.

Praktiska verktyg

Här följer några förslag på verktyg som man kan använda vid en uppföljning.

Förslag på uppföljningsfrågor om problembilden:

- Varför har vi valt det här problemet?
- Varför har vi valt att använda just de här kunskapskällorna?
- Varför har vi valt att inte använda andra källor?
- Hur kan valet av informationskällor ha begränsat kunskapen om problemet?
- Vilken betydelse kan begränsningar i kunskapen ha haft eller komma att få på arbetet?

Förslag på uppföljningsfrågor om målen:

- Kommer problemet att påverkas om målet uppnås? Kan man till exempel anta att om målet att upptäcka och gripa langare uppfylls så kommer antalet våldsbrott, det vill säga problemet att minska?
- Hur ska de olika målen tillsammans påverka problemen?
- Finns det konkurrerande (negativa) effekter om målen uppfylls?

Förslag på uppföljningsfrågor om åtgärderna:

- På vilka grunder valde man åtgärderna?
- Är det rimligt att tro att de valda metoderna kommer att ha avsedd påverkan på problemet?

Förslag på uppföljningsfrågor om genomförandet:

- Hur många av de planerade insatserna har genomförts?
- Hur har de upplevts av berörda parter?
- Har det funnits faktorer som underlättat eller hindrat genomförandet?

Förslag på uppföljningsfrågor om hur organisationen har fungerat:

- Sattes styrgrupp och projektgrupp samman som det var planerat? Genomfördes alla planerade möten? Deltog alla vid mötena? Utfördes de uppgifter som var ålagda respektive grupp?
- Har kommunens respektive polisens samordnare fått mandat som överensstämmer med uppdraget? Har mandatet fungerat? Har samordnarna genomfört de uppgifter som ålagts dem? Vilka problem uppstod?
- Bildades de planerade arbetsgrupperna? Var sammansättningen på arbetsgrupperna relevant för uppdraget de hade att utföra? Fanns tid avsatt för gruppdeltagarna? Kunde uppdraget genomföras enligt planeringen? Vilka problem uppstod?

Förslag på uppföljningsfrågor om kostnader:

- Vad är kostnaderna för genomförandet?
- Är kostnaderna proportionerliga i förhållande till effekterna på problemen och inte minst i förhållande till den övriga verksamheten?
- Vad blev dyrare än beräknat, vad blev billigare?

Uppföljningsguide

Ett sätt att förtydliga resultatet i uppföljningen är att använda symboler. En grön gubbe betyder att arbetet genomförts fullt ut på det sätt som det var tänkt och med gott resultat på problemet. En gul gubbe innebär att arbetet utförts väl men inte haft förväntad effekt på problemen eller att arbetet inte genomförts exakt som det var tänkt. En röd gubbe innebär att arbetet inte utförts alls eller på ett helt annat sätt än planerat. Eller även om arbetet utförts som planerat har det inte haft någon effekt på problemen.

Den operativa metoden AAS har initierats och påbörjats vid samtliga tre krogar. Protokollförda krogkontroller vid alla tre krogarna har genomförts. Arbetet har gjorts i samverkan mellan polisen och kommunen. Ett antal anmärkningar har noterats. En dialog med krögarna har inletts vilket har lett till att åtgärder har vidtagits eller påbörjats beträffande alla protokollförda anmärkningar. Orsakerna till en del av dessa anmärkningar är nu eliminerade medan en del kvarstår men i mindre grad (se särskild redogörelse). Varje fredag och lördag har polisen fungerat som aktiv arbetsledare för samtliga ordningsvakter vid de tre krogarna. Polisen har arrangerat möten med ordningsvakterna inför varje arbetspass, varit aktiva som arbetsledare och avslutat alla arbetspassen med feedbacksamtal. Ordningsläget vid krogarna har klart förbättrats. Situationella åtgärder och förändrad policy har genomförts på krog B vilket inneburit att problemet med kön på gatan utanför nu är borta.

En handlingsplan med anledning av problemen på busstorget var klar den 25 maj. Av planens åtta punkter har tre punkter genomförts. a) Tre nya avgångar för nattbussar fredags- och lördagsnätter har satts in, b) tiden under vilken nattbussarna avgår från busstorget har förlängts från 15 till 45 minuter, c) ett antal buskage på busstorget har tagits bort. Handlingsplanens övriga fem punkter kommer att genomföras före utgången av året.

Polisen, kommunen och taxinäringen har inte kommit överens om en handlingsplan för att minska problemet med svarttaxi. Inga åtgärder kommer därför att genomföras.

Exempel på löpande uppföljning av åtgärder

Många gånger är det flera olika personer som ska genomföra en åtgärd. En löpande uppföljning är ett sätt att skapa stringens i arbetet och att se till att alla moment i en åtgärd genomförs. Till exempel kan de grupper som genomför nattvandringar löpande åter-

koppla till projektgruppen hur många som var med på vandringen, var man vandrade, hur många ungdomar man pratade med, hur länge vandringen pågick, vilka iakttagelser som gjordes och om dessa rapporterades till polisen?

Uppföljningen av hela åtgärden nattvandring omfattar mer information än frågorna ovan. Den innehåller också information om hur föräldrar kallats till nattvandring, hur planeringen sett ut och vad man vill uppnå med nattvandringen. Man kan dessutom uppskatta effekten genom att jämföra situationen före och efter eller genom att jämföra området med ett område med liknande problem där nattvandring inte ägt rum.

Ett annat exempel på löpande uppföljning är de snabbrapporter som polisen kan använda när de arbetar med Kronobergsmodellen (se. s. 25).

SNABBRAPPORT ALKOHOL	
DATUM:	_____
TID:	_____
PLATS:	_____
NAMN:	_____
P-NR:	_____
TELEFON:	_____
BESLAGTAGEN/ FÖRVERKAD ALKOHOL	

ÖVRIGT: (till exempel telefon till målsman, ungdomens beteende)	

UPPGIFTER FÖR UPPFÖLJNING	
Berusad	☐
Har burit på alkohol	☐
Var tillsammans med någon annan som burit på alkohol	☐
BLEV PERSONEN OMHÄNDERTAGEN	
Nej	☐
LOB	☐
PL 12	☐
PL 13	☐
Annat	☐
MÅLSMAN ELLER ANNAN VUXEN KONTAKTAD PÅ PLATSEN	
Nej	☐
Ja	☐
I efterhand	☐
MÅLSMANS AGERANDE	
Hämtade	☐
Ordnade skjuts	☐
Vägrade	☐
Annat	☐
PM TILL SOCIALFÖRVALTNINGEN (enligt överenskommelse)	
Ja	☐
Nej	☐
O-BOT UTFÖRDAD (vid drickande inom förbudsområde)	
Ja	☐
Nej	☐
Rapporteftergift	☐

Snabbrapport som används av polisen när Kronobergsmodellen är tillämplig.

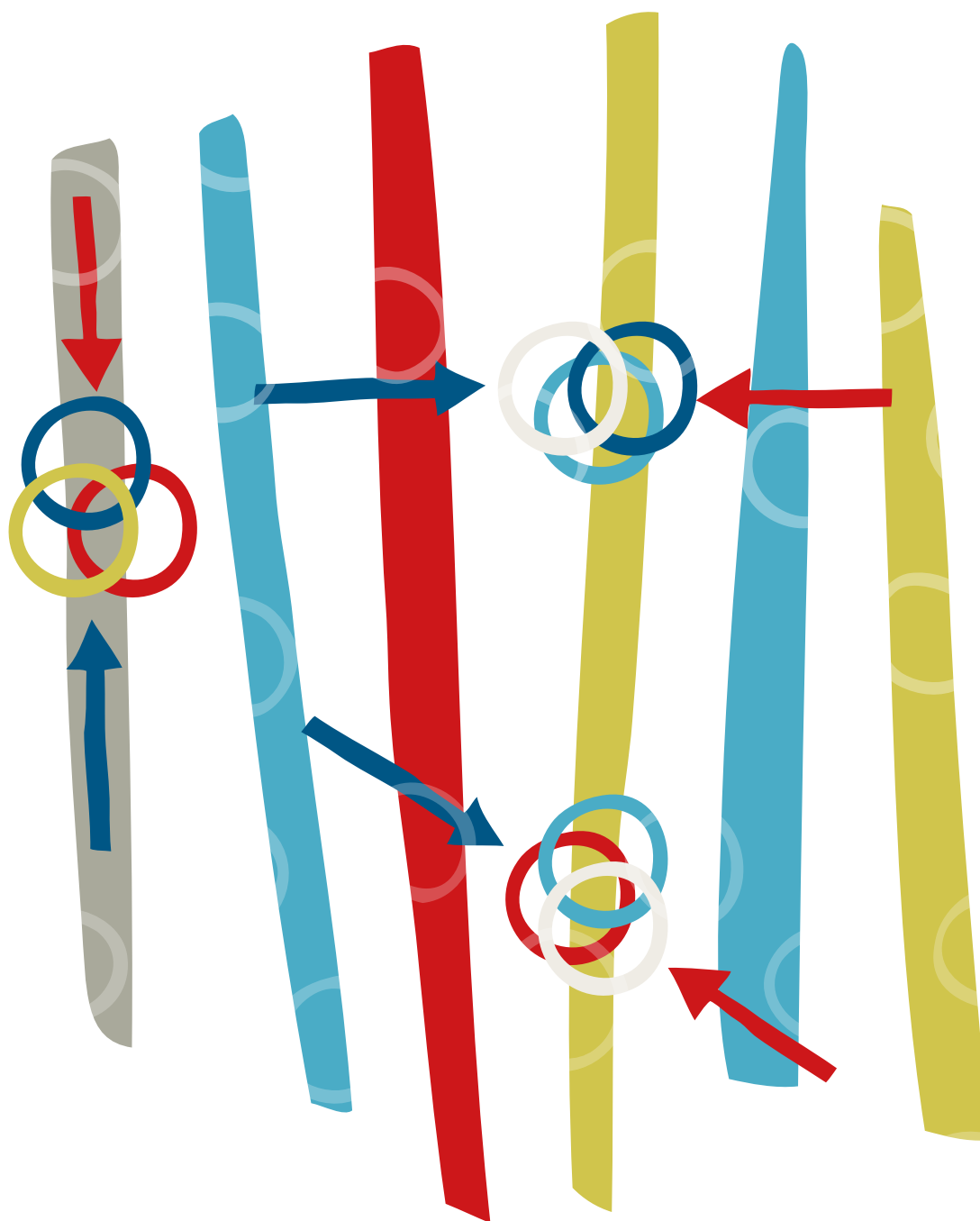
Källor

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation*. Idéskrift 4
Stockholm: Fritzes.

Brottsförebyggande rådet (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär
arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Rapport 2009:5. Stockholm:
Brottsförebyggande rådet.

DEL 2

Erfarenheter av samverkan

Erfarenheter av samverkan

En gemensam samverkansmodell gav olika inriktningar

Våren 2008 inleddes en samverkan mellan polismyndigheterna och kommunerna i Arvidsjaur, Emmaboda, Landskrona och Västerås. Där genomfördes samverkan utifrån den arbetsprocess som presenterats i Rikspolisstyrelsens handlingsplan *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet* (PoA-480-5788/06).

Brottsförebyggande rådet (Brå), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Rikspolisstyrelsen (RPS) följde arbetet i de fyra områdena under två år. Syftet var att ta del av och sprida erfarenheter av framgångar och svårigheter med samverkan i det lokala brottsförebyggande arbetet. Beskrivningarna av samverkan baseras på grupp- och telefonintervjuer som kontinuerligt gjorts med polisens och kommunens samordnare. Samordnarna har också deltagit i flera konferenser och seminarier om samverkan mellan polis och kommun som anordnats av Brå, SKL och RPS.

De fyra kommunerna Arvidsjaur, Emmaboda, Landskrona och Västerås är sinsemellan mycket olika. Det finns stora skillnader i storlek, befolkningstäthet, geografi och demografi. Antalet brott skiljer sig åt och brottsmönstren är inte desamma. Olikheterna gör att kommunerna tampas med olika typer av problem och brottslighet som ska förebyggas. Även om kommunerna haft en gemensam process för samverkan har inriktningen och innehållet kommit att ta skilda vägar beroende på lokala problem och förutsättningar.

I Arvidsjaur inriktades arbetet framför allt mot ungdomar och deras brottslighet, medan polisen och kommunen i Emmaboda valde att bland annat utveckla medborgarnas engagemang i det brottsförebyggande arbetet. I Västerås fokuserades samverkan till en stadsdel och för Landskronas del var det viktigt att hitta en struktur och organisation för ett långsiktigt arbete.

ARVIDSJAUR I NORRBOTTENS LÄN

Antal kommuner i länet:	14
Kommunens yta:	6 113 km ²
Antal invånare i kommunen:	6 665
Anställda i kommunen:	1 162
Antal anställda i polismyndigheten i Norrbotten:	620
Antal anmälda brott i Arvidsjaur kommun:	563
Anmälda brott per 100 000 invånare i kommunen:	8 393

VÄSTERÅS I VÄSTMANLANDS LÄN

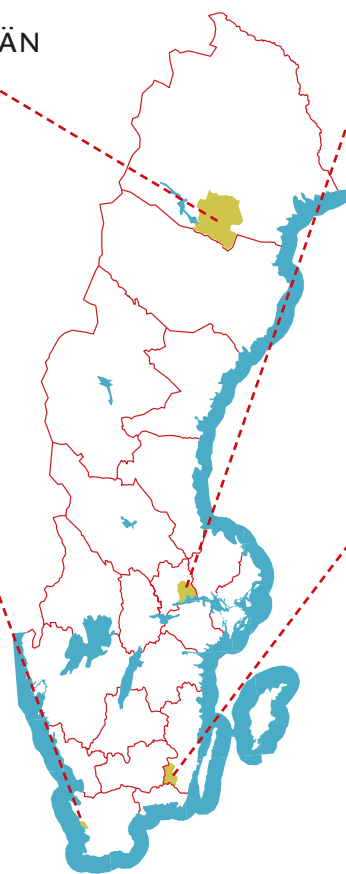
Antal kommuner i länet:	11
Kommunens yta:	143 km ²
Antal invånare i kommunen:	134 684
Anställda i kommunen:	11 100
Antal anställda i polismyndigheten i Västmanlands län:	660
Antal anmälda brott i Västerås stad:	23 538
Anmälda brott per 100 000 invånare i kommunen:	17 539

LANDSKRONA I SKÅNE LÄN

Antal kommuner i länet:	33
Kommunens yta:	141 km ²
Antal invånare i kommunen:	40 860
Anställda i kommunen:	3 030
Antal anställda i polismyndigheten i Skåne län:	3 240
Antal anmälda brott i Landskrona kommun:	6 661
Anmälda brott per 100 000 invånare i kommunen:	16 390

EMMABODA I KALMAR LÄN

Antal kommuner i länet:	12
Kommunens yta:	722 km ²
Antal invånare i kommunen:	9 331
Anställda i kommunen:	688
Antal anställda i polismyndigheten i Kalmar län:	490
Antal anmälda brott i Emmaboda kommun:	963
Anmälda brott per 100 000 invånare i kommunen:	10 292

Källa: Polisens, SKL:s och Brå:s webbplatser år 2009.

Den redan etablerade samverkan

I kommunerna fanns redan flera former av samverkan mellan kommun och polis. Samverkansöverenskommelsen bidrog till att ge arbetet en bättre struktur. Överenskommelsen klargjorde inte bara ansvarsfördelning och roller utan gav också en möjlighet för parterna att påverka varandra.

Det redan etablerade samarbetet utmanades också. Arbetet med att ta fram överenskommelsen gjorde att samverkan genomlystes med förtjänster men även brister. Det positiva med att belysa brister är att verksamheten får en möjlighet att utvecklas och förbättras. Men att synliggöra brister kan också vara mycket påfres-

tande. Brister i en verksamhet ställer kanske krav på en stor förändring som kan vara kostsam och ta lång tid. För enskilda individer kan det bli en prestigefråga om det som tidigare ansetts vara bra blir ifrågasatt.

En brist som blev tydlig var att en part tidigare varit tongivande. Nu var man tvungen att bli en jämbördig part. Det var inte längre självklart att en part hade tolkningsföreträdare eller att en part var tvungen att ensam stå för arbetet och besluten. I vissa fall betydde det att ett redan planerat arbete fick omprövas för att sedan ta en helt ny riktning.

Samverkan ställer höga krav men lönar sig

Trots stora utmaningar var samverkan av godo för det brottsförebyggande arbetet. Arbetet blev en del av den reguljära verksamheten och något som alla inblandade parter tog ansvar för. Arbetet i samverkan lyftes upp på en högre beslutsnivå i båda organisationerna. Det som parterna åtagit sig att göra blev utfört och man fick en bättre förståelse för varandras uppdrag och prioriteringar. Dessutom blev arbetet mindre personberoende och därför mindre sårbart. Som en bieffekt kan man säga att den formaliserade samverkan också underlättade för parterna att agera i akuta situationer eftersom kommunikationsvägarna redan var öppna.

Höga krav på ledningen

Det var av särskild betydelse att överenskommelsen ingicks mellan länspolismästaren och kommunstyrelsens ordförande, det vill säga på högsta ledningsnivå. En drivande och aktiv ledning var ett stort stöd och skapade intresse för de brottsförebyggande frågorna. Att högsta ledningen tog ansvar och såg till att arbetet kunde genomföras och genomfördes var två avgörande framgångsfaktorer.

En organisation för samverkan

En viktig lärdom från försöksområdena är att man tidigt, redan vid planering och utformning av samverkan, bör skapa en organisation som engagerar mellanchefer, exempelvis polisens operativa ledningsgrupp (OLG) och kommunens förvaltningschefer.

Det är avgörande för att parternas åtaganden ska bli en del av den ordinarie verksamheten. Om förankringen av samverkan brister på mellanchefernsnivå kan det för polisen innebära att det blir svårt att prioritera arbetet i linjeverksamheten. För kommunen blir det svårt att aktivera och engagera de olika förvaltningarna. Om besluten om åtagandena inom samverkan inte når mellancheferna når de inte heller utförarna. Om det inte finns kunskap om eller förståelse för åtagandena prioriteras de lätt bort.

Höga krav på samordnarna

I kommunerna utsåg ledningen samordnaren i det lokala brottsförebyggande rådet som samordnare för arbetet med samverkan. Polisen utsåg olika tjänstemän. Uppdragen gavs muntligt och utfördes inom ramen för den ordinarie tjänsten utan tydligt mandat eller tilldelade resurser. Men det räckte inte att bara utse en samordnare. Precis som mellancheferna bör samordnarna vara delaktiga och ha ansvar för att genomföra åtaganden. Därför måste han eller hon få ett tydligt mandat, som också är väl förankrat i den egna organisationen. Om samordnarna inte har det rätta mandatet att fördela arbetet finns en risk att åtagandena inom samverkan enbart blir samordnarnas ansvar.

Brister i mandat eller riktlinjer försvårade för utförarna i försöksprojekten.

Parterna bör kunna lita på att de har rätt kompetens, men det är också viktigt att samordnarna är respekterade i organisationerna. Samordnarna är de personer som dels ska förankra arbetet i den egna verksamheten men som också är ansiktet utåt i hela processen. De måste vara personer som man har förtroende för!

Lång förberedelse nödvändig

En stor utmaning var att skapa förståelse för och kunskap om varandra och om hur de båda organisationerna fungerar. Kommunen är något av en mångsysslare medan polisen har ett tydligare uppdrag. Arbetet med att ta fram underlag till överenskommelsen var en väg till insyn i den andra partens verksamhet.

Till en början trodde man att samverkansprocessen är ett krävande arbetssätt som skulle ta lång tid. Samtliga upplevde dock

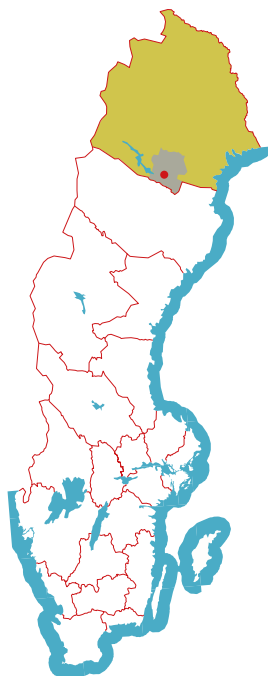
att modellen gav stora vinster då man satte igång med de planerade åtgärderna. Till skillnad från stegen i modellen genomförde både kommun och polis arbetet med de egna förberedelserna parallellt med de gemensamma förberedelserna. Det gav organisationerna möjlighet att i ett tidigt skede ta del av varandras problem och förankra den gemensamma problembilden och de åtaganden som gjordes utifrån den.

En erfarenhet från pilotprojektet var betydelsen av att kommunen och polisen möttes som jämbördiga parter och att båda parter underlag vägde lika tungt. Till exempel hade kommunerna information om händelser som inte hade rapporterats till polisen. I Emmaboda kunde kommunen visa på problem med buskörningar och i Västerås hade kommunen underlag om klotter och skadegörelse i en skola.

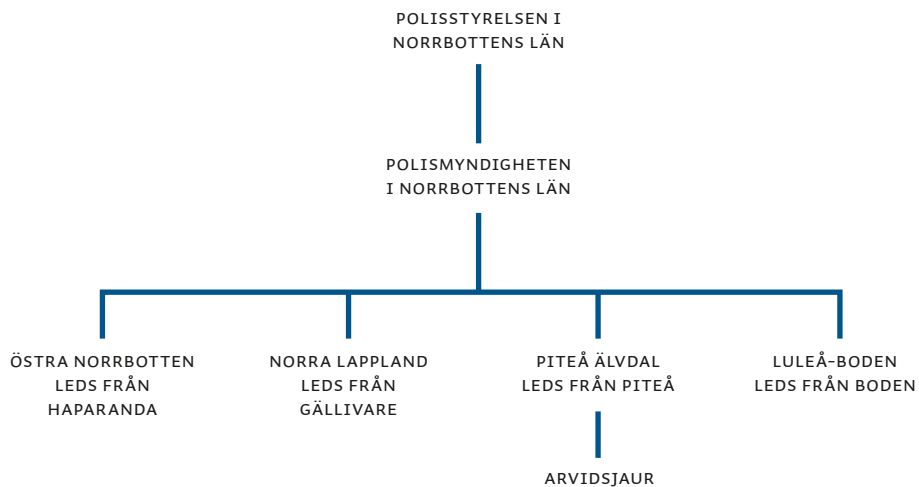
Avslutande reflektioner

Det är en utmaning att samverka på ett strukturerat sätt, men det lönar sig. Det är svårt därför att det kräver tid och engagemang, det kräver att båda parter tänker nytt, det kräver kännedom om den andra partens organisatoriska förutsättningar och att båda parter är prestigelösa. I en samverkansprocess är det viktigt både att respektera varandras olikheter och att ta till vara varandras olika kunskaper och resurser. Tänk också på att det blir enklare med tiden. När strukturen finns på plats, och när man har en samsyn om uppdraget och dessutom har gått igenom processen några gånger blir det svåra mycket enklare!

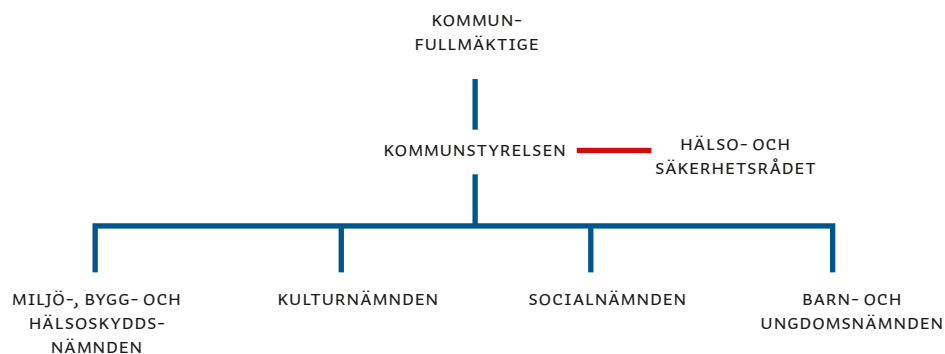
Samverkan i Arvidsjaur

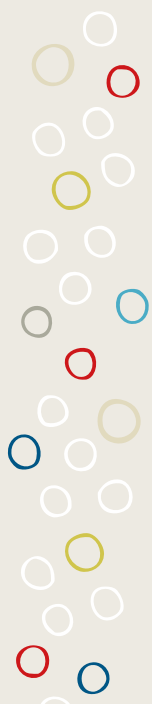
Polismyndigheten i Norrbottens län

Arvidsjaur kommun

KORT OM SAMVERKAN I ARVIDSJAUR

- MÅL:** Minska ungdomsbrottsligheten.
- PROBLEM:** Buskörningar i centrala Arvidsjaur och skadegörelse.
- ÅTGÄRDER:** Kronobergsmodellen.
Ombyggnation av Storgatan.
Ökad tillsyn vid ungdomars mötesplatser.
Besökshelger för föräldrar till elever på gymnasiet
Samverkan med företag i Arvidsjaur för att anlita vaktbolag.
- EFFEKTER:** Minskat antal buskörningar och minskad skadegörelse.
- UTMANINGAR:** Att behålla engagemanget och intresset för de brottsförebyggande frågorna.

Bakgrunden till samverkan

Arvidsjaur är en liten kommun sett till antalet invånare samtidigt som det är en stor kommun sett till ytan. I kommunen bor en stor andel ungdomar och unga vuxna. Många har flyttat hemifrån för att gå på gymnasiet Sandbackaskolan. På skolan finns ett pilotprogram som man kan söka till från hela landet. I Arvidsjaur ligger också Arméns Jägarbataljon.

Under senare år har kommunen kommit att få allt fler internationella kontakter, framför allt genom testverksamheter inom bilindustrin. Tillsammans med turismen omsätter testverksamheterna miljardbelopp årligen, vilket ger underlag för handel och restaurangverksamhet som ligger långt högre än riksgenomsnittet per capita.

Samrådsgruppen

Polisen och kommunen samverkar sedan flera år tillbaka. Den

äldsta och mest etablerade samverkan är *Samrådsgruppen* som startade 1985. I den sitter representanter från polis, skola, socialtjänst, kultur och fritid, vårdcentral och kyrkan. Gruppens huvuduppgift är att verka drog- och alkoholförebyggande gentemot ungdomar, dels genom att parterna informerar varandra om sitt arbete, dels genom att gruppen gemensamt planerar och genomför särskilda och återkommande insatser, exempelvis föreläsningar eller aktiviteter vid skolavslutningar. Samrådsgruppen har en egen budget till stöd för drogfria arrangemang och sommaraktiviteter för ungdomar i riskzonen.

Hälso- och säkerhetsrådet

Utöver Samrådsgruppen har Arvidsjaur ett *Hälso- och säkerhetsråd*. Kommunchefen är ordförande i rådet. Därutöver finns representanter från polisen, skolförvaltningen, socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, personalförvaltningen, den tekniska förvaltningen, folktandvården, vårdcentralen, Försäkringskassan och kyrkan. Rådet fokuserar främst på folkhälsoarbetet i kommunen, men fungerar också som en paraplyorganisation till operativa undergrupper som exempelvis arbetar brottsförebyggande.

Hur inleddes samverkan?

Inför arbetet med samverkansöverenskommelsen var uppfattningen att den samverkan som redan fanns visserligen fungerade bra men kunde utvecklas. Enskilda tjänstemän i Samrådsgruppen menade att även om ledningen för respektive förvaltning eller avdelning i kommunen och polisen utsett en person med ansvar för samverkan såg man inte vinsterna med den. Tjänstemännen gavs inte tid att fullt ut arbeta med frågorna, och de genomförda åtgärderna följdes inte upp. Dessutom var inte kommunens tekniska kontor, som ansvarar för skötsel och utformning av platser som ofta besöks av ungdomar, representerat i gruppen.

Den anmälda brottsligheten i Arvidsjaur är mycket låg, nästan den lägsta i landet.¹⁰ Det lilla antalet invånare gör att det förekommer många informella kontakter. Det är inte ovanligt att kommunstyrelsens ordförande kommer förbi polisstationen för att pra-

¹⁰ Enligt statistik från Brå för år 2007.

ta lite. Kommunens socialchef och områdespolisen känner varandra väl och har sedan flera år tillbaka ett fungerande samarbete. I och med de informella kontakterna var det lätt att komma överens om att strukturera samverkan enligt samverkansmodellen. Trots den mycket låga brottsligheten tyckte parterna att det var viktigt att samverka i brottsförebyggande frågor. Man såg det som ett sätt att öka trivseln i kommunen och att öka ortens attraktivitet.

Problembilden i Arvidsjaur

I Arvidsjaur fanns en uppfattning om att anmälningsbenägenheten vid brott var låg och att brottsstatistiken inte stämde överens med verkligheten. Polisen i Norrbottens län ansvarar för polisverksamheten på en fjärdedel av Sveriges landyta, och det anses inte alltid vara någon idé att anmäla händelser även om det finns en lokal polisstation i Arvidsjaur.

Polisens kriminalunderrättelsetjänst (KUT:en) hade tagit fram lokal statistik som underlag men den gemensamma problembilden kom i stället i hög utsträckning att baseras på de lokala tjänstemännens erfarenheter. Kommunens projektledare ingick i sin egenskap av socialchef i kommunens ledningsgrupp och kunde där ge de andra avdelningscheferna i uppdrag att ta fram underlag om de lokala problemen. Också polisens inventering av brotts- och otrygghetsproblem var en del av den ordinarie verksamheten, och projektledaren gjorde flera intervjuer med lokala poliser, andra berörda yrkesgrupper och medborgare.

Ungdomars busliv största problemet

Både kommunens och polisens kartläggning visade att ungdomarna upplevdes som ett stort problem. Problemen tog sig uttryck bland annat i skadegörelse, särskilt mot kommunala anläggningar, buskörning på gatorna samt en ökning av bränder. Kommunens tekniska kontor redovisade höga kostnader för framför allt glaskross, förstörda grillplatser och att enskilda personers egendom blev utsatt för vandalisering. Socialtjänsten hade flera gånger blivit kontaktad av allmänheten om ungdomsproblem. Den lokala pressen skrev en hel del om buslivet i Arvidsjaur.

När tjänstemännens erfarenheter sammanstälts tog polisen

och kommunen del av den lokala statistiken. Tjänstemännens erfarenheter stämde väl överens med polisens statistik över anmälda brott. Också statistik från Brå:s webbplats visade att den anmälda skadegörelsen i kommunen per 100 000 invånare var bland den högsta i Norrbotten.

Båda projektledarna hade arbetat länge inom sina respektive organisationer och hade ett stort kontaktnät med andra verksamheter, företag, media och inte minst med medborgarna. Det var därför ganska lätt att ta fram problembilderna.

Polisen och kommunen identifierade ungdomsbrottslighet som ett gemensamt problem att samverka om. Med hjälp av brottsstatistik avgränsades problembilden till skadegörelse, framför allt glaskross och buskörningar på en av Arvidsjaur centrala gator.

Samverkansöverenskommelsen

Det var inte bara omfattningen av skadegörelse och buskörning som gjorde att just de brottstyperna prioriterades. Både buskörningen och skadegörelsen bedömdes vara brottslighet som skulle vara ganska lätt att förebygga och möjlig att utvärdera inom en relativt kort tid. Parterna ansåg det vara en fördel att flera aktörer – polisen, grundskolan, gymnasiet, socialtjänsten, tekniska kontoret och kultur och fritid – skulle beröras av det förebyggande arbetet. Tanken var att om en första samverkan engagerade många och blev framgångsrik skulle det bli lättare att bredda och fördjupa samverkan senare.

För förankringen av samverkan mellan polis och kommun var själva undertecknandet av samverkansöverenskommelsen av stor betydelse. Förutom kommunstyrelsens ordförande och länspolismästaren var också många av kommunens avdelningschefer och polisens chef för brottsförebyggande arbete i Piteå älvadal närvarande.

Genomförande

När överenskommelsen undertecknats i början av juni 2008 inledde parterna, polisen, nu utökad med yttre befäl, kommunens ledningsgrupp samt individ- och familjeomsorgen, arbetet med att ta fram ett åtgärdsprogram med både kort- och långsiktiga lösningar

som omfattade både gemensamma och egna åtgärder. Vissa punkter i programmet beskrevs inte i detalj utan skulle i stället konkretiseras vid genomförandet.

En utgångspunkt för åtgärdsprogrammet var att ungdomarna i sig inte var ett problem. Åtgärder skulle inriktas mot orsakerna till att ungdomarna betedde sig illa. Till exempel var föräldrakontrollen svag, och det verkade vara ganska lätt för ungdomar att få tillgång till alkohol.

För att minska tillgången på alkohol föreslogs att polisen och socialtjänsten skulle arbeta enligt Kronobergsmodellen¹¹. Kommunens tekniska kontor och kultur- och fritidsförvaltningen ökade tillsynen på de platser där ungdomarna samlades och gjorde mer noggranna kontroller vid uthyrning av lokaler till ungdomsfester. Vidare medverkade Samrådsgruppen vid skolans besökshelger för föräldrar vid skolstart och vid högriskhelger. Vid skadegörelse ansvarade polisen för platsundersökning och utredning som ledde till lagföring. Kommunens tekniska kontor förändrade miljön runt de mest utsatta platserna. Den kanske största och mest resurskrävande insatsen var ombyggnationen av Storgatan som Vägverket planerade tillsammans med kommunen.

I åtgärdsprogrammet fanns också förslag på åtgärder som skulle stärka samverkan. Till exempel skulle socialtjänsten vara med när polisen planerade insatserna vid problemhelger, som vid skolstart. Polisen och kommunen planerade att genomföra temadagar för att utarbeta gemensamma rutiner och riktlinjer för arbetet med ungdomar. För att få allmänheten medveten om och engagerad i arbetet användes den lokala pressen, och man planerade flera informationsträffar för kommun, polis, företagare och föreningar.

Samverkansstruktur

De föreslagna åtgärder förankrades i Arvidsjaur's Hälso- och säkerhetsråd, och därefter fattade kommun- och polisledning beslut om dem. Inför beslutet hade kommunstyrelsens ordförande och kommunalrådet kontinuerligt fått information om programmets innehåll. Informationsutbytet förenklades av att kommunens projektledare satt i rummet bredvid.

¹¹ Kronobergsmodellen beskrivs på sidan 25.

Kommunstyrelsens ordförande hade också själv deltagit i två planeringsmöten. För kommunen innebar inte de föreslagna åtgärderna någon större förändring av den ordinarie verksamheten eller den budget som lagts.

Polisens projektledare hade haft en något större roll än kommunen då man arbetade fram åtgärdsprogrammet. Ändå var det svårt för polisedningen att godkänna programmet. Det geografiska avståndet innebar att högsta polisedningen inte hade kunnat vara närvarande då man tog fram den gemensamma problem-bilden eller åtgärdsförslagen. I samband med genomförandet fick polisens projektledare en ny tjänst vilket försvårade projektledarskapet.

Trots svårigheter att besluta om åtgärdsprogrammet kunde de första åtgärderna enligt samverkansöverenskommelsen påbörjas ungefär fem månader efter att samverkansprocessen inletts. Kommunens Hälso- och trygghetsråd utsågs till styrgrupp. Samverkansprojektet fick relativt stor uppmärksamhet i de lokala medierna, vilket sporrade aktörerna, och de flesta åtagandena i överenskommelsen genomfördes helt eller delvis under det följande året.

Resultat

En stor utmaning var att åtagandena sågs som delar i ett projekt som skulle genomföras under en begränsad tid. Deltagarnas engagemang mattades av i takt med att problemen med skadegörelse mot kommunala anläggningar och buskörningar minskade. Polisens representant i Hälso- och säkerhetsrådet byttes ut när den förra projektledaren fick en ny tjänst. Polisen har utsett en ny representant som kanske ännu inte fått in rutiner för sitt uppdrag. Samverkan är däremot en stående punkt vid rådets möten.

Kommunens och polisens gemensamma insatser mot skadegörelse och buskörningar har minskat den typen av brottslighet. Samverkan har stärkt det lokala brottsförebyggande arbetet. Trots det tyckte projektledarna att det fanns brister från både kommunens och polisens ledningar. Det innebar att ledningarna fick incitament att öka sitt engagemang för samverkan i det brottsförebyggande arbetet.

Projektledarnas uppfattning att ledningen inte var lika aktiv

som i början innebar att de fick intrycket av att arbetet inte följdes upp i den utsträckning som hade varit önskvärt. Man hade behövt avsätta personella och ekonomiska resurser för att effekterna av arbetet skulle kunna analyseras. Uppföljningen blev i stället att projektledarna träffades och stämde av vilka konkreta åtgärder som hade genomförts.

Bristerna i styrning ledde till att polis- och kommunledningen tillsatte en styrgrupp. I den ingår kommunchefen, kommunens projektledare och tillika chef för familje- och individomsorgen och från polisen chefen för den brottsförebyggande avdelningen och samordnaren för områdespoliserna (lokalt förankrade poliser). Styrgruppen har haft ett möte, i oktober 2009, då man beslutade att fortsätta samverkan inriktad mot skadegörelse.

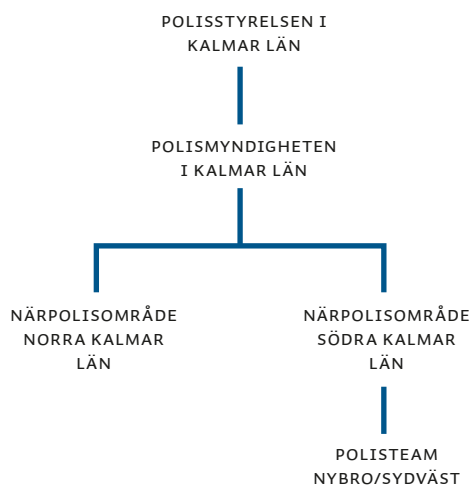
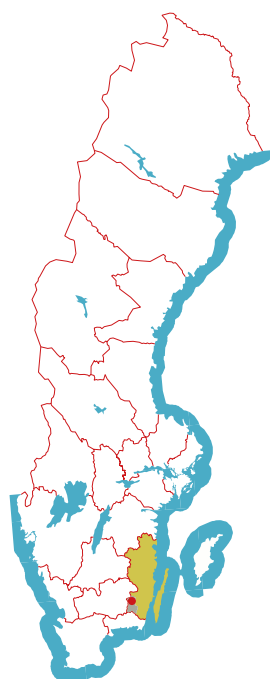
ARVIDSJAURS VIKTIGASTE RÅD:

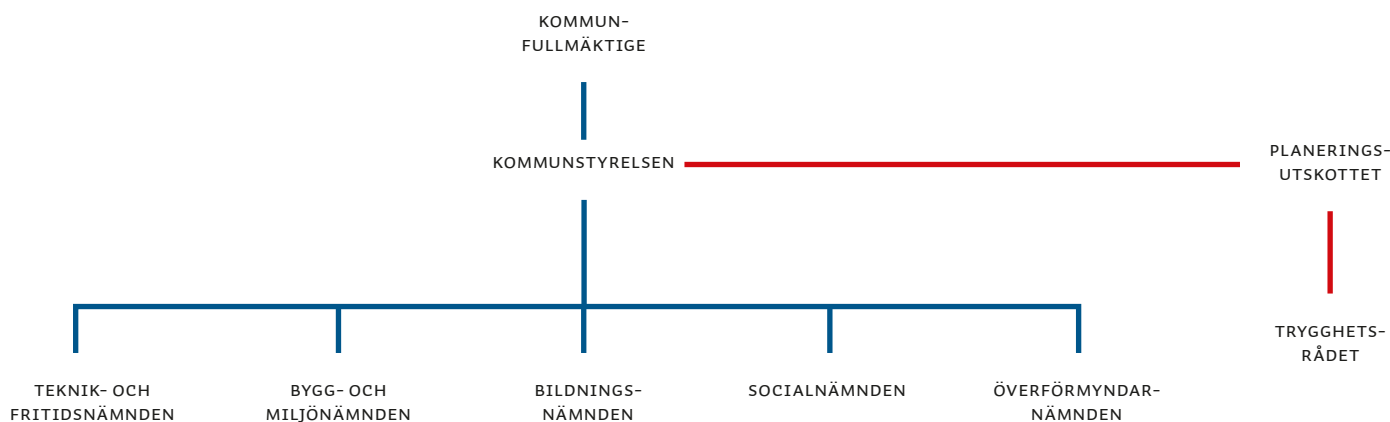
- Det är viktigt att lägga projektledningen på rätt nivå, befattningsmässigt och geografiskt.
- Projektledningen bör läggas på erfarna samordnare som finns på orten och som får mandat att fördela arbete.
- Utan en aktiv ledning som stöder utförarna blir det ingen bra samverkan.

Samverkan i Emmaboda kommun

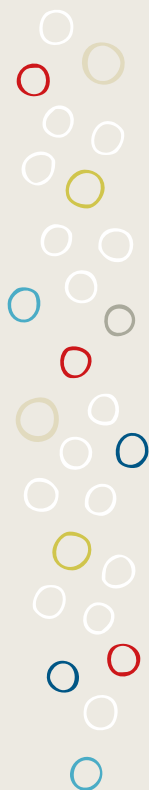
Polismyndigheten i Kalmar län

Emmaboda kommun

KORT OM SAMVERKAN I EMMABODA

- MÅL:** Minska antalet inbrott i bostäder och företagslokaler. Minska ordningsstörningar på och kring Järnvägsgatan.
- ÅTGÄRDER:** Fartsänkning, farthinder och förbud mot fordonstrafik under vissa tider på Järnvägsgatan.
Kommunal parkeringsövervakning.
Nattvandrande vuxna.
Utökning av antalet fordons- och förarkontroller.
Utveckling av grannsamverkan och Nattvakten.
- EFFEKTER:** Minskat antalet bostadsinbrott under år 2009 och minskat antalet ordningsstörningar på och kring Järnvägsgatan. Antalet inbrottsstöder i företag är relativt oförändrat.
- UTMANINGAR:** Att skapa en struktur för att förankra åtgärderna så att "det blir verkstad" av det man kommit överens om.

Bakgrunden till samverkan

I Emmaboda är det Polisteam Nybro/Sydväst som ansvarar för polisverksamheten. I Emmaboda finns en mindre polisstation men sedan flera år tillbaka har det inte funnits någon fast stationerad polispersonal på orten. Kommunen ansåg att Emmaboda blivit en polisfri zon med tilltagande brottslighet. Kommunen upplevde att polisen inte visade gehör för problemen utan i stället hänvisade till att få brott anmäldes. Oroliga medborgare hade spontant organiserat sig i en grupp som kallades för Nattvakten.

Många aktörer samverkade redan

Emmaboda kommun inledde ett eget brottsförebyggande arbete och anlätade ett väktarbolag. Som en del av kommunens brottsförebyggande arbete bildades det lokala brottsförebyggande rå-

det, Trygghetsrådet. Rådet leds av kommunstyrelsens planeringsutskott och kommunstyrelsens ordförande är sammankallande. Kommunens säkerhetschef hanterar administration, kallelser, ärenden med mera. I Trygghetsrådet sitter den verkställande direktören för det kommunala bostadsbolaget, ordföranden i Företagarna i Emmaboda, Köpmannaföreningen, socialchefen, bildningschefen, tekniske chefen och kommunchefen. Där sitter också Kommunala Pensionärsrådet, väktare och närpolischefen.

Trygghetsrådet i Emmaboda träffades i regel fyra gånger per år. Två av träffarna gjordes gemensamt med den närliggande kommunen Nybro eftersom de båda kommunerna finns inom samma närpolisområde. Polisen satt med i rådet och bidrog med statistik över anmälda brott och tog fram ett åtgärdsprogram. Kommunens engagemang i frågorna var svagt. Det var svårt att få samtliga ledamöter att delta vid möten och att omsätta föreslagna åtgärder i praktiken. Delvis berodde det på att kommunen stod inför ekonomiska utmaningar. Ett annat problem för rådets arbete var sekretessen från framför allt socialtjänsten gentemot skola och polis.

Kommunens säkerhetschef och polisens teamchef hade sedan tidigare ett tätt samarbete om trygghets- och säkerhetsfrågor. Bland annat drev de gemensamt den Operativa Samordningsgruppen (OPSAM) tillsammans med väktare och nattvakt. De hade också inlett en form av grannsamverkan och organiserat individ- och familjeomsorgen, skolan och polisen i en taktisk samverkansgrupp (MYNDSAM).

Hur inleddes samverkan?

Samverkan mellan kommun och polis i Emmaboda inleddes med ett inofficiellt samtal mellan länspolismästaren och kommunalrådet. Under mötet beslutades att underlag för samverkan skulle tas fram under hösten för att dels få med den trygghetsundersökning som polisen genomförde tillsammans med kommunen, dels få med budgetpropositionens och regleringsbrevets inriktningar för verksamheten. Målet var att en samverkansöverenskommelse skulle vara klar till december 2008.

För polisens del skulle samverkan med Emmaboda vara ett sätt att ta fram en modell för samverkan mellan polis och kommun

som skulle gälla för hela länet. Polisen avsatte inga särskilda medel för arbetet utan det skulle ske inom ramen för den lagda budgeten. Däremot skapades en projektorganisation. Polisens processledare för det brottsförebyggande arbetet i länet utsågs till projektledare, och till delprojektledare utsågs lokala chefen för regionen Nybro/Sydväst (kommunerna Nybro, Emmaboda och Torsås). De fick fullt mandat i frågan. Länspolismästaren och kommunalrådet var projektets styrgrupp, och en referensgrupp formades med polisens informationschef, operativa chef, närpolischef och chefen för den länsgemensamma enheten.

För kommunens del innebar det att säkerhetschefen gavs i uppdrag att tillsammans med polisen ta fram ett förslag till avtal. Det lokala brottsförebyggande rådet, Trygghetsrådet, var referensgrupp till arbetet.

Det konkreta arbetet bedrevs av en arbetsgrupp bestående av polisens teamchef och biträdande teamchef samt säkerhetschefen i Emmaboda kommun.

Det första mötet för att ta fram underlag till samverkansöverenskommelsen användes till att komma överens om terminologin, det vill säga se till att båda parter lade samma betydelse i och förstod innebörden av de ord som användes. Under mötet tydliggjordes också parternas roller i det brottsförebyggande arbetet. Polisens uppgift är att gripa, utreda och förhåra. Kommunens uppgift är att utveckla verksamheter ur ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv, att skapa fler arbetstillfällen och locka fler invånare till kommunen. Trygghet och säkra levnadsförhållanden bidrar till att skapa en attraktiv kommun.

Problembilden i Emmaboda

Ett första utkast på tänkbara problem togs fram och presenterades sedan för kommunledning, socialtjänst, Individ- och familjeomsorgen och Nattvakten. Utkastet presenterades även internt inom polisen för personal inom polisteam Nybro/Sydväst och för referensgruppen, styrgruppen och den operativa ledningsgruppen.

Huvudtemat för det andra mötet var polisens analys av brottsituationen i Emmaboda. Problembilden kompletterades med bland annat trygghetsundersökning, kommunens drogvaneundersök-

ning samt demografisk analys. Trygghetsundersökningen visade att invånarnas oro för inbrottsstöld i bostad var hög och att det förekom problem med ordningsstörningar orsakade av missbrukare och buskörning.

Vid senare möten diskuterades överenskommelsens vad och varför. Delarna analyserades med hjälp av hot- och riskbedömningsverktyget SARA (Scanning, Analysis, Response and Assessment).

Parterna kom fram till två prioriterade gemensamma problem. Det första var ordningsstörningar (buskörning, fylleri, skadegörelse och bråk) i centrala Emmaboda, framför allt runt Järnvägsgatan. Det andra var inbrott i bostäder och företagslokaler. Dessutom ville man fånga upp och tillvarata det medborgarengagemang som fanns i Nattvakten.

Samverkansöverenskommelsen

Ett förslag på samverkansöverenskommelse togs fram och presenterades för kommunstyrelsen och länspolismästaren. Trots att ett utkast på problembilden tidigare hade presenterats för ett flertal parter inom kommunen var det svårt för kommunen att under-teckna överenskommelsen. Till stor del berodde detta på att arbetet inte var tillräckligt väl förankrat. Trygghetsrådet hade inte fungerat som referensgrupp och projektledaren hade till stor del varit ensam i arbetet.

Samverkansöverenskommelsen sändes ut på remissrunda till berörda kommunala förvaltningar. Remissbehandlingen drog ut på tiden men slutligen godkändes samverkansöverenskommelsen utan ändringar den första februari 2009 av länspolismästaren och kommunalrådet under ett kommunfullmäktigemöte.

Genomförande

I överenskommelsen ingick en åtgärdsplan. Utgångspunkten var att åtgärderna inte skulle vara för många och att de skulle vara lätta att utvärdera. Trots inledande svårigheter genomfördes insatserna enligt planen.

För att minska ordningsstörningarna och buskörningarna runt Järnvägsgatan byggde kommunen farthinder, skolan inledde ett arbete för att påverka trafikbeteendet hos ungdomar och så kall-

ade ”vuxna på stan” arbetade kring Järnväggsgatan. I samverkansöverenskommelsen planerades även att man skulle införa förbud mot fordonstrafik mellan elva på kvällen och fem på morgonen på gatan och att det skulle finnas kommunal parkeringsövervakning. De båda förslagen förbereds fortfarande av kommunen.

Polisen arbetar med problemen kring Järnväggsgatan genom att vara mer närvarande och vidta repressiva åtgärder som att upprätthålla trafiklagstiftning, lokal ordningsföreskrift angående alkoholförtäringförbud, ordningsstörningar med mera. Polisen har även utökat antalet fordons- och förarkontroller.

Ett mål med samverkan mellan polis och kommun var att fånga upp och ta tillvara medborgarnas engagemang i det brottsförebyggande arbetet i den så kallade Nattvakten. I dialog mellan Nattvakten, kommunen och polisen erbjöds Nattvakten råd och stöd samt en roll i det brottsförebyggande arbetet. Det skedde genom att polisen utbildade nattvakterna i de legala förutsättningarna. Nattvaktens uppdrag klargjordes. Dess uppgift är att synas, störa, se och rapportera. På så sätt har den befintliga grannsamverkan utvecklats till en mobil grannsamverkan (”Grannsamverkan de luxe”). Grannsamverkan rör sig i det lokala bostadsområdet medan Nattvakten rör sig i ett större geografiskt område (församling).

Problemen med bostads- och företagsinbrott har förebyggts genom att kommunen har gjort förändringar i den offentliga miljön, exempelvis när det gäller belysning och siktröjning. Man har också förbättrat samverkan mellan skola och socialtjänst, ger mer information till elever i skolorna och annan målgruppsinriktad information och att man har prövat införandet av kameraövervakning av utsatta objekt.

Resultat

Polisen och kommunens gemensamma brottsförebyggande arbete har minskat antalet ordningsstörningar på och kring Järnväggsgatan. Det har i sin tur gett effekter på annan brottslighet; under 2010 har misshandel och skadegörelse minskat kraftigt i kommunen. Dock kvarstår trafikproblemen runt Järnväggsgatan trots de genomförda åtgärderna.

Antalet inbrottsstöder i företag är, trots riktade insatser, re-

lativt oförändrat jämfört med innan samverkansöverenskommelsen. Inbrott i bostad minskade 2009. Oron att utsättas för inbrott i bostad ökade mellan 2008 och 2009 och ligger på jämförelsevis höga nivåer.

Det strukturerade sättet att bygga upp samverkan steg för steg har medfört andra effekter. Polisen har en tydligare taktik och mer planlagd inriktning mot problemen än tidigare. För kommunen har fokus kunnat behållas på de gemensamma problemen.

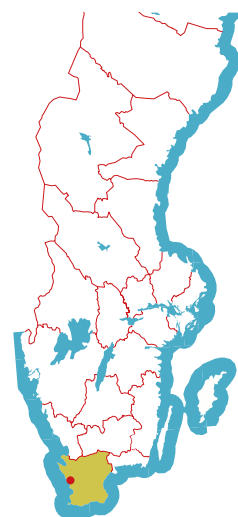
För att få fram en överenskommelse lade man stor vikt vid det förberedande arbetet men inte tillräckligt stor vikt vid kommunal förankring. Det försenade undertecknandet av överenskommelsen och kan också ha bidragit till att vissa förvaltningar inte har prioriterat de avtalade åtgärds punkterna. En annan anledning kan vara att överenskommelsen ingicks i februari, vilket gjort att föreslagna åtgärder hamnat utanför kommunens budgetprocess.

Under processen med att ta fram samverkansöverenskommelsen var stödet och intresset stort, inte minst från kommunens sida, men efter det att avtalet slutits sjönk engagemanget. Enligt samverkansöverenskommelsen ska parterna återkoppla arbetet till styrgruppen var sjätte månad. Återkopplingarna har inte varit strukturerade eller gemensamma, och vissa förvaltningar har inte uppfyllt sin del av de avtalade åtgärds punkterna utan i stället försökt banta åtgärdsplanerna.

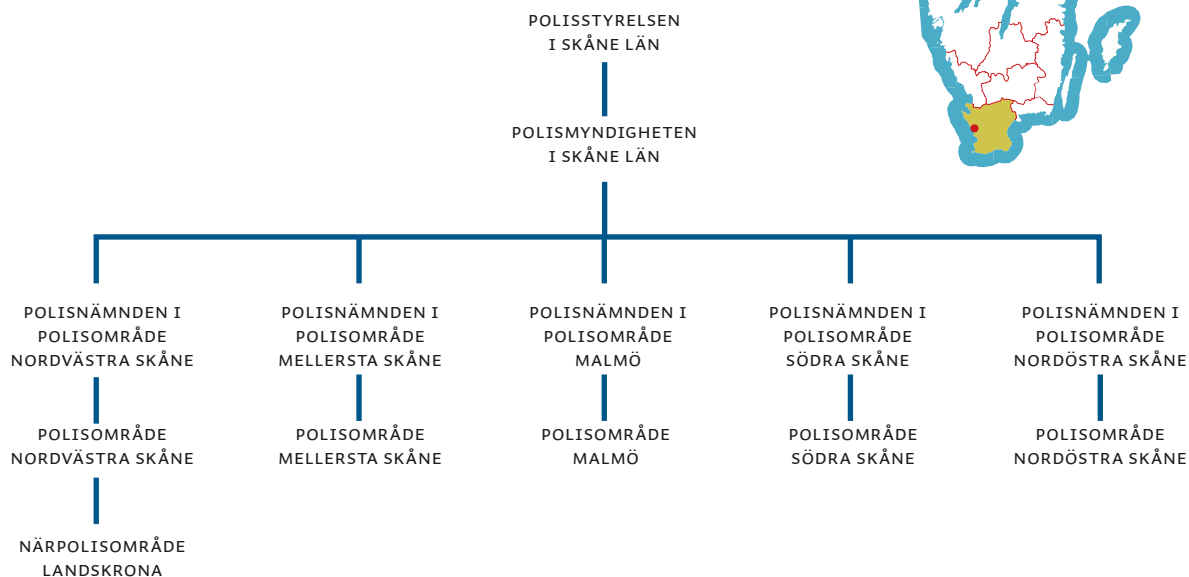
Men samverkansavtalet är inte någon ändhållplats, det är starten. I arbetet med att ta fram överenskommelsen i Emmaboda har resan varit lika viktig som resultatet. Samverkansöverenskommelsen har inneburit att kommunen och polisen gått från att informera och lämna synpunkter till att kommunicera om det lokala trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. Arbetet har tillfört båda parter ny kunskap och man har nu en gemensam problembild och gemensamma prioriteringar.

Samverkansöverenskommelsen löpte ut den 31 december 2010. Ett arbete med att ta fram en ny gemensam problembild planeras och i det kommer erfarenheter som exempelvis vikten av delaktighet och förankring och av att följa modellen steg-för-steg, att vara röda trådar under arbetet med den nya överenskommelsen.

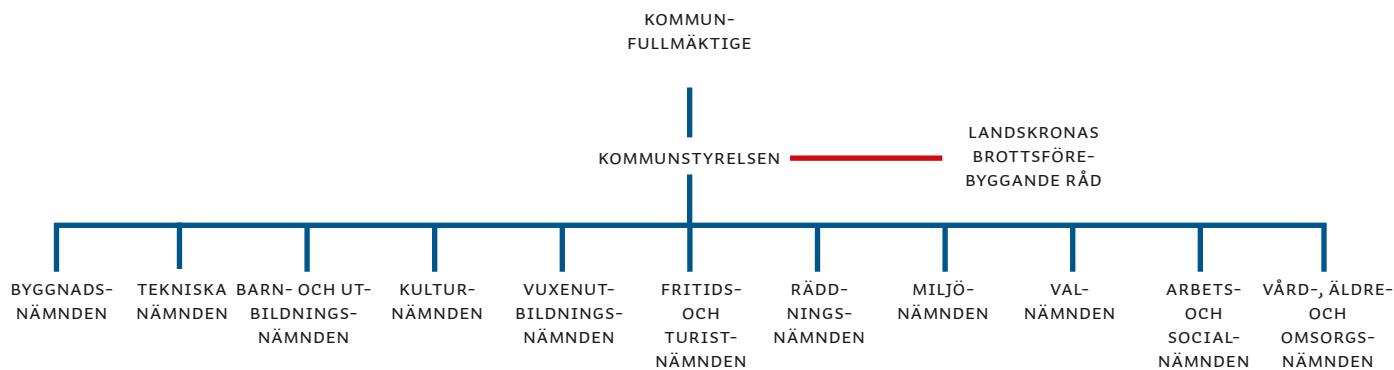
Samverkan i Landskrona

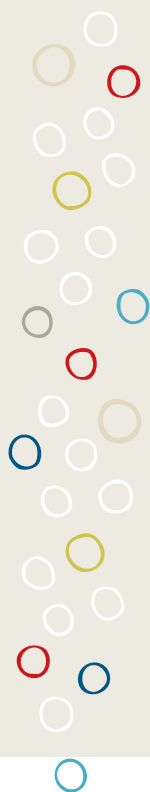
Polismyndigheten i Skåne

Landskrona stad

KORT OM SAMVERKAN I LANDSKRONA

MÅL:	Öka tryggheten och minska brottsligheten.
PROBLEM:	Våldsbrott och brott mot person.
ÅTGÄRDER:	Samlade insatser mot familjer med brottsaktiva ungdomar. Ansvarsfull alkoholserving. Gemensamt ungdomsforum. Samling mot brott. Tidig upptäckt av barn och ungdomar i riskmiljöer. Trygghetsskapande åtgärder i det offentliga rummet. Översyn av kommunikationer.
EFFEKTER:	Mer långsiktigt och stabilt brottsförebyggande arbete.
UTMANINGAR:	Att få med överenskommelsen i befintliga beslutsprocesser (exempelvis kommunens budgetprocess).

Bakgrunden till samverkan

Sedan flera år tillbaka hade trygghetsfrågorna varit politiskt prioriterade i Landskrona. Redan innan samverkan inleddes hade polisen och kommunen arbetat mycket aktivt med de brottsförebyggande frågorna. Landskrona hade ett omfattande brottsförebyggande arbete som var strukturerat under fyra huvudteman: trygghet i centrum, stöld och skadegörelse, ungas utsatthet och våldsbrottslighet. Arbetet organiserades i Landskronas brottsförebyggande råd och omfattade bland annat uppsökande verksamhet bland ungdomar, familjebehandling och kameraövervakning.

Landskronas brottsförebyggande råd

Landskronas brottsförebyggande råd har funnits sedan 1997 och verkar direkt under kommunstyrelsen. Organisatoriskt utgörs det

av tre delar, en politisk referensgrupp, en samrådsgrupp och ett storforum. I den politiska gruppen sitter representanter från kommunstyrelsen och berörda nämnder. Gruppens roll är att förankra det brottsförebyggande arbetet politiskt och att årligen ta fram en handlingsplan. Samrådsgruppen har den funktion som man traditionellt förknippar med ett lokalt råd. Där sitter, förutom samordnaren, representanter från förvaltningar och polis. Gruppens roll är att analysera och i samråd ange vilka områden som ska prioriteras i det brottsförebyggande arbetet. Det brottsförebyggande rådets storforum fungerar som en informationslänk i det lokala rådet. Gruppen består av ett 80-tal medlemmar, exempelvis pensionsgrupper, invandrarföreningar, Röda Korset och olika företag.

Det urbana utvecklingsarbetet (före detta Storstadsarbetet)

Landskrona stad är en av de kommuner som skrivit lokala utvecklingsavtal med staten. Det innebär att staten stödjer kommunens insatser i stadsdelarna Centrum och Öster genom partnerskap mellan stadsdelen och Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Polisen. I Landskrona kallas utvecklingsarbetet för Centrum och Österlyftet, och insatserna riktas framför allt mot ungdomsfrågor. I och med att samverkan inleddes mellan kommun och polis har Centrumlyftet kommit att ingå i det lokala brottsförebyggande rådet. I partnerskapet som ingåtts mellan stadsdelen och polisen med anledning av de lokala utvecklingsavtalen hänvisas till den övergripande samverkansöverenskommelsen som tagits fram mellan polisen och kommunen.

Hur inleddes samverkan?

När Landskrona stad och polisen fick frågan om de var intresserade av att fungera som pilotkommun för att ta fram en överenskommelse om samverkan, ställde sig såväl kommunalrådet och polismästaren positiva. Samverkan inleddes i februari 2008 med målet att ta fram ett underlag till samverkansöverenskommelse till juni, då kommunen beslutar om budget. Kommunen gav i uppdrag till sin trygghetssamordnare att leda arbetet för kommunens räkning. För polisen utsågs processansvarig i Polisområde Nordvästra Skå-

ne till ledare för arbetet. Trots att uppdraget gavs muntligt till de båda processledarna upplevde de att uppdraget var klart och tydligt. Båda processledarna fick mandat och resurser för arbetet.

Problembilden i Landskrona

De utsedda processledarna hade inte arbetat ihop tidigare och inledde med att fråga sig hur de bäst skulle strukturera arbetet. De kom fram till att fler behövde engageras från olika beslutsnivåer för att på så sätt bredda kunskapen om och förankra det brottsförebyggande arbetet. För polisens del innebar det att områdeschefen, närpolischefen, andra så kallade närpoliser och polisens kriminalunderrättelsetjänst involverades. Från kommunen engagerades stadsdirektören, förvaltningschefer och tjänstemän från Barn- och ungdomsförvaltningen, Vuxenförvaltningen, Räddningstjänsten och Teknik- och stadsbyggnadsförvaltningen.

Från polis och kommun engagerades totalt 20 personer i arbetet med att ta fram en gemensam problembild. Trots att många professioner med specifik kunskap skulle enas var det relativt enkelt att komma överens. Även om kommunen och polisen sedan lång tid haft ett gott förhållande kom arbetet med samverkansöverenskommelsen att föra dem mycket närmare varandra. Framtagandet av en gemensam problembild bidrog till att skapa förståelse för såväl arbetet som varandras roller och uppgifter.

Tre möten ledde fram till beslut om åtgärder

Arbetet strukturerades till tre halvdagsmöten med representanter från tre beslutsnivåer hos kommunen respektive polisen. Kommunrådet och polismästaren var med på alla de tre mötena. Vid det första mötet bokades de två kommande mötena utifrån deras kalendrar, och samtliga representanter förväntades komma till mötena som hölls med jämna mellanrum under två månader. Mellan varje träff sammanställde de två projektledarna materialet och tog fram förslag för det fortsatta arbetet. Det var framför allt kommunen som skrev och polisen som lämnade synpunkter.

Det första mötet ägnades åt att diskutera de identifierade problemen och vilka områden som skulle kunna vara aktuella för samverkan. Polisen presenterade bland annat ett underlag om

ungdomsbrottslighet och gängkriminalitet som kriminalunder-rättelsetjänsten hade tagit fram i samband med en tidigare satsning. Representanterna från kommunens fyra förvaltningar hade var för sig funderat kring den lokala problembilden, vilket gjorde att kommunens problembild var mer spretig. Polisens problembild fick därför lite större genomslag än kommunens vid diskussionerna. Till det andra mötet, som handlade om vilka orsaker som kunde tänkas ligga bakom de identifierade problemen, hade projektledarna sammanfört problembeskrivningarna från det första mötet. Diskussionerna om vad polisen respektive kommunen skulle kunna göra för att angripa problemen blev mycket konstruktiva. Vid det tredje mötet fördjupades diskussionerna om åtgärderna till att handla om hur polis respektive kommun skulle arbeta.

Parterna kom gemensamt fram till att brottsligheten ökat i Landskrona under de senaste åren, särskilt våldsbrott och brott riktade mot personer. Trygghetsmätningar, genomförda av polisen i Skåne, visade att en stor andel av befolkningen kände sig otrygg. Utifrån det övergripande syftet att minska otryggheten i Landskrona smalnades arbetet ned till fyra områden som polis och kommun kunde samverka om. De fyra samverkansområdena var

- ungdomar i riskzon
- normer/värderingar
- trygghet i offentlig miljö
- kommunikation.

Samverkansöverenskommelsen

Strukturen med de tre mötestillfällena gjorde att samverkansöverenskommelsen var väl förankrad hos både polisen och kommunen och kunde undertecknas av polisens områdeschef¹² och kommunchefen utan remissförfarande. Samverkansöverenskommelsen undertecknades i augusti 2008 och gällde för år 2009.

I samverkansöverenskommelsen samlades totalt femton brottsförebyggande insatser. Till exempel skulle polisen, kommunen och åklagarmyndigheten samordna arbetet mot familjer med särskilt

¹² Polismyndigheten i Skåne omfattar många kommuner. Länspolismästaren delegerade underskrivandet till polisområdeschefen.

brottsaktiva ungdomar. Polisen och Räddningstjänsten skulle tillsammans skapa ungdomsforum för att ta tillvara ungdomars tankar och idéer men även ett forum för dialog kring normer och värderingar. För att öka tryggheten på offentliga platser skulle kommunen genomföra trygghetsvandringar, och detaljplaner skickas till det brottsförebyggande rådet på remiss. Polisen och kommunen skulle dessutom utarbeta en gemensam kommunikationsstrategi för brotts- och trygghetsfrågor.

Vanligen när kommunstyrelsen ska fatta beslut kan politikerna göra ändringar under sittande möte och utifrån dem fatta ett beslut i ärendet. När det gällde samverkansöverenskommelsen skulle sådana ändringar innebära att avtalet behövde sändas till både polisen och kommunen för förankring. För att undvika detta hölls skrivningarna i överenskommelsen allmänna för att sedan efter beslut kompletteras med åtgärdsplaner.

Eftersom samverkansöverenskommelsen är ett politiskt dokument var det också viktigt i Landskrona att kommunens toppolitiker oavsett partifärg involverades för att ta fram överenskommelsen. På så sätt säkrades att målformuleringarna kan stå kvar i samverkansöverenskommelsen oavsett politisk majoritet.

Samverkansstruktur

Syftet med formuleringarna i överenskommelsen var att nå en långsiktig samverkan i det lokala brottsförebyggande arbetet och skapa en struktur som var hållbar över tid. I överenskommelsen framgick vilken förvaltning eller organisation som hade huvudansvaret för att genomföra olika åtgärder och tidpunkter för uppföljning av dem. I överenskommelsen uppdrogs de berörda förvaltningarna eller polisen att ta fram åtgärdsplaner som konkret skulle beskriva åtgärdens genomförande under rubrikerna syfte, tillvägagångssätt, tidplan, samverkansparter, förväntad effekt och metod för uppföljning.

Genomförande

I och med att det fanns en gemensamt framtagen överenskommelse mellan polis och kommun kunde det brottsförebyggande arbetet avgränsas. Tidigare fanns en tendens att det omfattade alltför

många frågor. Det innebar att de snabba lösningarna med snabba resultat kom att prioriteras framför insatser mot mer komplexa problem. Ett högt tryck på det brottsförebyggande arbetet medförde också många och täta förändringar i inriktningen på arbetet. När en åtgärd gett effekt på brottsligheten, exempelvis på skadegörelse, förflyttades fokus mot andra brottsproblem och andra åtgärder. I och med samverkansöverenskommelsen har det funnits incitament att fortsätta arbetet för att behålla en låg nivå på brottsligheten, och med hjälp av överenskommelsen har kommunen och polisen kunnat hålla frågor vid liv som annars hade riskerat att prioriteras bort.

Samverkansöverenskommelsen stabiliserade det brottsförebyggande arbetet också i det hänseendet att det kan fortskrida även vid oförutsedda händelser eller vid personalomsättning. Det gällde till exempel när polisen under hösten 2008 snabbt behövde flytta resurser från Landskrona till Malmö. När polisen sedan återvände till Landskrona kunde det lokala arbetet snabbt återtas i och med att åtgärderna och genomförandet hade dokumenterats väl. En viktig förutsättning var att det fanns en ”motor”, det vill säga en person som hade tid avsatt i sin tjänst för att driva arbetet framåt.

Resultat

Parterna följde upp arbetet tre gånger per år. Alla femton överenskomna åtgärder genomfördes och följdes upp. Uppföljningen redovisades till ledning, deltagande förvaltningar och avdelningar. Det lokala brottsförebyggande rådet i Landskrona fick ansvaret för att driva samverkansprocessen mellan kommun och polis. För rådet har det inneburit att följa upp, revidera och utveckla det gemensamma brottsförebyggande arbetet. Trygghetssamordnaren fungerar som en motor för samverkan och ser till att arbetet genomförs enligt överenskommelsen. Unikt för Landskrona är att samordnaren inte bara har mandat att följa upp kommunens åtgärder utan också polisens.

Vid effektuppföljningen visade det sig att överenskommelsen hade tjänat på mer konkreta mål. Det har varit svårt att avgöra om förändringar i brottsligheten är ett resultat av genomförda åtgär-

der eller av någonting annat. Samverkansöverenskommelsen hade fem övergripande mål: 1) att den totala brottsligheten i kommunen skulle minska, 2) att antalet människor som känner sig trygga skulle öka, 3) att antalet invånare som hade avstått från en aktivitet på grund av otrygghet skulle minska, 4) att droganvändningen bland ungdomar skulle minska och 5) att antalet uppdagade narkotikabrott skulle öka.

Arbetet med samverkansöverenskommelsen för år 2009 var ett första steg i ett nytt sätt att arbeta. En lärdom var att processen måste komma igång tidigt så att det faktiska arbetet kan komma igång som planerat. En tidig start är ett måste för att förvaltningarna ska kunna ta hänsyn till de föreslagna åtgärderna i budgetprocessen.

Samverkan mellan kommun och polis var inget nytt för Landskrona, men samverkan med samverkansöverenskommelse har gett arbetet mer struktur och långsiktighet. Polisen i Landskrona har fått ökade resurser och det finns nu en brottsförebyggande polis som kommunens brottsförebyggande samordnare arbetar tillsammans med.

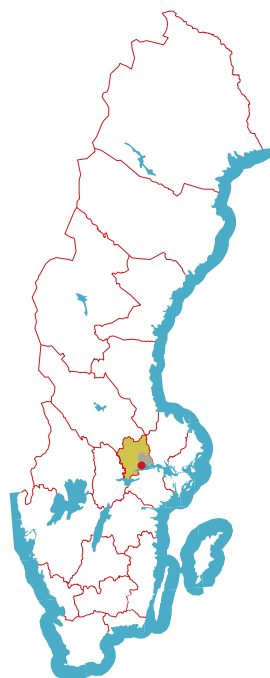
Ett av de inledande målen var att hitta en modell för arbetet för att göra det tydligt, strukturerat och förankrat i både polisens och kommunens organisationer. Modellen skulle säkerställa kvaliteten på en gemensamt framtagen problembild och åtgärdsplan samtidigt som den skulle vara så enkel att arbetet skulle kunna upprepas år efter år. Modellen har gjort att samverkan har blivit en del av organisationernas ordinarie verksamhet och därmed ökat stabiliteten i det lokala brottsförebyggande arbetet.

LANDSKRONAS VIKTIGASTE RÅD:

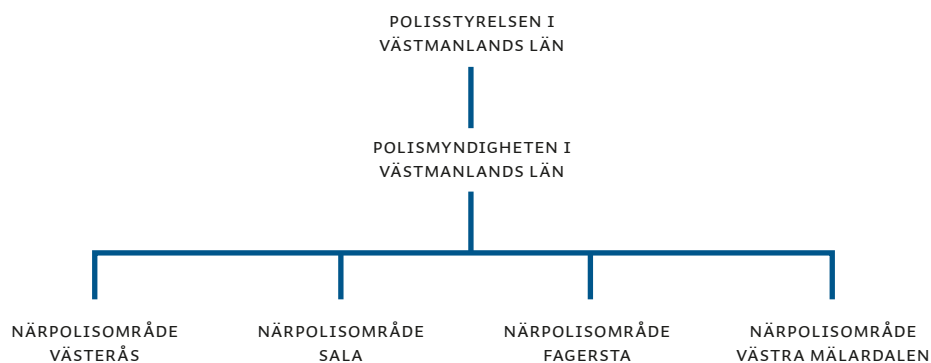

- Ge arbetet ett tydligt mål.
- Ge samordnarna tydligt mandat.
- Gör en gemensam problembild.
- Skapa förståelse för varandras förutsättningar och möjligheter.
- Ha en tydlig ansvarsfördelning.
- Genomför uppföljning.
- Gör en plan för fortsättningen.

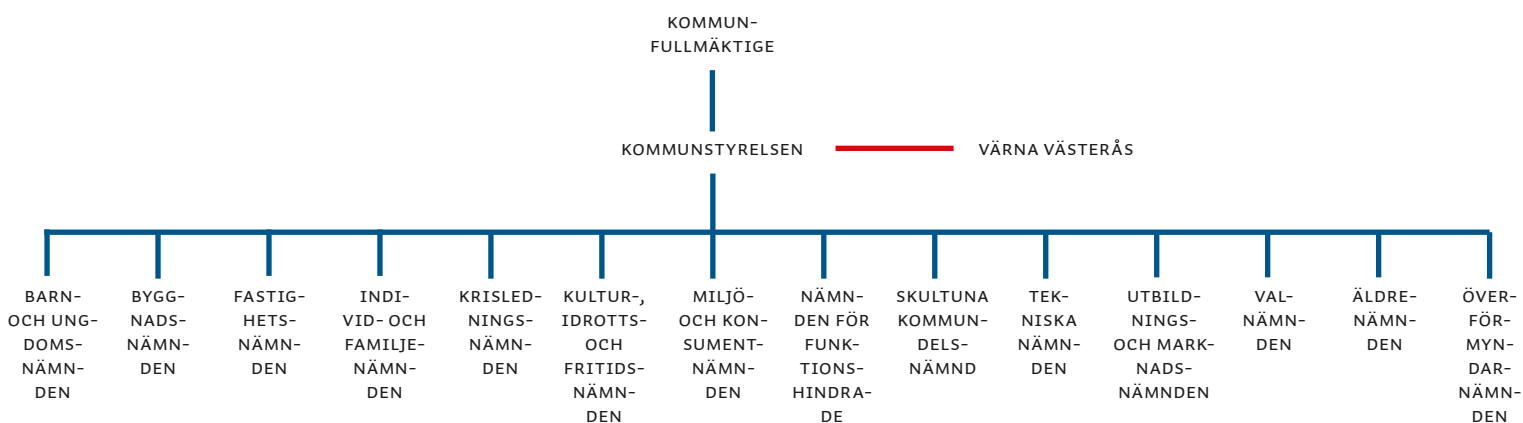
Samverkan i Västerås

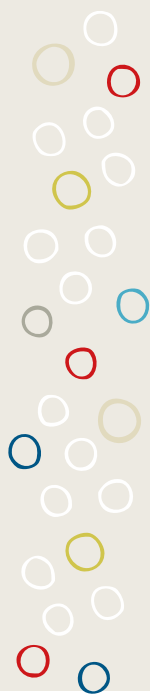
Polismyndigheten i Västmanlands län

Västerås stad

KORT OM SAMVERKAN I VÄSTERÅS

- MÅL:** Minska antalet skadegörelse- och våldsbrott utomhus i stadsdelen Bäckby.
- PROBLEM:** Misshandel utomhus och skadegörelse i Bäckby.
- ÅTGÄRDER:** Kameraövervakning.
Polispatrullering till fots och på cykel.
Medborgarmöte om tryggheten i Bäckby.
Ett planprogram för fysiska förändringar i stadsdelen.
Särskilda arbetsmarknadsprojekt gentemot ungdomar.
- EFFEKTER:** Minskat antalet skadegörelse- och våldsbrott i Bäckby.
- UTMANINGAR:** Att nå samsyn kring samverkan.

Bakgrunden till samverkan

I Västerås finns sedan många år ett formaliserat samarbete mellan polis och kommun i det lokala brottsförebyggande rådet Värna Västerås. Parterna har haft ett system och en struktur för arbetet där flera tjänstemän i de båda organisationerna känner varandra väl. Det har under åren funnits ett mycket gott och fungerande samarbete i olika frågor. Trots detta har polisen och kommunen ibland upplevt vissa svårigheter att få två kulturer med olika perspektiv att fungera tillsammans. Båda parterna sökte därför sätt för att finna kontinuitet och hållbarhet i redan befintliga nätverk och ville prova att ta hjälp av en samverkansöverenskommelse. Man såg också vinster med att polisen skulle kunna tillsätta en samordnare som kunde arbeta parallellt med kommunens samordnare.

Det lokala brottsförebyggande rådet - Värna Västerås

I Västerås finns en väl utvecklad organisationsstruktur för det brottsförebyggande arbetet. Övergripande finns det brottsförebyggande rådet Värna Västerås med en rådsförsamling som består av ungefär 200 medlemmar och därefter det verkställande utskottet, utvecklingsgruppen och slutligen de lokala råden. Utöver Värna Västerås finns också nio lokala råd i stadens större stadsdelar.

Sammantaget är stadens olika verksamheter väl representerade i antingen verkställande utskottet, utvecklingsgruppen eller i något av de lokala brottsförebyggande råden. Kommunstyrelsens ordförande, länspolismästaren, chefsåklagaren, bostadsbolag, näringsliv och förvaltningschefer är några exempel. Det verkställande utskottet beslutar om Värna Västerås verksamhet och mål och till sin hjälp har de utvecklingsgruppen vars uppgift är att dels förse dem med underlag för beslut, dels bilda nätverk som fokuserar på särskilda brott eller på trygghetsinsatser. Arbetet är problemorienterat och lösningsfokuserat och bygger på kartläggningar och analyser.

De lokala brottsförebyggande råden arbetar med lokala problem eller trygghetsskapande insatser vilket också innebär att råden är sammansatta utifrån lokala behov.

Hur inleddes samverkan?

Informella kontakter mellan kommunstyrelsens ordförande och länspolismästaren resulterade i ett första formellt möte, där också de två projektledarna för respektive organisation deltog. Syftet med mötet var att diskutera hur den redan pågående samverkan kunde utvecklas. Mötet resulterade i att parterna beslutade att utveckla den gemensamma strukturen för samverkan och vilket fokus det framtida arbetet skulle ha.

Innan parterna fattade beslut om att utveckla det gemensamma framtida arbetet diskuterade man likheter och olikheter. Bland annat diskuterades skillnaden mellan parternas fokus. Polisen arbetade till exempel med fokus på brottsförebyggande arbete medan kommunen hade trygghetsskapande arbete och att säkerställa kontinuitet i gemensamma nätverk i fokus. Trots olika perspektiv

var parterna överens om att det fanns möjligheter att samverka och bestämde sig därför att gå vidare med att konkretisera den redan pågående samverkan och utveckla den så att parterna skulle arbeta mot samma mål.

Problembilden i Västerås

Eftersom parterna hade olika fokus valde de att var för sig noggrant kartlägga de lokala problemen. Polisen utgick från anmälda brott i Västerås (uppgifterna togs från RAR – Rationell Anmälningsrutin). Siffrorna för Västerås jämfördes med andra städer i länet och man studerade också hur olika brottstyper utvecklats över tid. Resultatet visade på en hög andel misshandelsbrott utomhus och skadegörelse, framför allt ”glaskross”. Skadegörelsebrotten koncentrerades särskilt till ett mindre geografiskt område medan misshandelsbrotten var knutna till Västerås centrum framför allt på helgkvällar och nätter.

Som komplement till brottsstatistiken intervjuade polisen olika personer i det område där skadegörelsebrotten skedde. Intervjuerna, som bland annat genomfördes med butiksägare och personal på biblioteket, visade en betydligt allvarligare bild än vad som tidigare var känt. Under lång tid hade till exempel personalen på biblioteket trakasserats av skolungdomar i området och även utsatts för både hot och våld. Ingenting av detta hade polisanmälts utan bara berättats för bland annat skolans rektor.

Polisen kontaktade också kommunens alkoholhandläggare för att få information om olika krogar och om några av dem kunde kopplas till den misshandelsproblematik man hade identifierat.

Kommunen i sin tur använde sig av verksamhetschefer inom skola, vård, omsorg, kultur och fritid för att ta fram ett underlag. De tog även kontakt med ett antal externa samverkansparter som Brottsofferjouren, kvinnojouren och näringsliv. Den information man fick kompletterades med en kartläggning som Värna Västerås tidigare genomfört i de lokala brottsförebyggande råden.

När båda parterna var klara sammanställdes kartläggningarna i en så kallad flaggningslista av Värna Västerås verkställande utskott. Syftet med listan var att göra jämförelser och prioriteringar mellan bostadsområden utifrån bland annat socioekonomiska

faktorer. Tanken var att kommunen skulle kunna stärka mandaten i de lokala nätverken och koordinera resurser till särskilt utsatta områden. Därefter lades brottsstatistiken in i en digital karta tillsammans med uppgifter om befolkningssammansättning, bebyggelsestruktur och belysning. När all information, tillsammans med uppgifter om kommunens kostnader för skadegörelse, hade samlats på ett ställe blev det tydligt att ett bostadsområde, Bäckby, stack ut i jämförelse med andra områden.

Samverkansöverenskommelsen

I Västerås valde man att göra Samverkansöverenskommelsen i två delar. I överenskommelsens första del beskrivs att parterna avser att samverka, att de ska ta fram en gemensam problembeskrivning och slutligen vem eller vilka i respektive organisation som ansvarar för att detta blir gjort. Den andra delen beskriver parternas gemensamma prioriteringar, det vill säga vilka problem man kommer att rikta in sig på. I Västerås blev det skadegörelse- och våldsbrott i bostadsområdet Bäckby. Det framgår också av den andra delen att parterna åtar sig att följa beslutad genomförandeplan och vad var och en åtar sig att göra.

Genomförandeplanen tar upp fyra åtgärder:

1. Polisen ska införa kontaktpolisverksamhet på skolorna på Bäckby.
2. Länspolismästaren och kommunstyrelsens ordförande ska tillsammans genomföra ett medborgarmöte på Bäckby.
3. Polisen och kommunen ska samordna områdesbevakning genom att det kommunala bevakningsföretaget och polisen arbetar med riktade insatser på så kallade ”hot spots”, det vill säga platser som är särskilt utsatta för skadegörelse.
4. Polisen och kommunen ska, i nära samarbete med det allmännyttiga bostadsföretaget Mimer, införa grannsamverkan i hyreshus på fyra gator på Bäckby.

I genomförandeplanen framgår under varje punkt vem som är ansvarig och när arbetet ska vara gjort.

Genomförande

Trots en god planering, som konkretiserades i genomförandeplanen, blev det inte riktigt som planerat. Det som i överenskommelsen beskrevs som samordnade bevakningsinsatser kom till exempel att handla om att ansöka om tillstånd för händelsestyrd kameraövervakning på samtliga skolor i bostadsområdet samt på Bäckby torg. När det gällde arbetet med hot spots så träffades representanter för polisen och olika bevakningsföretag för att diskutera operativ samverkan, men av olika anledningar kom man inte att genomföra något konkret samarbete.

Det som dock genomförts enligt överenskommelsen är bland annat kontaktpolisverksamhet och grannsamverkan. Och polisen har patrullerat både till fots och på cykel i området.

Samverkansöverenskommelsen bidrog dessutom till en lokal satsning vid sidan av avtalet. Den lokala samordningen för satsningen lades på stadsdelens lokala brottsförebyggande råd som förstärktes med intressenter och mandat. Rådet bildade fyra arbetsgrupper med fyra ansvarsområden.

- Ungdom (för att engagera och involvera ungdomar i riskzon).
- Säkerhet (som i hög utsträckning kom att handla om händelsestyrd kameraövervakning på samtliga skolor och över Bäckby torg).
- Bäckby torg som handlar om trygghet, estetik och belysning.
- Programplaneringsarbete.

Hur följdes arbetet upp och vad blev det för resultat?

Enligt genomförandeplanen skulle uppföljning göras varje månad under projekttiden 1 maj–31 december 2009. Syftet var att se till att de åtgärder som var och en påtagit sig också genomfördes. Förutom det tillfrågades Mälardalens högskola om de kunde göra en utvärdering av projektet med början i januari 2010. Tyvärr kunde inte högskolan åta sig uppdraget. Av olika anledningar genomfördes inte strukturerade månadsuppföljningar, däremot följdes ut-

vecklingen i området av bland andra Värna Västerås verkställande utskott.

Parterna anser att de åtgärder som vidtogs i området ledde till att både skadegörelse och våldsbrott minskade från år 2009 till 2010. Man tycker sig också se att engagemanget för området har ökat, både bland boende och bland de verksamheter som bedrivs där. Framgången med att komma till rätta med problemen i Bäckby är ett bevis på att insatser från olika håll mot samma mål förstärker varandra och ger en bättre effekt.

Kraften, innovationen och engagemanget i arbetet ledde fram till att arbetet förlängdes och sammanfogades med Västerås stads målbild för år 2026. Det sociala perspektivet som inledde projektet kommer tydligare att kopplas ihop med de fysiska förändringarna av stadsdelen.

Samarbetet är inte nytt, men i dag har det bättre struktur och är formaliserat i en överenskommelse.

VÄSTERÅS VIKTIGASTE RÅD:

- Se varandra som två jämbördiga parter
- Se varandras olikheter som styrkor
- Lägg upp en plan för arbetet
- Stäm av hela tiden under arbetets gång
- Se till att ha ledningens stöd
- Båda parter måste se vinsten med att samverka
- En stor utmaning är att skapa förståelse för varandras organisationer och uppdrag.

Ordlista

AAS	Ansvarsfull AlkoholServering, är en metod för att förbättra restaurangers och krogars servering av alkohol, s. 24, 59, 67, 95
Analys	Innebär att dela upp ett problem i mindre delar och undersöka varje del för sig, s. 22, 53, 55, 89
Anmält brott	Ett brott som anmälts och registrerats som brott av polis, tull eller åklagare, s. 40, 46, 50
Avlägsna orsaker	Omständigheter som inte direkt påverkar brottsligheten eller tryggheten. Avlägsna orsaker är ofta förknippade med sociala orsaker som hör ihop med individen, familjen, skolan och när-samhället, s. 56
Brott	En handling eller underlåtenhet att handla som är belagd med straff enligt (svensk) lag, s. 40, 60, 74, 80, 93, 100, 106
Brottsförebyggande arbete	Åtgärder som syftar till att dels påverka de omständigheter i själva situationen som gör att personer väljer att begå brott, dels åtgärder som syftar till att minska benägenheten (motivationen) hos människor att begå brott, s. 11
Brottsofferperspektiv	Innebär att man studerar en situation utifrån en persons eller ett objekts utsatthet eller sårbarhet för brott, s. 55
Brottsstatistik	Uppgifter om brott som kommit till polisens, åklagarens eller tullens kännedom (anmälda brott), s. 21, 40, 42, 50, 91, 108, 132
Brottstyp	Brott av liknande slag. Brottstyper är till exempel stöldbrott, våldsbrott och narkotikabrott, s. 31, 38, 40, 46, 48, 54, 61
Brottslighet	<i>Kriminalitet</i> . Ett sammanfattande begrepp för begångna straffbelagda handlingar, s. 40
Brottsprevention	Ett annat ord för brottsförebyggande arbete, s. 11
Effektmål	Mål som anger vilken effekt den insatta åtgärden förväntas ha på problemen, s. 23, 57f
Enkät	En undersökningsmetod som görs genom att samma frågor ställs till ett vanligtvis stort antal personer, ofta skriftligt frågeformulär, s. 70

Faktisk brottslighet	Alla brott, både de dolda och synliga. Av teoretiska skäl kan storleken på den faktiska brottsligheten aldrig anges exakt, s. 40
Fokusgrupp	En undersökningsmetod för att få information från en utvald grupp personer, s. 70–71
Förebygga	Att förhindra uppkomsten av något icke önskvärt, vanligen något som annars fordrar någon form av ingripande eller reaktion, s. 11
Gärningsmannaperspektiv	Att analysera en situation utifrån en persons motiv och möjligheter att begå brott, s. 55
HOBIT	Händelse- och brottsinformationstjänst. Ett webbaserat verktyg som visar var brott begås på en karta utifrån statistik från RAR och STORM, s. 42, 47, 50
Händelserapport	En handling som upprättas i samband med en händelse, ibland i form av ett polisingripande. Ofta upprättad av larmoperatör vid polisens kommunikationscentral, s. 42, 86
Ingripandebrott	Brott som upptäcks som resultat av polisens, åklagarens, tullens eller andras arbetsinsatser, s. 41
Initiativbrott	Brott som upptäcks som resultat av polisens, åklagarens, tullens eller andras arbetsinsatser, s. 41
Insatser	Ett annat begrepp för åtgärder, s. 11, 56, 61, 79f, 93
Intervju	Ett samtal mellan två eller fler parter där den ena parten utfrågar den andra för att anskaffa information, s. 43, 70f, 90–91
Kapabla väktare	Kan till exempel vara närvaro av andra människor eller av olika bevakningssystem, s. 59
Kartläggning	Insamlad information om ett visst område eller en viss företeelse, s. 39f, 46f
Krogtillsyn	En del i arbetet för att uppnå en Ansvarsfull Alkoholservering som bland annat bygger på att kommunen och polisen regelbundet gör <i>gemensam</i> tillsyn av krogar några gånger per år och dokumenterar detta väl, s. 25
Kommunala nämnder	Fullmäktige tillsätter en politisk nämnd som utöver kommunstyrelsen styr över kommunens förvaltningar, s. 31f

Kommunala förvaltningar	I kommunerna finns avdelningar med anställda tjänstemän som verkställer politikernas beslut och sköter det dagliga arbetet i kommunens verksamheter. Varje förvaltning lyder under en nämnd, s. 31f
Kommunfullmäktige	En parlamentariskt sammansatt och beslutande församling på kommunal nivå. Kommunens högsta beslutande organ, s. 31f
Kommunstyrelse	En kommuns högsta verkställande organ. Dess ledamöter väljs av kommunfullmäktige, s. 31f
Kriminalunderrättelsetjänst (KUT)	En verksamhet inom polisen vars uppdrag är att förse polisen med underrättelser som kan omsättas i operativ verksamhet. Varje polismyndighet bedriver egen kriminalunderrättelseverksamhet, s. 38
Kronobergsmodellen	En arbetsmetod för att minska tillgången på alkohol bland ungdomar. Det systematiska arbetssättet innebär dels ingripanden mot ungdomar med alkohol, dels ingripanden mot langare, s. 25, 67, 96
Lagen om omhändertagande av berusade personer (LOB)	LOB (1976:511) En lag, som ger polisen rätt att omhänderta en berusad person, som inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller andra, s. 26
Lagen om vård av missbrukare (LVM)	LVM (1988:870). Tvångslag som syftar till att stoppa ett pågående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningssmedel, s. 25, 27
Livsstilskriminell	Personer som frekvent och under en lång tid begår många brott. De kan också kallas för vaneförbrytare, yrkeskriminella eller persistenta brottslingar, s. 56
Lokalt brottsförebyggande råd	Lokala brottsförebyggande samverkansformer som har kommunen, kommundel eller stadsdelsförvaltning som huvudman. Kan till exempel också heta folkhälsoråd eller trygghetsråd, s. 12, 34
Länspolismästare	Titeln på den högsta chefen, myndighetschef för polisen i ett län, s. 18, 29, 33

Minderårig	En person som inte är straffmyndig, det vill säga är under 15 år. Minderåriga kan inte lagföras och de redovisas inte heller i statistiken över misstänkta personer, s. 10, 57
Målformulering	En utformning av mål till exempel effekt, produktions- eller processmål, s. 23, 25, 57f, 76
Mörkertal	Skillnaden mellan det faktiska antalet brott och det anmälda antalet brott, s. 40
Nattvandring	Avser vanligtvis en grupp med vuxna som befinner sig på platser där ungdomar samlas i syfte att skapa kontakt och trygghet, s. 95f
Närliggande orsaker	Omständigheter som direkt påverkar brottsligheten eller tryggheten. Närliggande orsaker förknippas ofta med situationella faktorer som till exempel hör ihop med hur platsen är upplyst eller att en krog serverar alkohol till minderåriga, s. 56
Närpolischef	En chef inom polisen som ansvarar för verksamheten i ett geografiskt avgränsat område inom ett län, oftast en kommissarie, s. 33
Observation	En undersökningsmetod som innebär att se och iaktta genom att närvara på en särskild plats eller vid ett speciellt tillfälle, s. 68
Offerbrott	Brott som har ett definierat offer, s. 40
Ordningsbot	En typ av böter som får utfärdas av polis eller tulltjänsteman. Endast brott med penningböter eller normerande böter i straffskalan kan komma i fråga för ordningsbot, s. 27
Operativa Ledningsgruppen (OLG)	De ansvariga för den operativa polisverksamheten, s. 33
Organisation	Ett system av roller som knyts samman med kommunikationsvägar för att hjälpa deltagarna att gemensamt uppnå vissa bestämda mål, s. 33f, 81f
Orsaksanalys	En granskning av ett problem i syfte att synliggöra sannolika orsaker till varför problemet förekommer, s. 22, 56, 74
Polislagen (PL)	En normativ lagstiftning för polisen, s. 26
Produktionsmål	Anger hur mycket eller hur ofta något ska göras, s. 25, 58, 90
Processmål	Anger hur åtagandet ska genomföras, s. 25, 58, 89
Problembild	En objektiv beskrivning av problem avseende omfattning, karaktär och tänkbar orsak, s. 53f

Risikfaktor	En egenskap, händelse, förhållande eller process som innebär ökad sannolikhet eller risk för till exempel kriminalitet, s. 56
Rådslag	En undersökningsmetod för att få information från en större grupp människor, till exempel boende i ett bostadsområde eller barn i en skola, s. 72
Samordnare	En funktion som har i uppgift att samordna olika verksamheter eller grupperns deltagande i en verksamhet, s. 33f
Samsyn	Begreppet avser i vilken utsträckning parterna tydliggjort och enats kring gemensamma problem, lösningar och mål, s. 18, 34
Samverkan	Innebär att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper, för att man gemensamt ska lösa en uppgift, s. 11, 29f
Samverkanskompetens	Förmågan att se den egna myndighetens insatser i förhållande till den andres och kunna hantera gränsdragningsproblem eller yrkesmässiga eller kulturella konflikter, s. 35
Samverkansteknologi	Förmågan att arbeta med mål, metoder och uppföljning, s. 35
Samverkans- överenskommelse	Ett skriftligt avtal mellan parter som definierar hur två eller flera parter ska samverka, s. 18f, 63f, 66
Sekretess	Innebär tystnadsplikt om uppgiften. Information får varken ges muntligen eller genom att en handling lämnas ut. Bestämmelser om sekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), s. 32, 39, 50
Situationella åtgärder	Åtgärder som minskar antalet situationer och tillfällen som kan resultera i brottslighet. Utgångspunkten för den situationella brottspreventionen är att brott grundar sig på ett rationellt beslut, s. 58
Situationellt perspektiv	Innebär att analysera förhållanden i den särskilda situationen eller fysiska miljön, s. 55
Sociala åtgärder	Åtgärder som påverkar en persons benägenhet att begå brott. Det kan till exempel vara åtgärder som syftar till att öka självkontrollen eller stärka de sociala banden till det ”konventionella” samhället, s. 59
Spaningsbrott	Brott som upptäcks som resultat av polisens, åklagarens, tullens eller andras arbetsinsatser, s. 41

Struktur	Ordet avser sättet som arbetet inom samverkan planeras, genomförs och följs upp, s. 8, 12f, 18
Styrdokument	Dokument som ligger till grund för verksamhetens inriktning och mål, kan till exempel vara regleringsbrev, stadgar, handlingsplaner eller verksamhetsplaner, s. 31
Styrning	Begreppet används för att beskriva i vilken utsträckning som den politiska och administrativa ledningen inom de berörda organisationerna aktivt tar ställning för samverkan, s. 14f, 30
Stöldbrott	Begreppet används bland annat i statistiken som synonym till begreppet tillgreppsbrott, s. 40
Tidiga insatser	Insatser för att avbryta en tänkbar, icke önskvärd utveckling utifrån teorier om riskfaktorer, s. 54
Tillgreppsbrott	Brott som till exempel stöld, snatteri, rån och tillgrepp av fortkaffningsmedel, s. 48
Trygghet	1) Upplevelse av säkerhet och lugn. Många gånger förknippas upplevelsen med förutsägbarhet och kontroll. 2) Säkerhet, det vill säga, att risken att bli utsatt för brott eller olyckor är liten, s. 52, 55, 57
Trygghetsvandring	En undersökningsmetod för att få information om individers upplevelse av tryggt och otryggt i den fysiska miljön, s. 68
Underårig	Person som är under 18 år, s. 22
Unga lagöverträdare	Personer under 18 år som begått brott, s 56
Våldsbrott	Det finns olika definitioner på våldsbrott. I vissa definitioner inkluderas enbart mord, dråp, grov misshandel och annan misshandel. Andra definitioner innefattar även brottstyperna våldtäkt, rån och våld mot tjänsteman, s. 23, 25, 40, 47, 58f
Åtaganden	Innebär att en part förbundit sig till att genomföra åtgärder eller insatser, s. 63, 82
Åtgärder	<i>Insatser.</i> Handlingar eller aktiviteter som genomförs på individ-, grupp- eller samhällsnivå, s. 58, 59, 61, 79f
Överservering	Servering av alkohol till redan berusade personer vilket är förbjudet enligt alkohollagen, s. 22f, 58

Referenser

- ANDERSHED, H. och Andershed, A.-C. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen*. Stockholm: Gothia förlag.
- ANDERSHED, H. och Andershed, A.-C. (2010). *Ungdomar som begår brott, vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia förlag.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (1999). *Bygga upp brottsförebyggande arbete*. Idéskrift 1. Stockholm: Fritzes.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 2. Stockholm: Fritzes.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2000). *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*. Idéskrift 3. Stockholm: Fritzes.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2000). *Strategiska brott. Vilka brott förutsäger en fortsatt brottskarriär?* Rapport 2000:3. Stockholm: Fritzes.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation*. Idéskrift 4. Stockholm: Fritzes.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2005). *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala råden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2006). *Konsten att läsa statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå. (2006). *Redovisning av uppdraget att analysera vilka samarbets- och arbetsformer som skapar förutsättningar för goda resultat i lokalt brottsförebyggande arbete*. Webbpublikation. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2006). *Trygghetsvandringar*. Rapport 2008:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2008). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2008). *Topplistor, Introduktion till polisens gärningsmannainriktade strategier mot brott*. Idéskrift 17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Rapport 2009:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2010). *Lokal organiserad brottslighet, en handbok om motåtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2010). *Nationella trygghetsundersökningen 2009*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Brå (2010). *Platsens betydelse för polisarbete. Empiriskt stöd och policyrekommendationer*. Rapport 2010:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BROTTSFÖREBYGGANDE rådet, Boverket, Tryggare och mänskligare Göteborg. (2010). *Trygghetsvandringar, Tankar på väg*.
- CLARK, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.
- COHEN, L.E. and Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44, 588-608.
- EJLERTSSON, G. (1996). *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- EKBLUM, P. (2003). *5 I's: A Practical Tool for Transferring and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home Office.
- EKBLUM, P. (2010). *Crime Prevention, Security and Community Safety Using the 5Is Framework*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- JUSTITISDEPARTEMENTET (1996). *Allas vårt ansvar*. Ds 1996:59. Stockholm: Fritzes.
- KARLSSON, O. (1999). *Utvärdering - mer än metod: tankar och synsätt i utvärderingsforskning: en översikt*. Stockholm: Svenska Kommunförbundet.
- KVALE, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- MYNDIGHETEN FÖR SKOLUTVECKLING, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- OSTROM, E. (1990). *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: University Press.

- RIKSPOLISSTYRELSEN (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polis i hela landet* (PoA – 480-5788/06). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- ROXELL, L. och Tiby, E. (2006). *Frågor, fält och filter. Kriminologisk metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- SANDER, A. och Jordan, T. (2009). *Göteborg lär sig samverka om svårlösta frågor – Ung Kultur 116 och Trygg, vacker stads klotter/graffitistrategi*. Göteborg: Ung Kultur 116.
- SARNECKI, J. (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- SARNECKI, J. (2004). *Kunskapsbaserad brottsprevention: teoretiska utgångspunkter för brottsförebyggande arbete i Stockholms stad*. Stockholm: Stockholms stad.
- SKOLVERKET (2010). *Erfarenheter av samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Fritzes.
- STATENS FOLKHÄLSOINSTITUT, FHI. (2007). *Handbok i tillsyn. Metoder för kommun och polis att minska våld och skador i restaurangmiljö*. Rapport 2007:06. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- STATTIN, H., Magnusson, D. och Reichel H. (1986). *Criminality from childhood to adulthood, a longitudinal study of the development of criminal behavior*. Stockholm: Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.
- SOU 2007:104. *Samverkan för lokal utveckling*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2010:15. *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp*. Stockholm: Fritzes.
- TORSTENSSON, M. och Wikström, P.-O. (1995). *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete. I: Rikspolisstyrelsen Problemorienterat polisarbete*. Stockholm: Polishögskolan.
- TRYGGARE och Mänskligare Göteborg (2007). *Steg för steg för ett tryggare Göteborg. Trygghetsvandringar – en vägledning*. Göteborg: Göteborgs stad.
- WIKSTRÖM, P.-O. (2006). *Att Handla utan Kunskap. Vanliga Fallgrorpar i det Lokala Brottsförebyggande Arbetet*. Stockholm: Polishögskolan.